

Elina Nurkkala

LASTENKIRJASTOTYÖN TULEVAISUUS

Asiantuntijoiden näkemyksiä

LASTENKIRJASTOTYÖN TULEVAISUUS

Asiantuntijoiden näkemyksiä

Elina Nurkkala
Opinnäytetyö
Syksy 2010
Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusoh-
jelma
Oulun seudun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun seudun ammattikorkeakoulu
Kirjasto- ja tietopalvelualan koulutusohjelma

Elina Nurkkala
Lastenkirjastotyön tulevaisuus: Asiantuntijoiden näkemyksiä
Margit Mustonen
Syksy 2010

Sivumäärä: 111 + 5 liitesivua

TIIVISTELMÄ

Tutkimuksessa selvitettiin lastenkirjastotyön tulevaisuutta alan asiantuntijoiden näkökulmasta. Kyselytutkimuksen avulla kartoitettiin asiantuntijoiden näkemyksiä siitä, millaista osaamista lastenkirjastotyöntekijä tarvitsee, mitä mahdollisuuksia, haasteita sekä uhkakuvia lastenkirjastotyö pitää tulevaisuudessa sisällään. Tutkimus on ajankohtainen, sillä Suomessa ei ole tehty vastaavanlaista tulevaisuudentutkimusta lastenkirjastotyön osalta. Tutkimus toi uniikkia tietoutta lastenkirjastotyön tulevaisuudesta. Tutkimustuloksia voidaan hyödyntää päätettäessä tulevaisuuden lastenkirjastopalveluista. Tulosten avulla kirjastot voivat varautua siihen, mihin kehitys on väistämättä kulkemassa. Kirjastot voivat näin suunnata vähäiset resurssinsa tulevaisuuden kannalta oikeisiin asioihin.

Tutkimusote oli kvalitatiivinen ja tulevaisuuden tutkimusmetodinä toimi tyypistetty Delfoi-tekniikka. Kyselylomake lähetettiin sähköpostin välityksellä kymmenelle suomalaiselle lastenkirjastotyön asiantuntijalle. Vastausprosentti oli 100. Tuloksia tarkasteltiin hyödyntäen sisällönanalyysimenetelmää.

Tutkimustuloksista kävi ilmi, että tulevaisuudessa perinteinen lastenkirjastotyö saa rinnalleen lasten verkkopalvelut. Lastenaineistot monipuolistuvat ja lasten kokoelman lainaus vähenee. Lastenkirjastotilojen kehittäminen tulee tärkeäksi, sillä kirjastotilat toimivat tulevaisuudessa asiakkaiden sosiaalisena kohtaamispaikkana. Kirjaston tiloissa lapsille tarjotaan yhä enemmän elämyksellistä toimintaa ja tapahtumia. Tulevaisuudessa kirjastoilla on yhä suurempi rooli lasten syrjäytymisen ehkäisemisessä. Kirjastohenkilökunnan ja asiakkaiden monikulttuuristuminen on tulevaisuudessa osa kirjaston arkea. Jotta työntekijät pysyisivät yhteiskunnan muutoksessa mukana, heiltä vaaditaan rohkeaa asennetta ja ammattitaidon jatkuvaa kehittämistä. Yhteisöllisyys, verkottuminen ja yhteistyö ovat tärkeitä lastenkirjastotyön tulevaisuuden kannalta.

Asiasanat: lastenkirjastot, tulevaisuudentutkimus, kehittäminen, asiantuntijat, edelläkävijät

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Library and Information Services

Elina Nurkkala
The future of children's library work: Experts' perceptions
Margit Mustonen
Autumn 2010 Number of pages: 111 p.+ 5 app.

ABSTRACT

The study concentrated on the future of children's library work from the perspective of the experts working in the field. A questionnaire was used to find out experts' opinions about what kind of knowledge children's library workers need, and what opportunities, challenges, and threads the work includes in the future. The topic is current because similar studies focusing on the future of children's library work haven't been conducted in Finland before. The study gave unique knowledge, which can be utilized in decision making concerning the future of children's library services. The results will help libraries in preparing for what is inevitable coming ahead in the future, and targeting the limited resources to the right things.

The study was qualitative and the method used was a shorter version of the Delphi technique. The questionnaire was sent via e-mail to ten Finnish children's library work experts. The response rate was 100 percent. The results were analyzed using the content analysis method.

The study revealed that children's network services will rise next to the traditional library work. Materials are going to get more diverse and borrowing activity will decrease. Improving the library spaces for children becomes important since libraries will act more as social meeting points in the future. Libraries will offer more and more experimental activities and events to children. In the future, libraries also hold a bigger role in preventing children's social exclusion. Both the library staff as well as the customers will become increasingly multicultural so that will be part of the libraries daily life as well. To keep up with the changes that happen in the society, a lot of courage is needed from the staff. Also professional skills need to be constantly improved. Community, networking, and cooperation are key elements for the future of children's library work.

Keywords: children's libraries, future research, development, experts, pioneers.

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO.....	7
2	LASTENKIRJASTOTYÖ SUOMESSA.....	10
2.1	Lastenkirjastotyön kehittyminen	10
2.2	Henkilöstö-, tila- ja laiteresurssit.....	12
2.3	Peruspalvelut.....	15
2.3.1	Aineistokokoelma	16
2.3.2	Asiakaspalvelu.....	22
2.4	Toimintamuodot.....	24
2.4.1	Kirjastonkäytön ja tiedonhaun opetus.....	24
2.4.2	Mediakasvatus.....	25
2.4.3	Näyttelyt, aineiston esillepano ja opasteet.....	28
2.4.4	Satutunnit ja nukketeatteritoiminta.....	29
2.4.5	Kirjavinkkaus ja sanataideopetus	31
2.4.6	Kerhot, kilpailut ja elokuvatoiminta	34
2.4.7	Verkkopalvelut ja sosiaalinen media.....	36
2.5	Uusia toimintoja ja projekteja	40
2.6	Yhteistyötahot.....	42
2.7	Lastenkirjastotyön nykytila ja tulevaisuuden haasteet	48
3	LASTENKIRJASTOTYÖN NYKYTILA JA TULEVAISUUDEN NÄKYMÄT ULKOMAILLA.....	52
3.1	Tanska	53
3.2	Ruotsi	58
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	61
4.1	Tutkimusongelmat ja -menetelmät	61
4.2	Tutkimusprosessi	64
5	TUTKIMUSTULOKSET	66
5.1	Lastenkirjastotyöntekijä	66
5.2	Aineistokokoelma	70
5.3	Toimintamuodot ja verkkopalvelut.....	71
5.4	Kirjasto osana yhteiskuntaa ja lastenkirjastotyön edelläkävijämaat..	75
5.5	Uhkakuvat ja kehitysehdotukset.....	77

6	JOHTOPÄÄTÖKSET	81
7	POHDINTA	85
	7.1 Tutkimuksen arviointi.....	92
	7.2 Jatkotutkimushaasteet.....	94
	LÄHTEET	96
	LIITTEET	112

1 JOHDANTO

Opinnäytetyössä kartoitan lastenkirjastotyön tulevaisuuden näkymiä alalla vaikuttavien suomalaisten asiantuntijoiden näkökulmasta. Aihe on ajankohtainen, sillä yleinen kirjasto on nyt suuren muutospaineen alla. Lastenkirjastotyö on vuosi vuodelta tullut haasteellisemmaksi, vaativammaksi sekä uudet työmuodot ovat tulleet osaksi lastenkirjastotyötä. Vähenevät resurssit ja työn arvostuksen puute osaltaan vaikeuttavat käytännön työn toteutumista. Yleiset kirjastot eivät ole onnistuneet löytämään yhteistä tulevaisuuden kehitysstrategiaa yleisten kirjastojen osalta.

Tutkimuksestani tekee mielenkiintoisen se, ettei lastenkirjastotyöstä ole viime vuosina kirjoitettu kovinkaan aktiivisesti. Viimeisin suomenkielinen opas, joka käsitteli pelkästään lastenkirjastotyötä, on vuodelta 1978. Kirjan tiedot ovat monin paikoin vanhentuneita. (Lastenkirjasto-opas 1978.) Nuortenkirjastotyö sai oman käsikirjansa vuonna 2007 (Nuortenkirjastotyön käsikirja 2007). Koko Suomen kattava tutkimus lastenkirjastotyön nykytilasta tehtiin vuonna 2003. Tutkimus oli Kaisu Bergin ja Elissa Soikkelin Oulun ammattikorkeakoulussa tehty opinnäytetyö. Tutkimukseen tuli yhteensä 84 vastausta, jolloin vastausprosentiksi muodostui 40. Tuloksia voidaan näin pitää lähinnä viitteellisinä. Kartoituksessa kävi ilmi, että vuoden 1978 tilanteeseen verrattaessa, lastenkirjastotyö oli saanut uusia toimintamuotoja, ja joitakin toimintoja on myös jäänyt pois. (Berg & Soikkeli 2003.)

Ihmisten vapaa-ajan lisääntyminen on vaikuttanut kirjaston palveluihin ja asiakasmääriin. Kirjastot ovat järjestäneet lapsille muun muassa satutunteja ja asiakkaidensa käyttöön tiloja, joissa aikaa voi viettää pelaamalla tai opiskellen. Vapaa-ajan lisääntyessä myös ihmisten koulutustaso on noussut. Useat opiskelevat vain pelkästä mielenkiinnosta ja opiskelu voi nykyään tapahtua myös virtuaalisesti. Mitä itsenäisempää opiskelu on, sitä enemmän opiskelijat tarvitsevat apua tiedonhankinnassa. Lisääntynyt vapaa-aika sekä koulutustason nousu

ovat vaikuttaneet asiakkaiden vaatimustason kasvuun kirjaston palveluja kohtaan. (Sallmén 2007, 19–20.)

Lastenkirjastotyön tulevaisuutta ei voida etukäteen tietää. Tulevaisuutta voi kuitenkin ennustaa, seurata kehittyviä trendejä ja havainnoida edelläkävijämaita. Ennen kaikkea lastenkirjastotyön ammattilaisilla on vankka näkemys alan tulevaisuudesta. Asiantuntijat seuraavat kansainvälisiä julkaisuja, ovat mukana kehitystyössä ja tietävät, mitä ulkomailla lastenkirjastotyön eteen on tehty. He voivat näin muodostaa kokonaiskuvan nykyhetkestä ja siitä, miltä lastenkirjastotyön tulevaisuus voisi Suomenkin osalta näyttää.

Yleisten kirjastojen tulevaisuuden näkymiä on Suomessa jo kartoitettu, mutta lastenkirjastotyön osa-aluetta ei ole sen tarkemmin tutkittu. Muissa Pohjoismaissa tutkimustyö on ollut aktiivisempaa. Erityisesti Tanska ja Ruotsi ovat olleet edelläkävijämaita lastenkirjastotyön kehityksessä ja tulevaisuuden visioinnissa. Tutkimustulokseni lastenkirjastotyön tulevaisuudesta Suomessa on näin uutta tietoutta suomalaisilta alan asiantuntijoilta.

Työn tutkimusongelmiksi muotoutuivat:

1. Mitä tulevaisuuden lastenkirjastotyö pitää sisällään?
2. Minkälaista uudenlaista osaamista lastenkirjastotyöntekijä tulevaisuudessa tarvitsee?
3. Miten Suomi on lastenkirjastotyön kehitystyössä mukana?
4. Mitkä ovat tulevaisuuden lastenkirjastotyön uhkakuvat, haasteet ja mahdollisuudet?

Viitekehyksessä käsitellään lastenkirjastotyön kehitystä, työmuotoja ja yhteistyötahoja. Lisäksi perehdytään yleisten kirjastojen tulevaisuuden näkymiin sekä kehityksen edelläkävijämaihin lastenkirjastotyössä. Lastenkirjastotyön lapsiasiakkaina olen rajannut kuuluvaksi 0–12-vuotiaat lapset.

Työn tutkimusaineisto koostuu kymmenestä lastenkirjastotyön asiantuntijan käsityksestä lastenkirjastotyön tulevaisuutta koskien. Asiantuntijoiden tuli pohtia,

kuinka lastenkirjastotyö näyttäytyy vuonna 2025 yleisten kirjastojen toiminnassa. Tutkimusotteeni on kvalitatiivinen eli laadullinen. Kvalitatiivista tutkimusotetta noudattaen tulevaisuuden kartoituksessa oli mukana pieni määrä tarkoin valittuja asiantuntijoita.

Tutkimusmetodina toimi Delfoi-tekniikka, joka on yksi tulevaisuuden tutkimusmenetelmistä. Aineisto kerättiin kyselylomakkeella (liite 2), jonka kysymyksiin asiantuntijat vastasivat sähköpostin välityksellä. Työssäni käytin typistettyä Delfoi-tekniikkaa pitäytymällä yhdessä vastauskierroksessa. Perinteinen Delfoi-tutkimus sisältää useamman vastauskierroksen. Kysely toteutettiin syyslokakuussa 2010. Tutkimustulokset analysoitiin hyödyntämällä sisällönanalyysimenetelmää.

2 LASTENKIRJASTOTYÖ SUOMESSA

”Lastenkirjastonhoitajan on tiedettävä paljon, mutta yhtä tärkeää on rakkaus lapsiin ja kirjoihin, tätä tehdään järjellä ja sydämellä” määrittelee Anitta Juutti Uudenkaupungin kaupunginkirjastosta. Hän kuvailee lastenkirjastotyötä ennen kaikkea sydämen asiaksi. (Verho 2001, 9.) Kirjavinkkari-kirjailija Marja-Leena Mäkelä toteaa lastenkirjastotyön olevan tulevaisuuden työtä. Kirjasto tukee lapsen monipuolista kasvua ja kehitystä lukevaksi, keskittymiskykyiseksi ja ehjäksi ihmiseksi. (Mäkelä 2002, 10, 17.)

Lastenkirjaston lapsiasiakkaat voidaan jakaa useaan eri kategoriaan niin ikänsä kuin kouluasteensa mukaan. Alameri-Sajaman mukaan lapsiasiakkaat voidaan jakaa alle 3-vuotiaisiin, yli 3-vuotiaisiin, alle kouluikäisiin, alakoululaisiin ja yläkoululaisiin. (2007, 12.) Peck määrittelee 3–8-vuotiaiden lasten olevan varhaisen lapsuuden vaiheessa. Myöhempiä lapsuutta viettävät 9–12-vuotiaat lapset. (2006, 4.) Tutkimuksessani nojaan sekä Alameri-Sajaman että Peckin ikäjaotteluun kirjaston lapsiasiakkaista. Näin katson lastenkirjastotyön lapsiasiakkaiksi kuuluvan 0–12-vuotiaat lapset.

Lastenkirjastotyön asiakaskuntaan kuuluvat myös aikuiset, jotka hakevat lapsille kirjoja. Aikuisasiakkaita voivat olla opettajat, jotka tuovat luokan kirjastoon tai kysyvät neuvoja lastenkirjastohoitajalta esimerkiksi siihen, minkälainen kirja sopisi luettavaksi kolmasluokkalaisille. Asiakkaina voivat olla myös lasten vanhemmat tai päivähoitotyöntekijät, jotka esimerkiksi hakevat lapselle kuvakirjoja, joiden avulla aikuinen ja lapsi voivat yhdessä käsitellä arkojakin aiheita. (Peck 2006, 9–10.)

2.1 Lastenkirjastotyön kehittyminen

1800-luku oli kansankirjastojen perustamisen aikaa. Lastenkirjastotoiminnan kehitys oli sidoksissa kansakoulujen perustamisen kanssa. Yleisenä käytäntönä

vielä 1940-luvullakin nähtiin, että yleiset kirjastot eli kansankirjastot oli tarkoitettu aikuisille ja koulukirjastot lapsille. (Salonen 1978, 15; Mäkinen 2009a, 361.)

Vuoden 1866 kansakouluasetuksessa säädettiin, että jokaisen valtion avustusta saavaan koulun on pyrittävä vähitellen hankkimaan lastenkirjoja. Oppilaskirjastojen lastenkirjakokoelmat karttuivat lähinnä lahjoitusten ja opettajien aktiivisuuden voimin. 1870-luvulla lastenkirjastotyöllä oli kuitenkin jonkinlaiset raamit toimia, sillä Kaarle Werkko kirjoitti muutaman artikkelin muun muassa lastenkirjastotyön säännöistä. Werkko korosti jo silloin muunkin kirjallisuuden kuin oppikirjojen tarjoamisen tärkeyttä lapsille. Hän myös kertoi lukemisen tärkeydestä vanhempien ja lasten yhteisenä vapaa-ajan viettotapana sekä sanavaraston kehittäjänä. Lasten kirjakokoelmassa oli aapisia, uskonnollisia ja opettavia kertomuksia sekä kansansatuja. Oppilaskirjastot olivat ennen kaikkea koulupiirin käytössä ennen kuin yleiset kirjastot alkoivat Suomessa kehittyä. (Salonen 1978, 15–19.)

1900-luvun alkupuolella lastenkirjallisuuden määrä alkoi lisääntyä. Vuonna 1916 kolmellatoista kaupungilla oli Suomessa erilliset lastenosastot. Valtion kirjasto toiminnan aloittaminen 1921 merkitsi lastenkirjallisuudenkin lisääntymistä kaikissa kirjastoissa. Helle Kannila kannatti lasten lukusalien lisäämistä ja kehittämistä. Lasten lukusalit lisääntyivätkin selvästi 1920–1930-luvun aikana. 1930-luvulla myös valtio puuttui yleisten kirjastojen toimintaan huomauttamalla, että lasten huomioon ottaminen kirjastoissa on erityisen tärkeää. Lapsille on myös oltava omia osastoja ja aukioloaikoja. Jo silloin lastenkirjastotyö sai lainaamisen lisäksi oheistoimintamuotoja. Kirjastoissa satutuntitoiminta alkoi kehittyä jo vuonna 1909, tietokilpailutoiminta vuonna 1944 sekä kirjastonkäytön opetus 1940-luvun vaihteessa. Ensimmäiset lasten ja nuorten kerhot aloittivat kirjastoissa vuonna 1945. (Salonen 1978, 23–24, 27–30.)

Koulujen omistamat kirjastot eivät pystyneet enää 1950-luvulla tyydyttämään lasten kasvavaa lukuhalua. Yleiset kirjastot kokivat suuria muutoksia ja lastenkirjastotoiminta tunnustettiin osaksi yleisten kirjastojen toimintaa. Lasten- ja nuorten osastojen tiloja kohennettiin ja kirjavalikoima parani. Kävi selväksi, ettei

ollut järkevää ylläpitää kahta rinnakkaista kirjastojärjestelmää eri-ikäisille. Kirjastokomitea päätti vuonna 1950, että lapset ohjataan yleisiin kirjastoihin, joissa valikoima on laajempi ja opastus usein asiantuntevampaa. Koulukirjastojen tehtävä taas oli elävöittää opetusta ja lasten taitoa käyttäen kirjallisuutta ja kirjoja. Lastenkirjastotyötä tekeväille henkilökunnalle järjestettiin myös ensimmäiset erikoiskurssit vuonna 1953. (Salonen 1978, 32; Mäkinen 2009a, 361–363, 366.)

Viime vuosikymmeninä lastenkirjastotyö on ollut itsestään selvä osa yleisten kirjastojen toimintaa. 1970-luvulla tunnustettiin kirjastojen tärkeä rooli lastenkulttuurityössä ja kirjallisuuden välittämisessä. Tällöin lastenkirjastotyössä korostui lasten eriarvoisuuden poistaminen. 1960–1970-luvulla kirjaston käyttö kasvoi huomattavasti. Vuonna 1980 lasten lainausaktiivisuus oli kasvanut aikuisiin verrattuna jopa nelinkertaiseksi. (Teinilä 1990, 168; Blinnikka 2003, 148; Mäkinen 2009b, 430.)

Yhdeksänkymmentäluvun lama vaikutti ristiriitaisesti kirjastoon. Tällöin leikattiin kirjaston määrärahoja, vähennettiin henkilökuntaa ja suljettiin kirjastoja, mutta samalla lainausmäärät kasvoivat. Laman lisäksi kirjastojen toimintaa leimasi kirjastojärjestelmien kehittyminen sekä verkottuminen. Vuonna 1992 lapset saivat Suomen ensimmäisen oman kirjastoautonsa Helsingissä. 1990-luvun loppupuolella kirjastojen lainausmäärät niin aikuisten kuin lastenkin osalta laskivat. Tähän pyrittiin vastaamaan erilaisin tukiprojektein. Lastenkirjastotyö sai uudenlaisia toimintamuotoja kuten kirjavinkkauksen. (Blinnikka 2003, 149, 151; Mäkinen 2009b, 440–441.)

2.2 Henkilöstö-, tila- ja laiteresurssit

Lastenkirjastotyötä, kuten myös muita kirjaston osa-alueita, vaivaa resurssipula ja kiire. Bergin ja Soikkelin tutkimuksen mukaan (2003) huomattavin lastenkirjastotyötä rajoittava tekijä on puute henkilökunnasta. Tutkimuksesta kävi ilmi, etteivät kirjastot voineet aina ottaa sairausloma- tai lomasijaisia. Tämä osaltaan kuormitti töihin jäävää henkilökuntaa. Jotkut kirjastoista huomauttivat, että las-

tenkirjastotyössä hoidetaan vain pakolliset rutiinit, sillä muuhun ei ole rahaa, aikaa, tilaa tai henkilökuntaa. (Berg & Soikkeli 2003, 93.)

Lastenkirjastotyö on erittäin haasteellista ja se on tullut vuosien saatossa yhä monipuolisemmaksi ja vaativammaksi. Kirjastoprojektit yhteistyössä eri toimijoiden kanssa ovat lisääntyneet ja lastenkirjastotyö on saanut useita uusia työmuotoja. Lapuan kaupunginkirjaston lastenkirjastotyöntekijä Liisa Pohjonen kertoo olevan turhauttavaa, kun lainapäivinä ja lukuviikoilla oletetaan, että lapsille järjestettävä ohjelma hoituisi työn ohessa. Nämä vaativat useimmiten etukäteissuunnittelua, joihin työaikaa ei ole riittävästi varattuna. Henkilökunnalla ei usein ole aikaa tutustua lastenaineisto arvosteluihin tai lastenkulttuurilehtiin. Käytännössä heidän täytyy vapaa-ajallaan perehtyä aineistoon, sillä perehtyneisyys lastenkirjallisuuteen on kuitenkin välttämätöntä lastenkirjastotyössä. Kirjaston henkilökunnalla ei ole resursseja järjestää yksin esimerkiksi nukketeatteriesityksiä. Pohjonen uskoo, että tulevaisuudessa tullaan tekemään yhä enemmän yhteistyötä ja verkostumaan eri tahojen kanssa, jotta palvelut saataisiin toteutettua asiakkaille. (Heikkilä 2004, 26.)

Lääninhallituksessa tehtiin vuonna 2006 peruspalveluarviointi kirjastoille, jossa selvitettiin muun muassa kirjastoammattilaisten tulevaisuuden näkemyksiä. Tuloksista kävi ilmi, että kirjastoilla on parhaimmat resurssit ylläpitää juuri lastenkirjastotyön osa-aluetta. Kirjastoilla oli vähemmän resursseja muun muassa musiikkikirjastotyön, elektronisten aineistojen ja kouluyhteistyön hoitamiseen. Lastenkirjastotyön viranhaltijoita tai erikoisosajia oli noin 35 prosentilla Suomen kirjastoista. Osa vastaajakirjastoista näki lastenkirjastotyön tulevaisuuden hyvänä ja osa heikkona. Näin ollen selkeää mielipidettä asiasta ei löydetty. (Viiri 2007, 50–53.)

Kirjastohenkilökunnan eläköityminen tulee lähivuosina vaikuttamaan kirjastoihin. Noin 30 prosenttia kirjastoammattilaisista jää eläkkeelle vuosien 2005–2013 aikana. Tämä koskee ennen kaikkea yliopisto- ja korkeakoulutettua henkilökuntaa sekä kirjastojohtajia. Viime aikoina kuntiin on palkattu aiempaa heikommin koulutettua kirjastohenkilökuntaa ja tästä voi seurata kunnallisten kirjastopalve-

luiden eriarvoistuminen. Tähän kuntien täytyy vastata kirjastoammattilaisten lisäämisellä sekä jatkuvalla täydennyskoulutuksella. (Viiri 2007, 46.)

Bergin ja Soikkelin tutkimuksen mukaan lasten kirjastotilojen puuttuminen on toiseksi tärkein lastenkirjastotyötä rajoittava tekijä taloudellisten resurssien rinnalla. Lastenkirjastotilat olivat kuitenkin parantuneet verrattaessa 1970-luvun vastaavaan tilanteeseen. (2003, 94.) Kirjaston tiloilla on suuri merkitys, sillä tilojen viihtyvyyden lisäämisellä pyritään madaltamaan lasten kynnystä tulla kirjastoon. Lastenosastojen tulisikin olla houkuttelevia. Kalusteet on suunniteltu ja sijoitettu niin, että ne ottavat huomioon erikokoiset ja eri-ikäiset lapset. Pöytien, tuolien ja hyllyjen tulee olla lasten koolle sopivia. Satutunneille, luokkavierailuille ja mulle kokoontumiselle tulisi varata myös oma tilansa. Sisustuksessa tulisi käyttää raikkaita värejä. (Heikkilä 2004, 26; Cerny, Market & Williams 2006, 9.)

Vuonna 2003 suoritettiin Yhdysvalloissa tutkimus nimeltä *Children's interests and concerns when using the International Children's Digital Library: A four country case study*. Tutkimuksesta saadut tulokset olivat mielenkiintoisia, sillä tutkimuksessa mukana olleet lapset kertoivat arvostavansa fyysistä kirjastoa interaktiivisena ja sosiaalisena tilana. Lapset toivoivat, että kirjasto olisi miellyttävä tila, jossa voi toimia vuorovaikutuksessa sekä keskustella vapaasti muiden kanssa. He myös kertoivat arvostavansa lastenkirjastotilojen sadunomaista sisustusta. (Druin, Weeks, Massey & Bederson 2007, hakupäivä 12.5.2010.)

Fyysinen kirjastorakennus sekä virtuaalinen verkkokirjasto eivät sulje toisiaan pois, vaan ne täydentävät toisiaan, ja molemmat ovat tarpeellisia. Niin fyysisen kuin virtuaalisenkin tilan merkitys tulee tulevaisuudessa kasvamaan, jolloin tilan viihtyvyyteen, eloisuuteen, toimivuuteen ja sijaintiin täytyy panostaa. Pitkät aukioloajat ja hyvät tilat mahdollistavat turvallisen kohtaamispaikan, joka tukee osallistumista, monikulttuurisuutta sekä yhteisöllisyyttä. Kirjastoa voi luonnehtia paikaksi, jossa asiakas voi tehdä yhdellä kertaa paljon erilaisia asioita. Samalla kertaa voit lainata kirjoja, katsella televisiota, lukea päivän lehdet, tehdä loma-varauksen, lähettää kavereille sähköpostia, soittaa internet-puhelun tai jopa lainata kävelysauvat. Onko olemassa toista samanlaista paikkaa, jossa voi tehdä

tämän kaiken – vieläpä maksutta? (Sallmén 2007, 19; Tonteri 2007, 38; Verho 2008, 17; Kekki, Sulin & Wigell-Ryynänen 2009, 15–16.)

Espoon Entressen kirjasto on tilan suunnittelussa varautunut tulevaisuuden kirjastokäyttäjien tarpeisiin. Kirjasto on niin fyysinen kuin virtuaalinenkin tila. Lap- sille ja nuorille on rakennettu satuhuone, pelihuone sekä oma esiintymis estradi. Lisäksi kirjaston pihalla voi pelata koripalloa. Kirjaston uutuuspalvelu, kannetta- vien tietokoneiden lainaaminen, on otettu ilolla vastaan. Uudesta palvelusta ovat innostuneet ennen kaikkea maahanmuuttajat. Kirjastotilaa voi luonnehtia eloisan äänekkääksi, monikulttuuriseksi kohtaauspaikaksi. Kirjaston suunnitelu- vaiheessa ajatuksena oli tehdä tilasta sosiaalinen keskus ”urbaani olohuone”, joka tukee yhteisöllisyyttä ja ihmisten kanssakäymistä. (Verho 2005, 20–21; Jussila 2009, 12–14.)

2.3 Peruspalvelut

Lastenkirjastotyön tavoitteet voidaan määritellä monin eri tavoin. Kirjaston teh- tävä on herättää lasten lukuhalu, hyödyntää kirjaston aineistoa sekä tarjota lap- sille hyvää tietopalvelua. (Blinnikka 2003, 148.) Lastenkirjastojen tulee tarjota aktiivoivia virikkeitä ja mahdollistaa omakohtaisen elämyksen syntyminen. (Tei- nilä 1990, 170.) Monipuoliset tavoitteet kertovat lastenkirjastotyöhön kohdistu- vista erilaisista odotuksista.

Lastenkirjastotyön ydin on lasten aineistokokoelma. Kokoelmaa hyödyntämällä mahdollistetaan muut kirjaston toiminnot, kuten satutunnit ja nukketeatterit. Hy- vä kokoelma taas edellyttää osaavaa henkilökuntaa. (Teinilä 1990, 169.) Las- tenkirjastotyön asiakaspalvelun laajuus riippuu henkilökunnan määrästä ja las- tenkirjastotiloista. Näin lastenkirjastotyön resurssit, kokoelma ja asiakaspalvelu muodostavatkin tiiviin ja toisistaan riippuvan kokonaisuuden. (Berg & Soikkeli 2003, 17–18.) Perusrakenteiden sekä kokoelman että asiakaspalvelun tulee olla kunnossa, jotta voitaisiin puhua laadukkaasta lastenkirjastotyöstä.

2.3.1 Aineistokokoelma

Lastenosaston kokoelmista tulee löytyä hyvin monenlaista aineistoa. Kirjaston kokoelman tulee tyydyttää eri-ikäisten lasten tarpeet ja kiinnostuksen kohteet. Kokoelman tulee lisäksi heijastaa alueen paikallisia tarpeita. (Cerny ym. 2006, 35, 37.) Esimerkiksi jos kirjaston lähellä sijaitsee musiikkiopisto, tulisi kirjaston kokoelmista löytyä kattavasti aineistoa lasten musiikkiharrastuksen tukemiseen.

Lastenkirjaston kokoelman tulisi olla laaja. Klassikoiden lisäksi hyllyistä tulee löytyä juuri sillä hetkellä lasten suosiossa olevaa aineistoa. Kokoelmassa tulisi on huomioituna eri näkökulmat – myös kiistanalaiset aihealueet. Kuitenkin hyllytilat ovat rajalliset ja kirjastojen määrärahat riittämättömät, joten nämä tuovat todellisia haasteita kokoelmatyölle. Materiaalien valinta onkin yksi keskeisimmistä lastenkirjastotyön työmuodoista. (Cerny ym. 2006, 37–38.)

Aivan pienille lapsille on kirjaston lastenkokoelmissa katselukirjoja. Hieman vanhemmille lapsille on kuvakirjoja, helposti luettavia kirjoja, käännettyjä kirjoja sekä tieto- ja kaunokirjoja. Kuvakirjoja on kokoelmissa monen ikäisille lukijoille. (Peck 2006, 21–22.) Vasta lukemaan opetteleville 6–9-vuotiaille lapsille käytetään tekstissä yksinkertaisia ja lyhyitä lauserakenteita, isoja kirjaimia ja tavuviivoja. Lisäksi kuvat auttavat lukijaa ymmärtämään tekstin merkityksen. (Steele 2001, 5.) 11–12-vuotiaat lapset lukevat jo sujuvasti kaunokirjallisuutta, kuten esimerkiksi suosittua Harry Potter -kirjasarjaa. Moni lapsi lukee tietokirjoja pelkästään hivin vuoksi. Pojat valitsevat tyttöjä useammin tietokirjan kaunokirjojen sijaan. Poikia kiinnostavat kirjoissa niin autot kuin dinosauruksetkin. (Peck 2006, 23.)

Lasten erilaisia tarpeita palvelemaan voidaan koota aiheenmukaisia luetteloita lastenkirjoista. On olemassa kirjoja, jotka sopivat aihealueeltaan tiettyyn lapsen kehitysvaiheeseen. (Niskanen 1997, 95.) Esimerkiksi lapsen isovanhemman tai lemmikkieläimen kuollessa aihetta voidaan käsitellä yhdessä kuolemasta kertovien kuvakirjojen kautta. Kirjaluettelot olisi hyvä koota yhteen esimerkiksi kirjaston verkkosivuille (Heikkilä 2004, 26).

Kirjaston kokoelman tulee sisältää erityyppisiä materiaaleja. Audivisuaaliseen aineistoon kuuluvat musiikki-CD-levyt, CD-ROM-levyt, DVD-levyt sekä äänikirjat. Vaikka av-aineistot lisääntyvät kirjastoissa jatkuvasti, ovat kirjat edelleen suurin ja suosituin materiaalityyppi. Kokoelmissa tulisi lisäksi olla lastenlehtiä sekä sarjakuvia. Kirjaston henkilökunnan on kuitenkin muistettava, että kaikki sarjakuvat eivät ole lapsille sopivia. Useissa sarjakuvissa on ikäraajat, sillä ne sisältävät seksuaalisia aiheita sekä väkivaltaa. (Peck 2006, 29, 43–46.)

DVD-elokuvat sisältävät ikärajoituksia, joista kirjastotyöntekijän tulee olla tietoinen. Ikärajoitukset kertovat elokuvan haitallisuuden tietyn ikäiselle lapselle. Pikukulasten elokuvia ovat K3-elokuvat ja kouluikäisten lasten elokuvien ikäraja on K7. Nuorten osastolle kuuluvat elokuvat ovat K11-merkinnällä varustettuja. Nämä rajoitukset eivät kuitenkaan kerro kaikkea, sillä esimerkiksi useat K3-elokuvat ovat suunnattu selkeästi nuorille. Ei ole mielekäästä, että lasten ja nuorten DVD-elokuvat löytyvät samasta hyllystä, vaan ne olisi hyvä olla eri paikoissa. Ikäraajat eivät ole suosituksia vaan määräyksiä, joita kirjastotyöntekijän tulee työssään noudattaa. (Leppinen 2007, 116–117.)

Uuden kuvaohjelmien tarkastuslain on tarkoitus tulla voimaan vuonna 2012. Nykymuotoisesta ohjelmien ennakkotarkastuksesta luovutaan, mutta ikärajajärjestelmä säilytetään. Elokuvien ikärajojen luokittelu siirtyy viranomaisen kouluttamien, kuvaohjelma-alalla työskentelevien ja riippumattomien kuvaohjelma-luokittelijoiden tehtäväksi. Luokitteluperusteet yhdenmuokaistuvat ja samat ikäraajat koskevat kaikentyyppisiä ohjelmia ja kuvaohjelman tarjoamisen tapoja. Uuden lain myötä Valtion elokuvatarkastamo muuttuu Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskukseksi. (Lybeck 2010, hakupäivä 18.10.2010.)

Pan European Game Information (PEGi) on luonut ikäluokitusjärjestelmän tietokone- ja videopeleille. Se koostuu ikärajasuosituksesta: 3+, 7+, 12+, 16+, 18+ sekä sisältösymboleista: seksi, väkivalta, kiroilu, kauhu, huumeet, syrjintä ja uhkapelaaminen. Ikäraajat ovat suosituksia, lukuun ottamatta sitovaa 18+-rajoitusta. (PEGI 2007, hakupäivä 18.10.2010.) Kirjastohenkilökunnan on otet-

tava huomioon ikäraajat aineistoa lainattaessa. Kirjastossa ei myöskään saa lasten ulottuvissa olla pelejä, jotka eivät sovellu heidän ikäisilleen pelaajille. (Forssten 2007a, 67–68.)

Useat pelit ovat pedagogisesti suuntautuneita. Näiden pelien tarkoituksena on opettaa lasta lukemaan, laskemaan, hahmottamaan muotoja sekä opettelemaan värejä. Lasten CD-ROM-peleissä kuva, ääni ja liike yhdistyvät. Pelien luoma taikamaailma saa lapset ratkaisemaan vaikeitakin tehtäviä. Ratkaistuaan tehtävän lapsi saa palkinnon – uuden vihjeen – tarinan etenemiseksi. Kolmivuotiaat lapset selviytyvät jo ensimmäisistä oppimiseen tarkoitetuista peleistä, jossa voidaan esimerkiksi klikkailla hiirellä leikkihuoneessa sijaitsevia leluja. Pienten lasten tietokonepeleissä tapahtuva oppiminen perustuu toistoon. Multimediasaduissa, kuten Uppo-Nalle CD-ROM-pelissä, pelaajan ja hahmon identiteetit sekoittuvat. Näissä pelaajan tekemät ratkaisut vievät hänet kohti toivottua päämäärää. Seikkailupeleissä ratkaistaan arvoituksia. Nämä pelit ovat useimmiten suunnattu yli 10-vuotiaille lapsille ja nuorille. (Mäenpää 2001, 168–169, 172–175.)

Tietokonepelien tuleminen kirjastoon on aiheuttanut paljon keskustelua kirjastoväen keskuudessa. Kielteisellä kannalla olevat kirjastot perustelevat kantaansa kirjastojen rajallisilla resursseilla. Heidän mielestään tietokoneet ovat pelkääntään tiedonhakuja varten. He eivät halua, että kirjastoista tulee pelihalleja, joissa äänentaso nousee lasten ja nuorten eläytyessä pelien maailmaan. Puolestapuhijat ovat huolissaan siitä, että mikäli kirjastot kieltävät pelaamisen, karkoittaanko silloin myös riskiryhmässä olevat pojat kauemmaksi kirjojen parista. He myös painottavat, etteivät pelit ole pelkääntään väkivaltaisia räiskintäpelejä, vaan ne ovat vain yksi lajityyppi muiden joukossa. Mikäli pelit eivät kuulu kirjastoihin, millä verukkeella katsotaan elokuvien tai musiikin silloin sinne kuuluvan. (Laaksonen 2002, 17; Nikkinen 2002, 16.)

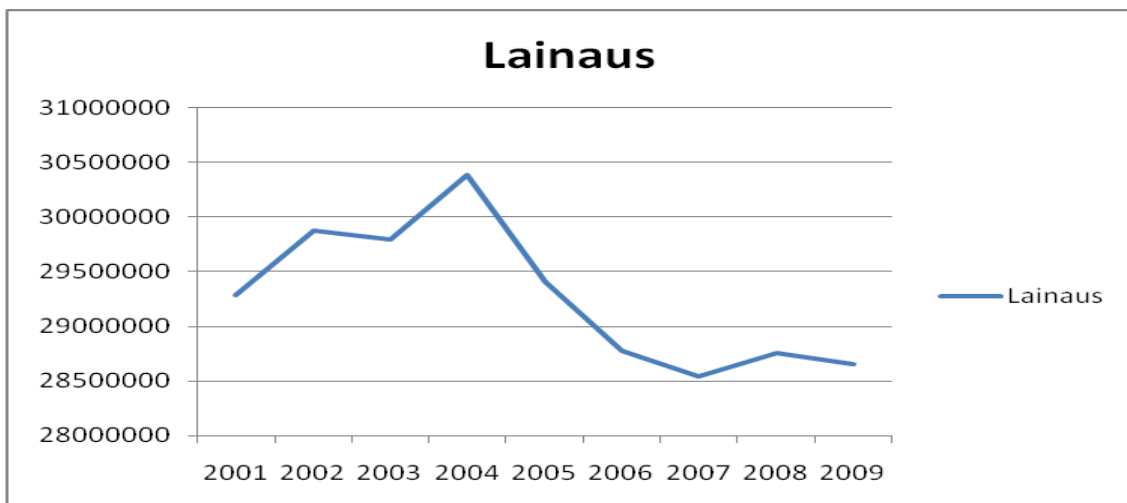
Leppävaaran kirjastossa nuorten osastolla sijaitseva Game Point -pelihuone on yksi toimivista ratkaisuisista pelien olemiselle osa kirjastoa. Pelien avulla ennen kaikkea pojat on saatu kirjaston asiakkaisiksi. K18-pelejä siellä ei ole, koska asia-

kaskunta on pääosin 12–13-vuotiaita. Pojat suosivat jalkapallopelejä ja tytöt tanssipelejä. Pelihuone on sisustettu graffitein ja ympäriltä löytyy koko nuorten osaston kirjallisuus. Lisäksi pelihuoneessa päivystää jatkuvasti yksi työntekijöistä. Henkilökunta on mielissään pelihuoneen suuresta suosiosta. He kertovat, että peleillä on myös monia hyviä puolia, joita aina ei tulla ajatelleeksi. Lapset ja nuoret oppivat pelien avulla sosiaalisia taitoja, tietotekniikkaa ja englantia. (Dahl 2007, 20; Forsten 2007b, 72.)

Kokoelmatyö on noussut erityisen tärkeäksi osa-alueeksi nykyisessä tiukassa taloustilanteessa. Henkilökunnan tulisi osata valita riittämättömillä määrärahoilla juuri oikea aineisto. Hankitaanko laatukirjallisuutta vai sitä, mikä on lasten keskuudessa juuri tällä hetkellä suosituinta? Aineiston kunnolla on myös suuri merkitys; kuka haluaisi lainata risaista ja likaista kirjaa? (Holopainen 2008, 37). Samalla huonokuntoinen kirja viestii lapselle, ettei kirjaa tarvitse kohdella hyvin. Lapsille on myös suuri pettymys, mikäli luukkukirjasta puuttuvat luukut tai lainattu video ei toimi. Huonokuntoiset aineistot on syytä poistaa kokoelmasta. (Holopainen 2008, 36–37.) Tietokirjoista on syytä tarkastella ajoittain, onko kirjan sisältämä tieto vanhentunutta. On syytä myös kiinnittää huomiota niihin aineistoihin, jotka keräävät vain pölyä hyllyssä. Kaunokirjojen poistoja tehdessä vanhat klassikot ja palkitut kirjat on syytä säästää. (Peck 2006, 40–41.)

Vuonna 2009 lastenkirjoja oli 29 prosenttia yleisten kirjastojen kokoelmista. Lasten kaunokirjoja niistä oli 25 prosenttia ja lasten tietokirjoja 4 prosenttia. Noin kolmasosa kirjastojen kokoelmista on tarkoitettu lapsille. (Suomen yleisten kirjastojen tilastot 2010a, hakupäivä 3.4.2010.) Lastenkokoelman suhteellinen osuus ei vastaa lasten lainauslukuja, joka on 40 prosenttia kirjastojen kokonaislainauksesta. Tarjonta ei näin vastaa kysynnän määrää.

Kuvion 1 mukaan lastenkirjallisuuden lainaus oli huipussaan vuonna 2004. Sen jälkeen lainaukset sekä aikuisten että lastenkirjallisuuden osalta ovat laskeneet. Jyrkkä laskusuhdanne alkoi tasaantua vuoden 2007 paikkeilla, jonka jälkeen lainausluvut ovat pysyneet kutakuinkin samassa tasossa. (Suomen yleisten kirjastojen tilastot 2010c, hakupäivä 3.4.2010.)

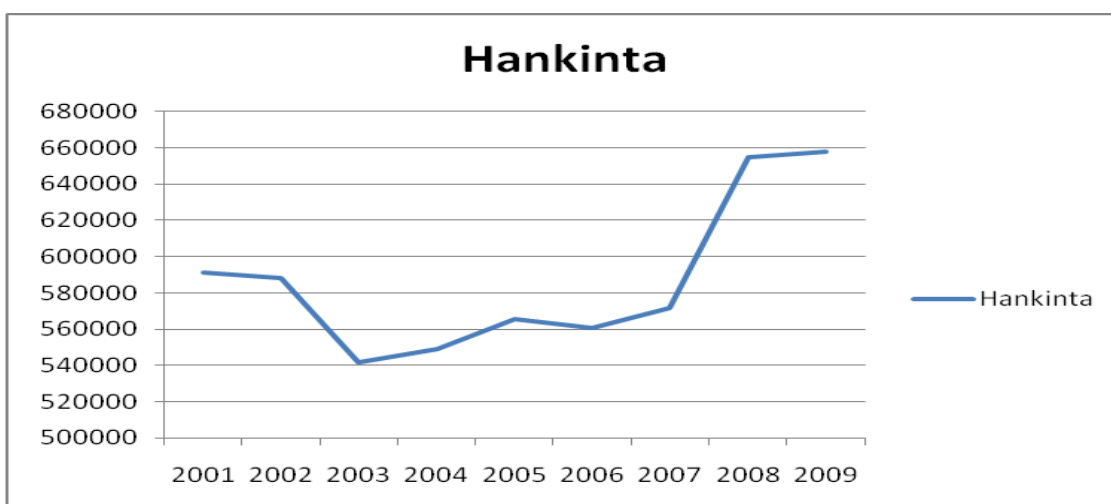

KUVIO 1. Lastenkirjallisuuden lainaus Suomen yleisissä kirjastoissa vuosina 2001–2009. (Suomen yleisten kirjastojen tilastot 2010c, hakupäivä 3.4.2010.)

Lapset ja nuoret muodostavat kolmasosan kaikista kirjaston käyttäjistä ja lainaajista. Yleisten kirjastojen aineistolainoista lasten kaunokirjojen lainaus oli 36 prosenttia ja lasten tietokirjojen lainaus neljä prosenttia. (Suomen yleisten kirjastojen tilastot 2010c, hakupäivä 3.4.2010.) Verhon mukaan kirjaston käyttö on tällä hetkellä kovassa nousussa. Fyysiset kirjastokäynnit ovat laskeneet, mutta samalla kirjastopalveluiden virtuaalikäyttö on kasvanut. Kirjastojen virtuaalikäyttö kasvoi 22 prosenttia vuosien 2007 ja 2008 aikana. Perinteisen kirja-aineiston lainaus laskee, kun taas kuvatallenteiden, kuten elokuvien, lainaus on noussut. (Verho 2009, 28.)

Suomessa koettiin talouden lama 1990-luvun alkupuolella. Työttömyyden lisääntyessä kirjastojen merkitys kasvoi ja kirjastojen käyttö kääntyi nousuun. Vaikka lama väistyi, lainaajamäärien kasvu jatkui edelleen. (Heikkinen 2009, 25.) Suomessa eletään nyt, vuonna 2010, uutta lamakautta. Onko tällä lamalla samanlainen vaikutus lainaajamääriin, kuten oli 1990-luvun lamalla? Suomessa on valmisteilla uusi kirjastolainsäädäntö, ja vaarana on, että palvelu- ja tavoite-taso mitoitetaan liian matalaksi laman vaikuttaessa Suomen talouteen (Heikkinen 2009, 25).

Kuviosta 2 voi nähdä, kuinka lastenkirjojen hankinta on viime vuosina ollut selvässä nousussa. Vuonna 2001 lastenkirjallisuutta ja lastenkirjastotyötä nostettiin esille median avulla sekä eri projektien kautta. Tällöin vietettiin lasten- ja nuortenkirjallisuuden teemavuotta. Se näkyi myös lastenkirjallisuuden hankinnassa selvänä nousuna. Tämän jälkeen hankinnassa tapahtui laskua vuoteen 2003 saakka, jonka jälkeen lastenkirjallisuuden hankinnat ovat pääsääntöisesti nousseet.

KUVIO 2. Lastenkirjallisuuden hankinta Suomen yleisissä kirjastoissa vuosina 2001–2009. (Suomen yleisten kirjastojen tilastot 2010b, hakupäivä 3.4.2010.)

Lapsille kustannetaan yhä enemmän luettavaa. 2000-luvulla lastenkirjallisuuden julkaisumäärät ovat nousseet lähes 50 prosenttia. Lastenkirjojen nimikemäärät ovat peräti kolminkertaistuneet verrattaessa vuoden 1985 vallitsevaan tilanteeseen. (Kohvakka 2007, hakupäivä 29.11.2010.) Julkaisumäärien nousu selittää osaltaan lastenkirjahankintojen lisääntymistä kirjastoissa. Lastenkirjallisuutta on näin tarjolla yhä enemmän.

Suomen Kulttuurirahaston Kirjatalokoot-hankkeella on ollut kannustava vaikutus lastenkirjahankintoihin kirjastoissa. Vuonna 2008 aloitettu hanke nosti lastenkirjahankintoja kirjastossa peräti 14 prosenttia. Myös kirjavinkkaus, tuore aineisto sekä muut ponnistelut nostivat lasten aineistolainausta noin yhdellä prosentilla.

(Verho 2009, 28.) Vuoden 2009 kirjaston hankinnoista lasten kaunokirjoja oli 33 prosenttia ja tietokirjoja alle 5 prosenttia (Suomen yleisten kirjastojen tilastot 2010a, hakupäivä 3.4.2010). Kuten kuvioista 2 voi nähdä, lastenaineistojen hankinnat olivat vuonna 2009 korkeimmillaan 2000-luvun aikana.

2.3.2 Asiakaspalvelu

Lastenkirjastonhoitajalla tulisi olla jonkinlainen psykologian tai kasvatustieteen tuntemus ymmärtääkseen lapsen kehityksen eri ikävaiheita. Henkilökunnan tulisi sisäistää lasten erilaiset oppimis- ja kehitysteoriat sekä niiden merkityksen kirjaston palveluihin. Erilaisilta etnisiltä taustoilta tulevien lasten tarpeet tulee työssä tunnistaa ja ymmärtää. Lisäksi on syytä muistaa, että lastenkirjastotyön asiakkaita ovat myös aikuiset, ja heidän kanssaan tulee myös pystyä toimivaan vuorovaikutussuhteeseen. (Cerny ym. 2006, vii, 1.)

Lasten kanssa työskentely on kuuntelua, havainnointia, selaamista ja tutkimista. Tiedonhakuongelman selvittäminen muodostuu yhdessä lapsen kanssa dialogisena keskusteluna. Kirjastonhoitajalta vaaditaankin kärsivällisyyttä ja kokoelmi- en tuntemusta, sillä lasten tapa kysyä asioita on erilainen kuin aikuisten, ja yhteisen kielen löytäminen voi viedä aikansa. Lapset eivät välttämättä osaa selvästi ilmaista, mitä he ovat tulleet kirjastosta hakemaan. Esimerkiksi lapsi voi kertoa haluavansa sen ”makkara-kirjan”, tällöin osaava lastenkirjastotyöntekijä osaa yhdistää lapsen Risto Räppääjä -kirjojen pariin. Jos henkilökunnalla ei ole tuntemusta lastenkirjojen sisällöstä, he luultavimmin ohjaisivat lapset kohti keitokirjavalikoimaa. (Heikkinen 2001, 5.) Pedagogiset taidot tulevat olemaan tulevaisuuden perustaito. Tätä ohjaamisen ja opettamisen taitoa tullaan edellyttämään jokaiselta kirjastontyöntekijältä. (Sipilä 2007, 121.)

Tulevaisuuden kirjastoissa tullaan tarvitsemaan monialaista osaamista. Kirjastot tarvitsevat työntekijöitä, jotka työkokemuksensa ja koulutuksensa pohjalta osaavat luovasti kehittää työtään sekä työtapojaan. Kirjaston johtajilta odotetaan vankkaa talouden tietämystä ja hallintaa. Mikäli kunnat siirtyvät tilaaja-tuottaja -malleihin, täytyy kirjastopalvelut tuotteistaa sekä hinnoitella. Nämä

edellyttävät hyvää talouden osaamista. Lisäksi johtajilta edellytetään kykyä työskennellä tuloksellisesti ja heidän täytyy osata innostaa alaiset parhaisiin suorituksiin. (Sipilä 2007, 119–120.)

Tietotekniikan osaajien tarve kirjastoissa on jo yleisessä tiedossa. Onko kuitenkaan huomattu, että myös markkinoinnin ja viestinnän asiantuntijoihin tulisi panostaa enemmän? Ehkäpä ei, sillä asiakkaita on vielä kirjastoissa riittänyt ilman markkinointiakin, mutta tulevaisuudessa tämä tulee muuttumaan, sillä lainaukset ja fyysiset käynnit ovat kääntyneet laskuun. (Sipilä 2007, 120.)

Henkilökunta tulee siirtymään pois palvelutiskien takaa. Työntekijä keskustelee asiakkaan kanssa vierekkäin katsoen yhdessä tietokoneen näyttöä. Jos asiakas ei halua hoitaa asiaa kasvotusten, voi palvelu tapahtua myös verkon kautta lähettämällä henkilökunnalle kysymyksiä. (Sallmén 2007, 15–16.) Eri puolilla Suomea käynnistyi vuoden 2010 aikana kirjasto-chat -neuvontapalvelu, johon asiakkaat ovat voineet lähettää internetin kautta kirjastohenkilökunnalle kirjasto- ja kirjallisuusaiheisia kysymyksiä. Asiakkaat ovat ottaneet uuden palvelun hyvin vastaan. Myönteisen palautteen myötä kokeilua päätettiin jatkaa ainakin kesään 2011 saakka. (Granlund 2010, hakupäivä 19.8.2010.)

Kirjastonhoitajalta vaaditaan sosiaalisia taitoja, ja yhteistyö on tulevaisuudessa valttia. Tämä vuoksi henkilökunnalla tulee olla kyky toimia vuorovaikutuksessa erilaisten kumppaneiden kanssa. Lisäksi asiakkaiden kanssa täytyy osata kommunikoida, sillä heidän kanssaan suunnitellaan tulevia palveluita. Sosiaalisilla taidoilla on merkitystä, kun kirjastoissa järjestetään yhä enemmän työpajoja sekä tehdään asiakaskyselyitä. Asiakaslähtöisyys ja yhteisöllisyys ovat tulevaisuuden avainsanoja. (Sipilä 2007, 120.) Kuitenkin paras ammattilainen on se, joka osaa monta asiaa, kouluttaa itseään ja on avoin muutokselle ja kaikelle uudelle. Koska haasteet kirjastotyöntekijällä kasvavat, on myös henkilökunnan hyvinvointiin kiinnitettävä entistä enemmän huomiota. (Sipilä 2007, 121; Mäkinen 2006, 13.)

2.4 Toimintamuodot

Lastenkirjastotyö on monipuolista ja haasteellista. Perinteiset lastenkirjastopalvelut, kuten satutunnit ja nukketheateritoiminta ovat saaneet rinnalleen monia uusia toimintoja, kuten lasten mediakasvatuksen ja kirjaston verkkopalveluiden ylläpitämisen. Nykyään puhutaankin ”laajennetusta kirjastotyöstä”, joka sisältää suuren määrän eri kirjastotoimintoja (Blinnikka 2003, 148–149).

Lastenkirjastotyöhön on perinteisesti kuulunut aineiston esittelemine lapsille. Ennen vanhaan aineisto esiteltiin kirjaston kirjanäyttelyiden avulla. Nykyään aineisto tuodaan yhä vahvemmin esille eri työmuotojen, kuten kirjavinkkauksen, sanataideopetuksen ja verkkopalveluiden kautta. Jotta asiakkaat löytäisivät henkilökunnan esiin nostamat materiaalit, edellyttää se kirjastoilta toimivien opasteiden sijoittamista. Lastenkirjaston työmuodot ovat näin sidoksissa toisiinsa ja muodostavat yhdessä laajan työkokonaisuuden.

2.4.1 Kirjastonkäytön ja tiedonhaun opetus

Kirjastonkäytön opetus sai alkunsa 1940-luvulla. Kokeilu vakiintui pian sen jälkeen pysyväksi kirjastojen toimintamuodoksi. 1960–1970-luvulla lisääntynyt kirjastonkäyttö selittyi osin kasvaneella kirjastonkäytön ohjauksella. (Blinnikka 2003, 149.) 1990-luvun alussa koululaisille ei ollut tarjolla organisoitua opetusta kirjaston materiaalien etsimiseen (Vaijärvi 1991, 37–38). Bergin ja Soikkelin (2003, 98) tutkimuksen mukaan 80 prosenttia kirjastoista järjesti lapsille opastettua tiedonhankintaa vuonna 2002.

Informaatioyhteiskunnassa kirjastojen tiedonhaun opetuksen merkitys on kasvanut. Tiedonhallintaitojen perusteet ja tietokoneiden hyödyntäminen tiedonhaussa voidaan hyvin aloittaa jo peruskoulun toisella luokalla oleville lapsille. Pienetkin lapset oppivat huomaamaan, että he voivat löytää itsenäisesti apua omiin koulutehtäviin ja harrastuksiin. (Lauhikari & Alin 2002, 74.)

Kirjastot järjestävät ohjattuja kirjastokäyntejä päiväkodeille, perhepäivähoitajille, kouluille ja kerhoille. Kirjastosta pyritään tekemään jo pienille lapsille mukava ja mieluinen paikka, jossa voi kokea elämyksiä kirjojen parissa. Lapsi ohjataan vaiheittain käyttämään kirjaston palveluja ja opettelemaan, millaisia tiedonhaun apuvälineitä on olemassa. (Lauhikari & Alin 2002, 61.)

Kirjaleikki -toiminnon avulla esikoululaisille opetetaan leikinomaisesti kirjaston käyttöä. Kirjaleikissä voidaan lasten kanssa pohtia kirjojen hyvää kohtelua, sitä mille kirjat ovat allergisia tai mitkä asiat ovat niille vaarallisia. Yhdessä voidaan keskustella kirjojen nukkumaanmeno- ja kotiintuloajoista. Tömistelemällä jalkoja ja huutamalla lapset oppivat, miltä kirjasta tuntuisi asua kirjastossa, jossa ei olisi rauhallista. (Jäppinen 2006, 61.)

Kotkan kaupunginkirjasto opettaa lapsille kirjaston käyttöä kirjastovideon avulla. Video on katseltavissa kirjaston internet-sivujen kautta. Kirjastovideon avulla lapselle opetetaan, minkälaista aineistoa kirjastosta löytyy, miten kirjastokortin voi saada ja kuinka lainausautomaattia käytetään. (Kotkan kaupunginkirjasto 2010, hakupäivä 11.10.2010.) Kirjastovideossa kaksi nuorta lasta haastattelee Kotkan kirjastontyöntekijöitä kysyen kirjaston eri toiminnoista. Koska videolle on valittu haastattelijoina lapsia, muut lapset voivat näin luontevasti samaistua heihin.

2.4.2 Mediakasvatus

Mediakasvatus on tullut osaksi kirjastojen toimintaa 2000-luvulla. Kirjastot ymmärsivät nopeasti digitaalisen kulttuurin tuomat muutokset ja alkoivat miettiä omaa rooliaan mediakasvatuksen opettamiseksi lapsille. Suomen kirjastot ovat laadukkaita ja toimivat hyvin lukutaitoa tukevana järjestelmänä. Kuitenkin koulut ja kirjastot ovat eriarvoistuneet. Digitaalitekniikka ja internetin tuleminen on ollut suuri kulttuurinen muutos niin lapsille kuin aikuisillekin. (Kupiainen 2007b, 28.)

Lapset ja nuoret ovat löytäneet digitaaliset kulttuuripalvelut. Jo alle kouluikäiset lapset osaavat pelata pelejä ja surffailla internetissä. Viimeistään kouluikäen

tultaessa internet on osa lapsen päivittäistä elämää. Internet tarjoaa houkuttelevia mahdollisuuksia vuorovaikutteiseen osallistumiseen, ja verkkoyhteisöllisyydestä onkin tullut osa lapsen päivittäistä arkea. Tämä vuorovaikutusprosessi muokkaa lasten ja nuorten tiedonhankintaa, asenteita, maailmankuvaa, identiteettiä, ja sillä on vaikutusta lapsen tunne-elämän kehitykseen. Kaikilla lapsilla ja nuorilla ei ole kotona mahdollisuutta mediapalveluiden käyttöön. Kirjasto on paikka, jossa se on mahdollista kaikille. (Haasio 2007, 30; Kupiainen 2007a, 7; Kupiainen 2007b, 28; Sallmén 2008, 37.)

Mediakasvatuksella pyritään kriittiseen medialukutaitoon. Se pyrkii kiinnittämään huomiota mediakulttuurin sisältöihin, arvoihin ja käyttöön. Medialukutaito auttaa pääsemään tiedon lähteille, ymmärtämään tietoa sekä luomaan uutta informaatiota. Samalla opetetaan lapsille ja nuorille lähdekriittisyyttä ja kohtuullisuutta medioiden käytössä. Mediakasvatus voidaan jakaa viiteen keskeiseen osa-alueeseen. Näitä ovat informaatiolukutaito, medialukutaito, pelinlukutaito ja pelaaminen. Lisäksi sosiaalinen media sekä tekijänoikeuksien tunteminen kuuluvat mediakasvatukseen. (Kupiainen 2007b, 28–29; Sallmén 2009a, hakupäivä 9.6.2010; Sallmén 2009b, 10.)

Informaatiolukutaidoksi kutsutaan informaation etsinnän, hankkimisen, arvioinnin sekä tiedon soveltamista. Perinteinen lukutaito ei enää riitä, vaan kirjaston asiakkaat tulee perehdyttää uusien medioiden pariin, eri verkkopalveluiden hyödyntämiseen sekä tiedon kriittiseen arviointiin. Kirjastot tarjoavat asiakkaiden käyttöön tietokoneita, pelejä, musiikkia, kirjoja ja tietokantoja. Kirjastojen tulee jakaa tietoa näistä eri aineistoista asiakkailleen. Pelinlukutaidon opettamiseksi kirjastoissa olisi oltava henkilökuntaa, joka tuntee pelien sisältöjä, on kykenevä ymmärtämään lasten pelikulttuuria sekä tuntee niiden vaikutukset lapsen elämään. (Sallmén 2009b, 15–19.)

Sosiaalisessa mediassa käyttäjät voivat itse muokata median sisältöä, keskustella, kommentoida ja jakaa aineistoa. Nykyajan lapset eivät halua olla passiivisia vierestä katselijoita, vaan virtuaalimaailma on luonteva tapa tavata kavereita ja luoda sisältöä. Sosiaalisen median kautta kirjasto voi esitellä aineistoa ja il-

moittaa tapahtumista. Tämä on oiva markkinointikanava, joka tavoittaa ennen kaikkea lapset ja nuoret. (Sallmén 2009b, 19–21.)

Mediakasvatukseen kuuluu lasten opastaminen kunnioittamaan ja noudattamaan tekijänoikeuslakia. Sen tarkoitus on suojata niin verkossa olevaa aineistoa kuin fyysistäkin materiaalia. Kirjastohenkilökunnan on luonnollisesti osattava laki sekä toimittava kirjastossa tekijänoikeuslakia kunnioittaen. Lainkiemurat voivat olla monelle lapselle ja nuorelle vaikeita ymmärtää. Kirjastojen tehtävä onkin välittää tieto lapselle ymmärrettävässä muodossa. (Sallmén 2009b, 19–21.)

Suomen kirjastoseuran Superkirtsi-hanke, vuosina 2007–2008, pyrki motivoimaan ja kannustamaan kirjastoja mediakasvatustehtävässä sekä tekemään mediakasvatuksesta osan lasten- ja nuortenkirjastotyötä. Hankkeessa toimivat mukana muun muassa kirjastotyöntekijät, pilottikoulujen 7–8-vuotiaat lapset ja opettajat. Superkirtsi-hankkeessa korostettiin koulujen luokkavierailujen tärkeyttä ja sitä, kuinka suuri merkitys vierailuilla on lapsen myöhemmälle kirjastonkäytölle. Superkirtsi-tempauksen tuloksena koulujen ja kirjastojen välinen yhteistyö vahvistui. (Sallmén 2008a, 37; Sallmén 2008b, hakupäivä 11.10.2010.)

Vuonna 2009 käynnistynyt hanke ”Lapset, media ja kirjastot” on jatkoa Superkirtsi-hankkeelle. Sitä hallinnoi edellisen hankkeen tavoin Suomen kirjastoseura sekä rahoittaa Opetus- ja kulttuuriministeriö. Hankkeessa pyritään luomaan vahva vertaisverkosto kirjastoammattilaisille. Lastenkirjastotyöntekijöistä koulutetaan mediakasvatuksen ammattilaisia. Lisäksi tuotetaan mediakasvatusmateriaaleja sekä tehdään verkkosivustoja, joissa opetetaan ja jaetaan tietoa mediakasvatuksesta. (Sallmén 2009a, hakupäivä 9.6.2010; Ojakangas 2010, hakupäivä 9.6.2010.)

Mediakasvatuskeskus Metka alkoi vuonna 2009 kehittää kirjastoille mediavinkkaus- ja mediasatutuntioppimateriaaleja. Opetusmateriaali kertoo, kuinka esitellä internetiä, pelejä, elokuvia ja aikakauslehtiä sekä muita media-aineistoja 7–12-vuotiaille lapsille. Mediakasvatuskeskus tarjoaa lisäksi tuokiosuunnitelmia,

joiden kohderyhminä ovat 5–6-vuotiaat sekä 7–8-vuotiaat lapset. (Mediakasvatustuskeskus Metka 2010, hakupäivä 11.10.2010.)

2.4.3 Näyttelyt, aineiston esillepano ja opasteet

Kirjastoissa pidetään lapsille kirjanäyttelyitä, joilla pyritään piristämään kirjaston toimintaa, jakamaan informaatiota sekä kannustamaan lukuharrastuksen pariin. Kirjastojen vitriineissä voi lisäksi olla lasten omia näyttelyitä. (Blinnikka 2003, 150.) Kirja-aineiston esittelyssä on monella kirjastolla kuitenkin vielä paljon kehitettävää. Usein hyllyrivit ovat niin täynnä, että niistä on vaikea löytää kirjoja. Ratkaisuna kirjastolehden päätoimittaja Ritva Hokka-Ahti ehdottaa kirjastoja ottamaan enemmän mallia kirjakaupoista. Siellä aineisto on aseteltu persoonallisesti ja kirjojen kannet näkyvät houkuttelevasti asiakkaille. Kirjakaupan henkilökunta on tehnyt esimerkiksi top-kymmenen-esittelyjä ja henkilökunnan valinta-näyttelyitä. Hokka-Ahti muistuttaa, että kirjojen kansia kannattaa nostaa enemmän esille aineiston esittelyssä. Hyllynpäädyt ovat myös tärkeitä aineiston esittelymahdollisuuksia. Siellä voidaan esitellä ajankohtaisia teemoja, yllätyksiä tai muita lukuvinkkejä. Kirjat, joita asiakkaat eivät ole enää pitkään aikaan lainanneet voidaan nostaa esille esimerkiksi ”Vanhoja aarteita varastojen kätköistä!” -teemanäyttelyn avulla. (Hokka-Ahti 2005, 8–9.)

Hokka-Ahdin mielestä kirjaston opasteisiin kaivattaisiin myös uudistusta. Kirjakaupat ovat tässäkin asiassa askeleen edellä kirjastoja. Kaupoissa on selkeät, suuret kyltit, jotka riippuvat katosta. Hyllyt ovat matalat, jolloin opasteet on helppo nähdä. Useilla kirjastolla opasteet ovat kuitenkin hyllyjen päädyissä. Tällöin asiakkaan täytyy kiertää hylly, nähdäkseen mitä päädyssä lukee. Kirjastot haluavat tarjota asiakkaille tyylikkyyttä joka taas ei aina vastaa asiakkaiden tarpeita käytännöllisyydestä. (2005, 9.)

2.4.4 Satutunnit ja nukketeatteritoiminta

Suomen kirjastoilla on pitkät perinteet satutuntien järjestämisessä. 1900-luvun alussa harva lapsiperhe pystyi ostamaan lastenkirjoja kotiinsa. Kirjastot näkivät tässä mahdollisuuden tarjota satuja kaikille lapsille ilmaiseksi. Vuonna 1909 järjestettiin ensimmäinen satutunti Helsingin pääkirjastossa, jossa toiminta tuli pysyväksi käytännöksi 1920-luvulla. Turun kirjastossa satutunnit alkoivat vuonna 1916 ja Tampereen kirjastossa 1930-luvulla. Tämän jälkeen kirjastojen satutunnit levisivät hiljalleen koko maahan. (Mäkelä 2002, 10–12; Korhonen 2010, 66.)

Satutuntitoiminta on ollut aina keskeinen ja suosittu toimintamuoto kirjastoissa. Ennen vuorovaikutus satutunneilla oli yksipuolista; satujen lukija luki ja lapset kuuntelivat hiljaa omilla paikoillaan. Nykyään satutunteihin sisältyy paljon muutakin oheistoimintaa. Tuokiota voi elävöittää satujen lukemisen lisäksi muun muassa piirtämällä, leikkimällä, dioja katsomalla, pöytä- ja varjoteatterilla sekä laulamalla. Parhaimmillaan satutuokio on keskustelevalta vuorovaikutusprosessi, jossa lapsi saa uusia elämyksiä. Satutunteja ovat pitäneet niin kirjaston henkilökunta, opettajat, opiskelijat, järjestöt, seurakunnat tai muuten saduista kiinnostuneet henkilöt. (Mäkelä 2002, 10–14; Korhonen 2010, 66.)

Parhaassa satuiässä katsotaan olevan 4–8-vuotiaat. Viiden vuoden iässä lapsi yleensä oppii erottamaan toden ja kuvitteellisen välisen eron. Lapsen elämäntilanne ja kehitystaso kuitenkin vaikuttavat siihen, kuinka he yksilöinä kokevat sadun merkityksen. (Ylönen 2000, 40.) Satuja kuuntelemalla lapset oppivat keskittymään ja ryhmässä olemalla he oppivat toimimaan muiden eri-ikäisten ja erilaisten lapsien kanssa. Vuorovaikutusprosessissa keskustellaan esimerkiksi sadun herättämistä tunteista, kuunnellaan muiden lasten ajatuksia ja jutellaan saduista. (Korhonen 2010, 67.) Sadun aiheen käsittelyä voi jatkaa esimerkiksi askartelemalla ja muovailemalla.

Satutuntien kuuntelijoiden määrä on Mäkelän (2002, 13) mukaan vähentynyt lähes kaikissa kirjastoissa. Perinteiset satutunnit ovat saaneet kilpailijan muista

tarjottavista lasten virikkeistä, kuten videoista, televisiosta, peleistä ja muista lastentapahtumista. Bergin ja Soikkelin kyselyn (2003) mukaan maakuntakirjastoista yli 80 prosenttia, kaupunginkirjastoista 70 prosenttia ja kunnankirjastoista yli puolet järjesti satutunteja vuonna 2002. Henkilökunnan ajanpuute ja vähäiset resurssit olivat syynä siihen, etteivät kaikki kyselyyn vastanneista kirjastoista voineet järjestää säännöllisiä satutunteja. Myös satutuntien pitäjistä oli osassa kirjastoista pulaa. Jotta kirjastot pystyisivät kilpailemaan asiakkaistaan, tulisi kirjastojen jättää taakseen vanhat, entisaikaiset satutunnit ja korvata ne vuorovaikutteisilla elämyksiä tarjoavilla satuhetkillä. (Mäkelä 2002, 13–14; Berg & Soikkeli 2003, 64–66.)

Suomen kansainvälistyminen näkyy satutuntitoiminnassa. Kirjastot järjestävät satutunteja monilla kielillä. Vantaalla satutunteja pidetään muun muassa kurdiksi, somaliaksi, turkiksi ja viroksi. Esossa satutunteja on ruotsin ja englannin lisäksi tarjolla kiinaksi, hindiksi, albaniksi. Internet on mahdollistanut entistä tehokkaamman satutuntien tiedottamisen. Helsingin kaupunginkirjastossa satukertoja Anja Portaankorva lisää satutuntien jälkeen internetiin lasten tuottamaa materiaalia ja piirustuksia. Lisäksi hän kirjoittaa luetuista saduista lyhyitä referaatteja, jotta myös lasten vanhemmat voivat lastensa kanssa palata satutuntien tapahtumiin. (Jussila 2009, 12; Korhonen 2010, 70–71.)

Satutuntien luonteva jatko on ollut nukketeatteriharrastus, joka levisi Suomeen 1950-luvulla. Kirjastot ottivat omakseen 1970-luvulla tämän toimintamuodon ja alkoivat järjestää teatteriesityksiä, jossa kirjan teksti sai dramatisoidun muodon. (Teinilä 1990, 170.) Nukketeatterissa nivoutuvat yhteen kirjallisuus, musiikki, kuvataide sekä teatteri-ilmaisu. Pienimuotoisestikin järjestetty nukketeatteritoiminta tarjoaa lapselle kokonaisvaltaisen tunteellisen elämyksen. Esityksen avulla voidaan kertoa tarinoita, opettaa, tiedottaa, viihdyttää ja huvittaa. Nukketeatteri on oiva tapa tutustuttaa lapsi eri taiteenaloihin, innostaa leikkiin sekä aktiivoida lapsen luovuutta. Nukketeatteri antaa visuaalisesti rajattomat mahdollisuudet. Ohjaaja voi käyttää mielikuvitusta ja kekseliäisyyttä siinä, kuinka muun muassa elävöittää satuja, runoja ja loruja. Kerronnan vuorovaikutus synnyttää

lapsessa samaistumisen ja haltioitumisen riemua. (Barić 2001, 158; Blinnikka 2003, 149; Barić 2009, 37–38.)

Vuonna 2002 suoritetun kyselyn mukaan 31 prosentilla kirjastoista oli nukketeatteritoimintaa Suomessa. Nukketeatterin kuulijamäärät kirjastoissa ovat kääntyneet laskuun vuoden 1970 jälkeen. Vuoden 2002 kysely osoitti, ettei kirjastoilla ole nukketeatterin järjestämiselle riittävästi resursseja. Jopa 80 prosenttia kirjastoista käytti nukketeatterin pyörittämiseen ulkopuolista työvoimaa. (Berg & Soikkeli 2003, 97, 99.)

Satutuntien pitäminen ja nukketeatterin esittäminen kirjastossa ovat julkisia esitystilanteita. Tällöin lupa teoksen esittämiseen on hankittava teoksen tehneeltä kirjailijalta tai kustantajalta. Useat alkuperäiset kansansadut ovat kuitenkin vapaat tekijänoikeuksista. Kun kirjailijan kuolemasta on yli 70 vuotta, tekijänoikeudet raukeavat automaattisesti. Satutunneilla voi näyttää satukirjan kuvia, koska kuvien esittäminen ei ole esityksen pääsisältö. Näytelmien, kuten nukketeatterin, esittämiseksi kirjastossa tarvitaan näytelmän- tai saduntekijän lupa. (Virranniemi 21.4.2010, luento; Virranniemi 12.8.2010, sähköpostiviesti.) Kirjastojen kannalta hyvänä poikkeuksena voidaan lainsäädännössä pitää musiikin kuunte-luoikeutta ja esittämistä. Se on kirjastoissa sallittua, sillä kunnat ovat maksaneet tästä tekijänoikeuskorvaukset. (Poroila 2006, 64, 69.) Esimerkiksi lasten satutunneilla on sallittua esittää lastenmusiikkia ja soittaa lasten CD- levyjä.

2.4.5 Kirjavinkkaus ja sanataideopetus

Kirjavinkkaus on lukemaan houkuttelemisen menetelmä, jossa kirja tehdään vinkkauksen avulla kiinnostavaksi ja eläväksi. Vinkkari kertoo hieman valitse-mansa kirjan tapahtumista ja henkilöistä, mutta ei paljasta liikaa vaan katkaisee tarinan yllättäen ja jättää kuulijan epä tietoisuuden valtaan siitä, mitä sitten ta-pahtuikaan. (Mäkelä 2003, 13, 46–47.) Suomessa kirjavinkkauksen edelläkävijänä toimi 1990-luvulla kirjastonhoitaja Marja-Leena Mäkelä. Hän toi menetel-män Ruotsista Suomeen ja nykyään se on levinnyt koko Suomen kattavaksi vakiintuneeksi toiminnaksi. (Heikkilä 2008, 24–25.)

Vinkkaaja ottaa mukaan esitykseen parikymmentä kirjaa, joista hän on itse pitänyt. Mukana on niin pojille kuin tytöillekin sopivia, klassikoita, uutuuksia sekä ohuita ja paksuja kirjoja. Yhden kirjan vinkkaus kestää noin kolmesta viiteen minuuttiin. On myös hyvä jättää kuulijoille vähintään kirjalista vinkatuista kirjoista, mikäli ei ole mahdollista antaa kirjoja samantien lapsille lainattavaksi. (Mäkelä 2003, 41; Seinäjoen kaupunginkirjasto 2010, hakupäivä 9.4.2010.)

Draamallinen kirjavinkkaus antaa aivan uudenlaisen tason vinkattavalle kirjalle. Luokkahuone muuttuu näyttämöksi, jossa draama esitetään. Kirjavinkkari voi olla esimerkiksi Uppo-Nalle, sen sijaan että vain lukisi Uppo-Nallesta. Vinkkari voi käyttää apuna muun muassa käsinukkeja tai pukeutua rooliasuun. Pienelläkin panostuksella, kuten hatun tai silmälasien hankinnalla, voidaan luoda näyttämölle draamaa. Mikäli on mahdollista käyttää useampaa vinkkaria samassa esityksessä, saadaan aikaan eläväistä vuoropuhelua eri hahmojen välille, mutta yksinkin se onnistuu. Yksi hyvä mahdollisuus on valita sellainen kohta kirjasta tai sadusta, jossa kirjan keskeisten hahmojen välinen jännite näkyy. Oleellista on valita oikea kohta kirjasta, jotta se saisi aikaan draamallisia tilanteita ja kiitettäisi kirjan sanoman. (Kolu 2010, 95–98; Suomen kirjastoseura 2010, hakupäivä 9.4.2010.)

Yksi uusimmista kirjavinkkauksen muodoista on kaverikirjavinkkaus. Siinä samanikäiset tai muutamaa vuotta vanhemmat lapset vinkkaavat toisilleen pitämistään kirjoista. Espoon Hyllykallion kirjastossa lapset pystyttivät kirjavinkkauskioskeja. Näitä olivat esimerkiksi kauhukioski, runobaari sekä tietotiski, joissa lapset vinkkasivat toisilleen aihealueeseen kuuluvia kirjoja. Kirjavinkkauskioskit oli sisustettu vinkatun aihealueen mukaan. Esimerkiksi kauhukioskin kauhuteemaan kuuluivat noitaroolivaatteet, karmaisevan näköinen kauhukioskiyltti sekä esille nostetut lainattavat kauhukirjat. (Mäkelä 2010, 8, 21.)

Kirjaston pitkät hyllyrivit voivat pitää sisällään uskomattomia lukuelämyksiä, jotka ilman vinkkarin esiin nostamista saattaisivat jäädä hyllyjen pimentoon. Vinkkari toimii ”välikätenä”, joka nostaa kirjan esille sekä lasten ulottuville. Kirjavink-

kaus sopii myös kaikenikäisille kuulijoille. (Mäkelä 2003, 13, 29.) Aktiivisen vinkkauksen on todettu näkyvän kirjaston kirjojen lainausluvuissa. Vinkkauksella on todettu olevan vaikutusta lukemisen lisääntymiseen sekä tätä kautta myös lasten ja nuorten hyvinvointiin. (Heikkilä 2008, 24.)

Kirjavinkkausta voi tehdä niin kirjastossa, koulussa kuin vanhempainilloissakin. Päiväkodin henkilökunnalle voidaan myös päiväkotikäyntien yhteydessä vinkata lastenkirjallisuutta. Kirjavinkkarit ovat lähteneet ulos kirjastoista sinne, missä lapset ovat, esimerkiksi kouluihin ja päiväkoteihin. Tällä tavoin voidaan tavoittaa myös ne lapset, jotka eivät muuten käyttäisi kirjaston palveluita. (Mäkelä 2003, 36–37; Heikkilä 2008, 25.)

Kirjavinkkaus on lainsäädännön kannalta monimutkainen. Mikäli vinkkaus tapahtuu koulussa, voi sen katsoa kuuluvan osaksi opetustehtävää. Kirjastossa tapahtuva kirjavinkkaus on osa julkista esittämistä. (Virranniemi 21.4.2010, luento.) Hyvä kirjavinkkari kertoo kirjasta omin sanoin ja lukee lyhyitä lukunäytteitä. Näin ei loukata tekijänoikeuksia, sillä tällöin on kyse lainsäädännössä sitaatioikeudesta. Kirjasta suoraan lukeminen ei saa olla vinkkauksen pääasia. (Tekijänoikeuslaki 404/1961 22.2 §; Virranniemi 12.8.2010, sähköpostiviesti.)

Sanataiteessa on kyse luovasta kielellisestä ilmaisusta, jossa iloitaan kaikesta siitä, mitä kielellä voidaan saada aikaan. Tutustutaan kirjoihin ja luovaan kirjoittamiseen. Haetaan aineiksia, ideoita erilaisiin teksteihin ja kirjailijoihin. Sanataide yhdistää eri taiteenlajeja, kuten tanssia, teatteria ja musiikkia. Lapset oppivat kirjoittaessaan paljon itsestään. Sanataideopetus tukee minäkuvan rakentumista ja identiteetin kasvua. Lapset samaistuvat kirjoittaessaan eri elämäntilanteisiin, toisten lasten tunteisiin ja ympäröivään maailmaan. Myös informaatiolukutaito paranee, sillä opetuksessa tulkitaan niin tekstejä, kuvia kuin kulttuuriakin. Usein nuorimpien kirjoittajien kanssa syvennyttään satuihin ja fantasiaan ja isoimmilla aihealueina ovat muun muassa ihmissuhteet ja realismi. (Palokari & Saraja 2004, 22–23; Krutsin 2005, 29–30.)

Sanataideopetuksen suosio kasvoi Suomessa 1990-luvun loppupuolella. Toki sanataidekasvatusta on tehty jo vuosikymmeniä, mutta 2000-luvulla se elää uutta nousukauttaan kirjastoissa. Kirjasto on hyvä paikka järjestää opetusta, sillä sieltä löytyvät niin tilat kuin materiaalikin. (Krutsin 2005, 26–28; Mäkelä 2005, 12.)

Kirjastonhoitaja Marja-Leena Mäkelä sekä Esa Kakkuri ja Harri Pihlajamäki Mannerheimin Lastensuojeluliitosta kehittivät sanajalkaseikkailun 1990-luvun loppupuolella. Menetelmä oli uudenlainen keino tutustuttaa ala-asteikäiset lapset sanataiteeseen, kirjastoon, kirjojen maailmaan sekä oman luovuuden löytämiseen. Sanajalkaseikkailun voi toteuttaa niin kirjastossa kun koulussakin. Sanajalkaseikkailun tarkoituksena on yhdistää sanallinen ja toiminnallinen taso, jossa seikkailu- ja elämyspedagogiikan avulla lapset saavat teknisiä, älyllisiä ja sosiaalisia haasteita. Seikkailussa lapsi pääsee kokeilemaan rajojaan ja omia kykyjään. Sanajalkaseikkailu antaa lapselle kokonaisvaltaisen onnistumisen elämyksen sekä herättää halun lainata ja lukea kirjoja. (Mäkelä & Kakkuri 1999, 15–17, 30; Mäkinen-Laitila 1999, 8–9.)

Kirjastot eivät ole enää vain hiljaisia laitoksia, sillä kirjastotyöntekijät ovat alkaneet avaamaan kirjaston aarteita lapsille ja nuorille elämyksellisin keinoin. Sanajalkaseikkailun avulla kirjastosta pyritään tekemään paikka, joka on täynnä aarteita ja seikkailuja. Kirjastoissa ratkotaan avaruuskielen koodeja ja tasapainoillaan haimeren yllä. Välillä pysähdytään kuuntelemaan lehmäaiheisia runoja, arvostelemaan lastenkirjojen kansia, kirjoittamaan pullopostia ja aakkostamaan ympärille ripotellut kirjat. Sanajalkaseikkailu on uusi tapa opettaa kirjallisuutta. Siinä pyritään herättämään lapsen luovuus kirjallisuuden kautta. (Mäkelä & Kakkuri 1999, 23–24; Mäkinen-Laitila 1999, 8–9.)

2.4.6 Kerhot, kilpailut ja elokuvatoiminta

Ensimmäiset lasten ja nuorten kerhot aloittivat toimintansa Suomen kirjastoissa vuonna 1945. Porin kirjastossa kokoontui muun muassa Porin Kirjastopojat - kirjallisuuserho 1940-luvulla ja Tampereen kirjastossa lasten ja nuorten teatte-

rikerho 1950-luvulla. Kuntien nuorisotoiminnan monipuolistuminen vaikutti kirjastojen harrastekerhojen vähentymiseen. (Rantakari & Teinilä 1978, 65; Salonen 1978, 31.)

Kirjastoissa voidaan järjestää erilaisia kirjoitus- ja tietokilpailuja. Tietokilpailut ovat oiva tapa tutustuttaa lapset kirjallisuuteen, opettaa tiedonhakua sekä kirjaston käyttöä. Esimerkiksi Helsingin kaupunginkirjaston internet-sivujen kautta lapset voivat vastata tietokilpailuun, jossa kysytään leikinomaisesti heidän tietämystään kirjaston käytösäännöistä ja toiminnasta. (Rantakari & Teinilä 1978, 52; Helsingin kaupunginkirjasto 2010, hakupäivä 7.6.2010.)

1970-luvulla muutamat kirjastot aloittivat kirjastossa omat elokuvaesityksensä lapsille ja nuorille. Toiminta edellytti sopivia tiloja, valkokankaan sekä laitteiston. (Rantakari & Teinilä 1978, 62–63.) Vuoden 2002 tutkimuksen mukaan elokuva- ja videoesityksiä oli kolmasosalla maakuntakirjastoista. Muissa kuin maakuntakirjastoissa elokuvaesityksiä oli joillakin kirjastoilla muutamia vuodessa. (Berg & Soikkeli 2003, 75.) Lapin maakuntakirjastossa toimii elokuvakerho Minikino, joka on suunnattu alle kouluikäisille lapsille. Yksi esitys sisältää kahdesta neljään lyhytelokuvaa. Toiminta on ollut hyvin suosittua ja elokuvia esitetään neljässä Lapin kirjastopisteessä kerran kuukaudessa. (Rovaniemen kaupunki 2010, hakupäivä 7.6.2010.)

Elokuvateosten julkinen esittäminen kirjastoissa on luvanvaraista. Kirjastoissa olevat lasten elokuvakerhot ovat tekijänoikeuslain vuoksi ongelmallisia, sillä lupa esittämiseen on hankittava ja mahdollinen esityskorvaus maksettava. Vain harvat elokuvat ovat tekijänoikeudellisesti vapaita. Kuitenkin pienten elokuvapätkien esittäminen keskustelun tueksi on kirjastoissa sallittua. Kirjaston henkilökunnalla on näin velvollisuus varmistaa, ettei kirjaston omistamia elokuvatalenteita käytetä kirjastossa, mikäli lupaa esittämiseen ei ole hankittu tuottajilta tai levittäjiltä. (Tekijänoikeuslaki 404/1961 21.2 §; Poroila 2006, 68–69, 101; Virranniemi 3.8.2010, sähköpostiviesti.)

2.4.7 Verkkopalvelut ja sosiaalinen media

Kirjastojen internet-palvelut ovat lisääntyneet huomasti 2000-luvulla. Vuoden 1999 tutkimuksen mukaan tilanne kirjastoissa oli vielä huono internet-palveluiden osalta. Kirjastoilla todettiin olevan suuria puutteita niin aikuisten kuin lasten internet-palveluissa. Verkko oli vielä silloin niin uusi asia, ettei sitä osattu hyödyntää, eikä kirjastohenkilökunnalla ollut tarvittavaa osaamista lasten verkkopalveluiden toteuttamisesta. (Mäkinen 1999, 12; Jäppinen 2005, 22–24.)

Vuonna 2002 lasten internetpalveluita oli vain 23 prosentilla Suomen kirjastoista (Berg & Soikkeli 2003, 97). Tilanne oli kohentunut 2000-luvun puoleen väliin mennessä, ennen kaikkea suurten kaupunginkirjastojen internet-palvelujen osalta. (Jäppinen 2005, 22–24.)

Kirjasto muuttui 2000-luvulle tultaessa hybridikirjastoiksi, joissa perinteisen kirjastonkäytön lisäksi kirjastoa käytettiin entistä enemmän verkkopalveluiden kautta. 2010-luvulle tultaessa visioidaan rajatonta kirjastoa, jossa suurin osa kirjastoaineistosta on fyysisen kirjastorakennuksen ulkopuolella. Tarvitaankin tilaa uudentilaiselle oppimiselle, liikkumiselle, äänelle ja kuvalle, jossa tekniikka on kaikkialla läsnä. Yksi tulevaisuuden mahdollisuuksista on RFID-tekniikka, jonka avulla kirjastoihin voidaan luoda kommunikoivia ja opastavia hyllyjä. (Berndtson 2009, 6–7.)

Tulevaisuudessa lapset ja nuoret kasvavat osaksi verkkokulttuuria. Heille on luontevaa olla kansainvälisiä ja käyttää uutta teknologiaa. He siirtyvät myös nopeammin ei-tekstuaalisuuteen, jossa toimintamallina ovat lyhyt aikajänne, kuva, puhe, nopealiikkeiset verkkoyhteisöt ja instantismi, jossa kaikki on saatava heti. (Karhula 2009, 20.) Sosiaalinen verkko sekä yhteisöllinen tiedontuottaminen johtavat seuraavina vuosikymmeninä mobiililaitteiden ja -palveluiden läpimurtoon. (Karvonen 2009, 31.)

Kirjasto 2.0 on verkossa sijaitseva tila, jossa käyttäjät voivat osallistua kirjaston verkkopalveluiden tuottamiseen luomalla sinne uutta sisältöä muun muassa lukupäiväkirjojen, kirja-arvosteluiden ja blogien muodossa. Asiakkaat voivat

kommentoida ja keskustella keskenään kirjaston verkkopalveluiden kautta. Hämeenlinnan kaupunginkirjastossa on koekäytössä Kirjasto 2.0 -periaatteella toimiva kirjastojärjestelmä, jossa asiakkaat voivat arvioida teoksia ja lisätä omia asiasanoja teoksiin. Tämän uutuuspalvelun avulla asiakas voi olla aktiivinen toimija, joka itse räätälöi palvelua ja verkottuu omien tarpeidensa mukaan. (Holmberg, Huvila, Kronqvist-Berg, Nivakoski & Widén-Wulff 2009, 12–13; Hämeenlinnan kaupunginkirjasto 2010, hakupäivä 11.10.2010.)

Blogit, chatit, RSS-syötteet, Messenger sekä pelit ovat uutta teknologiaa kirjastoissa. Nämä uudet palvelut tulee hallita ja ottaa osaksi kirjastojen palveluja. Kirjasto toimii tulevaisuudessa käyttäjien viestinnän ja kommunikaation keskuksena. Käyttäjät luovat itse aineistoa ja internet tulee entisestään sosiaalistumaan. Kirjaston tehtävä on tarjota tilat, laitteet ja opastus. Nämä kaikki tulevat vaatimaan kirjastolta uuden teknologian tietämystä, osaamista, hallintaa sekä opastustaitoja. (Sipilä 2007, 121–122.)

Nykyisiä kirjastojen verkkoluetteloita voisi luonnehtia kömpelöiksi, ja ne tarjoavat vielä vähän tietoa. Google, Wikipedia, YouTube ja Amazonin kaltaiset verkkopalvelut ovat selvästi joustavampia järjestelmiä, jotka vievät kirjastoilta asiakkaita. Amazon-verkkokaupan hakupalvelu tarjoaa vihjeitä samankaltaisista teoksista, kirjojen kansikuvia, asiakkaiden omia arvioita ja kommentteja teoksista. ”Google -sukupolven” lapset ja nuoret haluavat kaiken heti, eivätkä nykyiset jäykät kirjastojärjestelmät palvele tätä tarkoituspäätä. (Verho 2008a, 16–17; Verho 2008c, 12.)

Kirjastot kuitenkin kehittävät jatkuvasti verkkopalveluitaan. Tampereen kaupunginkirjasto on kehittänyt Satumetso-palvelun internetin tiedonhaun helpottamiseksi. Palvelun kautta voidaan etsiä satua jonkin sadun tapahtuman, hahmon tai teeman kautta. Tiedonhakuja voi tehdä asiasanojen, kirjailijan, luokan tai kirjan nimen avulla. Palvelu on erittäin kattava, sillä se sisältää yli 8000 suomenkielisen lasten kuva- ja satukirjojen sekä aapisten tiedot. (Korhonen 2010, 69–70; Tampereen kaupunginkirjasto 2010, hakupäivä 4.6.2010.)

Pirkanmaan kirjastojen Kirjakatti-internetsivut on suunnattu 6–12-vuotiaille lapsille. Siellä lapset pääsevät seikkailemaan Kirjatti-kirjastokissan kanssa. Kirjastokissa esittelee hauskaasti kirjaston aineistoa ja opastaa käyttämään kirjaston palveluja. Lapset voivat lähettää sivustolle kirjastoaiheisia kysymyksiä ja omia kirjoituksia. He voivat pelata pelejä, tehdä tehtäviä ja osallistua tietokilpailuihin. Lisäksi sivuston kautta voi kuunnella lauluja ja katsella, kuinka Kirjatti-kirjastokissa seikkailee milloin palolaitoksella, kirjastossa kuin maailmanympärimatkalakin. (Jäppinen 2005, 22–24; Mäki 2010, hakupäivä 7.6.2010.)

”Lapset, media ja kirjastot” - vuoden 2010 hankesuunnitelman mukaan lapsille luodaan valtakunnallinen verkkopalvelu nimeltä Okariino. Palvelu on suunnattu 6–10-vuotiaille lapsille, mutta oman osionsa saavat myös 3–6-vuotiaat lapset. Sivusto yhdistää medioita ja korkeatasoista lastenkulttuuria sekä hyödyntää monipuolisesti internetin tuomia mahdollisuuksia. Elämyksellinen aineisto tukee lapsen perinteistä, informaatio- sekä medialukutaitoa. Lisäksi uudella palvelulla tuetaan lasten me-henkeä. Lapset voivat kommunikoida keskenään sekä harjoitella sosiaalisen median käyttöä turvallisessa ympäristössä. Okariino-palvelu on vuoden 2010 aikana testikäytössä. (Sallmén 2009a, 24; Kirjastot.fi 2010, hakupäivä 18.10.2010.)

Okariino-palvelun käyttäjä voi luoda sivustolle oman profiilin ja oman hahmon tai lemmikin, joka edustaa käyttäjää. Käyttäjä voi omalla hahmollaan muun muassa sisustaa ja rakentaa unelmiensa kirjaston. Profiiliin voi tallettaa lukulistoja, lempipelejä ja harrastuksia. Lapsilla on mahdollisuus kirjoittaa sivustolle omia tarinoita ja arvosteluja. Okariinon on tulossa peliosio, runovideoita, virtuaalisatuja, kirjatrailereita ja lyhytelokuvia. Palveluun suunnitellaan liitettävän blogi, sanataide- ja lukupiiri sekä satuhakemisto. Kirjailijan talossa -osiossa voi käydä vuoropuhelua muun muassa kirjailijan tai kuvittajan kanssa. Tulossa on myös Kysy Pesosen perheeltä -osio, jonne lapset voivat lähettää kysymyksiä. (Sallmén 2009a, 26–29; Kirjastot.fi 2010, hakupäivä 18.10.2010.)

Uudelle lastenkulttuuri- ja lastenkirjallisuuspainotteiselle internetsivustolle on kysyntää, koska tämänkaltaista palvelua ei ole vielä lapsille tarjolla Suomessa.

Sivustolla tullaan esittelemään laajasti myös kirjaston aineisto. Uuden palvelukonseptin kautta lastenkirjastotyöntekijöiden osaaminen sekä työpanos saadaan saman palvelun alle. Näin myös yhteistyö ja verkostoituminen lastenkirjastotyössä vahvistuvat. (Sallmén 2009a, 24–25.) Uudella lasten verkkopalvelulla on otettu askel kohti tulevaisuuden lastenkirjastotyötä. Palvelusta löytyvät nyt ja tulevaisuudessa tärkeät lastenkirjastotyön elementit. Mallia on otettu muun muassa Tanskasta, jossa verkkopalvelujen kehitys on ollut Suomen kirjastoja edellä.

Second Life on internetissä toimiva kolmiulotteinen virtuaalimaailma, joka perustettiin vuonna 2003. Second Lifessä käyttäjä luo hahmon, joka edustaa häntä virtuaalimaailmassa. Kyse ei ole mistään pienen mittakaavan toiminnasta, sillä käyttötilejä on luotu 74,4 miljoonaa vuoteen 2010 mennessä. Second Life tarjoaa puitteet, joihin kirjastot voivat itse lisätä ja rakentaa omia palveluitaan. Käyttäjille ohjelman käyttö on ilmaista, mutta jotkut lisäpalvelut, kuten tavaroiden ostaminen on maksullista. Second Lifessä voi seikkailla, rakentaa ja leikkiä. Siellä voi tavata tuttavien ja tutustua uusiin ihmisiin. Ladattavan ohjelman avulla voi käydä kaupungilla ja muun muassa kirjastoissa, jotka ovat jo tehneet oman Second Life -virtuaalikirjastonsa. (Sannemann 2010a, hakupäivä 19.8.2010; Sannemann 2010b, hakupäivä 20.8.2010.)

Espoon Entressen kirjasto on yksi niistä suomalaisista kirjastoista, jotka ovat liittyneet Second Life -virtuaalikirjastoon. Virtuaalikirjastossa voi tavata muita kirjastossa olevia hahmoja, jutella heidän kanssaan, käyttää tietopalvelua, lukea ilmoitustaulua sekä katsoa näyttelyitä. Second Life tarjoaa laajat mahdollisuudet kirjastoille. Palvelun kautta kirjasto voi virtuaalitullassa kertoa musiikista, kirjallisuudesta, elokuvista ja peleistä. Palvelu on oiva tapa tavoittaa paljon potentiaalisia kirjastonkäyttäjiä; kuten nuoria, opiskelijoita ja opettajia. (Sannemann 2010a, hakupäivä 19.8.2010; Sannemann 2010b, hakupäivä 20.8.2010.)

Second Life -virtuaalipalvelu on osa tulevaisuuden kirjastojen 3.0 tai kirjasto 3D-ajattelua. Tutkimuksen mukaan 80 prosentilla aktiivisista internetin käyttäjistä on ”toinen elämä” vuonna 2011. Tällä tarkoitetaan virtuaalista maailmaa, jossa ih-

miset tapaavat ystäviään, pelaavat pelejä ja jopa työskentelevät. Kirjasto 3.0 - ajattelulle on oleellista virtuaalinen läsnäolo. (Holmberg ym., 2009, 176–177, 184.)

BiBBi on ensimmäinen pohjoismainen virtuaalinen lastenkirjasto, joka on internetin kautta kaikkien lasten käytettävissä. BiBBi virtuaalipalvelun kohderyhmänä ovat 3–12-vuotiaat. Koska palvelu on monikielinen, on lapsella myös mahdollisuus tutustua maamme naapurikieliin. Sivusto suosittelee kirjoja, esittelee kirjailijoita sekä tarjoaa multimediatekijöitä, joita lapsi voi ilman lainaamista lukea, kuunnella ja katsella. Palvelussa on myös hakumahdollisuus eri materiaaleihin ja aihealueisiin. (Nifi - Pohjoismaiden Suomen instituutti 2010, hakupäivä 7.6.2010.)

2.5 Uusia toimintoja ja projekteja

Lastenkirjastotyössä erilaiset kokeilut ja hankkeet ovat selvästi viime vuosina lisääntyneet. Valtio on myös osaltaan tukenut kirjastoja antamalla valtionavustusta erilaisille lasten- ja nuorten kirjastotyön kokeilutoiminnoille. Vuonna 2009 kirjastojen valtionavustusta saivat useat kirjastot muun muassa mediakasvatuksen toteuttamiseen (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010, hakupäivä 9.8.2010).

Lapsille ja nuorille suunnattu ”Läksy-Help” -palvelu perustettiin Helsingin Etelä-Haagan kirjastoon 2000-luvun puolessa välissä. Kirjastossa oivallettiin, että kirjasto on läheisen koulun ansiosta täynnä potentiaalisia asiakkaita. Kirjastoilla ei kuitenkaan ollut heille oikein mitään tarjottavaa. Niinpä henkilökunta alkoi ilta-päivisin päivystää lasten joukossa tarjoten apua läksyjen teossa. He myös neuvovat ja ohjaavat kirjaston tiedonlähteiden luokse. Heidät erottaa muista kirjastontyöntekijöistä Läksy-Help -rintakyltillä. Työntekijät ovat löytäneet luontevan tavan olla läsnä lasten ja nuorten parissa. He eivät tyrkytä apua, vaan kuljeskelevat, kuuntelevat ja siinä sivussa myös tarvittaessa pitävät kuria. Uusi toimintatapa mullisti vanhat kaavat, sillä henkilökunta ei enää ollut pelkästään palvelutiskien takana. Uuden palvelun myötä he lisäksi oppivat tuntemaan paremmin lapsiasiakkaitaan. (Verho 2007, 10.)

Kouvolan kirjastoon on perustettu kotitehtäväpiiri, jonka avulla tuetaan lapsia, joilla on vaikeuksia lukemisessa ja kirjoittamisessa. Kouvolan kirjaston henkilökunta kertoo, että kirjaston lainausmäärät eivät ole merkittävästi nousseet tämän toiminnon myötä. Kuitenkin henkilökunta on luonut tärkeitä ihmissuhteita ja kontakteja näihin nuoriin kirjastonkäyttäjiin, ennen kaikkea niihin lapsiin ja nuoriin, joilla on riski syrjäytyä yhteiskunnasta. (Verho 2008b, 8.)

Kansainvälistä nallepäivää vietetään vuosittain 27.10. Teemapäivä on otettu useissa kirjastoissa hyvin vastaan. Nallepäivänä järjestetään kirjastoissa monenlaista nalleihin liittyvää puuhaa ja toimintaa. Jotkut kirjastot ovat alkaneet toteuttaa muitakin vastaavia lastentempauksia, kuten satu- ja kirjavinkkausmaratoneja. (Baer 2007, hakupäivä 7.6.2010; Kirjavinkkariyhdistys 2010, hakupäivä 7.6.2010; Keihäs 2005, hakupäivä 11.10.2010.)

Lukuleikki-kampanja käynnistyi vuonna 2003. Kampanjassa yhteistyössä toimivat niin neuvola, päiväkotit, kirjasto kuin perhetyön ammattilaisetkin. Tavoitteena oli tuoda kirjat lähelle lapsia ja vanhempia. Projektissa kehitettiin muun muassa lukupassi, jossa oli lapsen oma nimi. Passiin kerättiin kirjojen nimiä, joita lapset olivat lukeneet. Tilaa oli myös kirjoittaa ylös kirjan synnyttämiä ajatuksia. Kirjat arvioitiin käyttäen kasvokuvia, joita olivat hymysuu, viivasuu ja mutrusuu. Täydestä lukupassista sai kirjastoista diplomin. Muita kampanjan toimintamuotoja olivat satupussit, kirjasairaala ja runomaatti. (Tiitinen 2005, 22–26.)

Runomaatti rakennettiin sermeistä ja pahvista, jonka luona lapsi sai käydä kuuntelemassa runoja. Lapsen mukana oleva aikuinen luki lapselle ohjeet. Ohjeissa kerrottiin, kuinka lapsen täytyi sanoa automaatissa olevaan torveen oma nimensä. Sen jälkeen työnnettiin kortti automaattiin, istuttiin jakkaralle ja kuunneltiin torvesta kuuluva runo. Runomaatti sai etenkin poikien keskuudessa huiuman suosion. Lukuleikki-projekti tuotti projektin loputtua vihjemateriaalipaketin, joka on edelleen luettavissa internetin kautta. (Tiitinen 2005, 22–26; Lukuleikin vihjekirja, http://www.lukukeskus.fi/lukukampanjat/lukuleikin_vihjekirja/.)

Kirjasairaala Tampereen kaupunginkirjastossa vuonna 2008 oli suuri menestys. Lapset pääsivät henkilökunnan opastuksella korjaamaan ja puhdistamaan kirjallääkäreinä kirjoja. Samalla lapset oppivat, kuinka kirjoista pidetään hyvää huolta. Korjaamisen ohella juteltiin lasten suosikkikirjoista ja yleensä lukemisesta. Lapset saivat kirjasairaalaan muistoksi kirjankorjaajan diplomin sekä kirjasairaalaan korjaamansa kirja. (Tampereen kaupunginkirjasto 2008, hakupäivä 6.6.2010.)

2.6 Yhteistyötahot

Lapsen ympärillä oleva perhe, koulu ja kaverit vaikuttavat lapsen kehitykseen. Kirjaston tehtävä on toimia yhteistyössä näiden lasta ympäröivien tahojen kanssa. (Verho 2001, 9.) Lastenkirjastotyöntekijöiltä vaaditaan verkottumista moniin eri toimijoihin, kuten päivähoitajiin, opettajiin, lasten vanhempiin, lastenkirjailijoihin ja toimittajiin. (Teinilä 1990, 171.)

Lasten ja nuorten pahoinvointi on lisääntynyt. Kirjasto on yhteiskunnassa osa lasten ja vanhempien turvaverkkoa. Kirjasto tukee lasten lukutaidon kehittymistä ja lukutaidolla on todettu olevan vaikutusta lasten hyvinvoinnin lisääntymiselle. Voidaan sanoa, että lukutaito on hyvinvoinnin edellytys. Jo varhaisesta iästä alkaen lapsella tulee olla mahdollisuus inspiroitua jännittävästä tiedosta sekä kirjojen välittämästä mielikuvitusmaailmasta. Jos tämä mahdollisuus lapselle annetaan, on todennäköisempää, että lapsi hyötyy tästä koko loppuelämänsä. Tarjottu tieto sekä mielikuvituksen maailma ovat lapsen persoonallisuuden kehitykselle välttämättömiä, sillä ne rikastuttavat hänen elämänsä ja myötävaikuttavat yhteisöön sopeutumista. Useat vanhemmat kokevat kirjaston olevan ”pelastava henkireikä”, jolla on suuri vaikutus vanhempien henkiseen jaksamiseen. (Gill, Clubb, Glashoff, Hassner, Hayrapetian & Pestell 2001, 20; Verho 2001, 9.)

Bergin ja Soikkelin tutkimuksen mukaan kirjastot eivät ole yksin voineet toteuttaa kaikkia lastenkirjastotyömuotoja. Yhteistyö eri toimijoiden kanssa on lisääntynyt. Kirjastot keskittyvät työssään olennaisiin asioihin ja yhteistyön avulla voi-

daan toteuttaa muita lastenkirjastojen työmuotoja. Kun toimitaan yhteistyössä, resurssit voidaan jakaa kaikkien kesken. (2003, 100–101.)

Kirjastosta voidaan viedä neuvoloihin esitteitä ja valikoimaluetteloita, jotta kirjasto voi tavoittaa lasten vanhemmat mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Olisi hyvä, että lasten vanhemmilla olisi jo ennen lapsen syntymää tietoa lastenkirjallisuuden tuomista mahdollisuuksista. Rikas kielellinen lapsen ja aikuisen välinen vuorovaikutus johtaa jo varhain lapsen hyvää kielelliseen taitoon. Lapsen kieli kehittyy alle vuoden ikäisenä. (Verho 2001, 8; Heikkilä 2005, 14.)

Seinäjoen kaupunki on hyvä esimerkki hyvästä ja tiiviistä yhteistyöstä kirjaston ja neuvolan välillä. Kirjaston henkilökunta on käynyt neuvolassa lukemassa satuja lapsille. Neuvolaan vietiin samalla tietokirjoja lasten katseltaviksi ja vähintään kerran vuodessa odotustiloihin vaihdetaan lastenkirjakokoelma. Kouvolan kaupunginkirjastolla oli myös oma neuvolaprojektinsa, jossa kohderyhmänä olivat aikuiset. Kirjaston henkilökunta kertoi lasten vanhemmille kirjoista sekä lukemisen tärkeydestä. (Mäkelä 2002, 54–55.)

Päiväkotiryhmät ovat kirjastojen vakioasiakkaita. Ryhmille tehdään heidän toiveidensa mukaisia, räätälöityjä käyntejä, joihin usein liittyy lasten satutuokio. (Jäppinen 2006, 61.) Perhepäivähoitajat kuljettavat hoitolapsia kirjastojen satutunneille, mikäli he saavat järjestettyä kuljetukset kirjaston ja hoitopaikan välillä. Päiväkotien vanhempainilloissa voi vieraila kirjastohenkilökuntaa. Lasten vanhemmille voidaan kertoa lukemisen tärkeydestä ja vinkata lastenkirjoja. (Mäkelä 2002, 55; Heikkilä 2005, 14.)

Lukuleikkikuuta on vietetty useissa kirjastoissa vuodesta 2003 alkaen. Se on kirjastojen, päiväkotien ja kirjailijoiden yhteistyön muoto, jonka tarkoituksena on vahvistaa yhteistyötä, edistää lukemista ja antaa innostavia vihjeitä kirjallisuuden opetukseen. Lukuleikkikuuta vietetään vuosittain sadunpäivästä isänpäivään. Toiminnan organisoijana on Lukukeskus, joka myös toimittaa vihjemateriaalia vuosittain vaihtuvan teemaan. Lukuleikkikuu voi pitää sisällään niin leikkejä, näyttelyitä, kirjailijavierailuja, esityksiä ja kirjojen lukemista. Vuoden 2008

teemana olivat uudet kuvakirjat ja vuonna 2009 runo- ja lorukylpyteema vauvoille. (Jäppinen 2006, 61; Lukukeskus 2008, hakupäivä 6.6.2010; Lukukeskus 2009, hakupäivä 6.6.2010; Suojala 2009, 44.)

Koulu ja kirjasto ovat jo pitkään olleet keskenään yhteistyökumppaneita. Käytännöt ja toiminnan laajuus kuitenkin vaihtelevat paikkakunnittain. Suomalaiset lapset ovat jo pitkään olleet kansainvälisessä lukutaitokisassa kärkijoukoissa, josta on koulujen lisäksi kiittäminen myös suomalaista kirjastojärjestelmää. Kouluilla ja kirjastoilla on yhteinen sivistystehtävä. Ne tukevat lasta ja nuorta elinikäiseen oppimiseen, osaaviksi kansalaisiksi ja tietoyhteiskunnan aktiivisiksi jäseniksi. Tällä pyritään myös antamaan kaikille lapsille ja nuorille samanlaiset mahdollisuudet käyttää kirjastonpalveluja sekä ehkäistä tällä myös lasten ja nuorten syrjäytymistä. (Dromberg 2000, 11; Sinko 2000, 15, 28.)

Yksi tärkeimmistä koulun ja kirjaston yhteistyömuodoista on tiedonhallintataitojen opetus. Lapset tarvitsevat entistä enemmän ohjausta luotettavan tiedon arvioinnissa. Lisäksi lasten ja nuorten lukuharrastuksen syventäminen ja herättäminen on tärkeä toimintamuoto. Yhteistyön tulisi alkaa jo esikoulusta ja jatkua kaikilla luokka-asteilla. Kirjastotyöntekijä, joka on syventynyt lastenkirjallisuuteen ja kirjavinkkaukseen on kouluille erittäin arvokas kumppani. Kirjastotyöntekijän pedagogiset valmiudet ovat nousseet tärkeäksi osaamisen alueeksi kirjastotyöntekijälle, joka työskentelee lasten ja nuorten parissa. (Dromberg 2000, 11; Sinko 2000,15–17.)

Kirjastoissa olisi syytä nimetä, kuka työntekijöistä on vastuuhenkilö koulujen suuntaan. Näin koulujen on helpompi ottaa yhteyttä kirjastoon ja sitä kautta suunnitella tulevaa yhteistyötä. Koulun puolelta tulisi kaikkien opettajien olla kirjastojen yhteistyökumppaneita. Useilla kouluilla on jo oma koulukirjastonsa ja nimetty vastuuhenkilö. Hänen kanssaan voidaan organisoida muun muassa tulevia luokkakäyntejä kirjastoihin. Parhaimmillaan tiedonhallintataitojen opetus on kirjattu opetussuunnitelmaan jokaiselle luokka-asteelle erikseen. Joissakin kirjastoissa oppilaat voivat lisäksi suorittaa kirjastokäytön ajokortin. (Sinko 2000, 17–20.)

Useilla kouluilla toimii osapäiväinen koulukirjasto. Kirjastoauto voi täydentää koulun omaa aineistoa, ja koulut tekevät luokkavierailuja pääkirjastoihin. Erilaiset yhteiset projektit ja hankkeet ovat myös yleisiä. Esimerkiksi Kirjan ja ruusun päivänä (23.4.) vietetään kouluissa lukuviikkoa, jolloin aktivoidaan oppilaita lukemaan eri tavoin. Muita houkuttelumenetelmiä ovat lukukilpailut ja kirjailijavierailut. (Dromberg 2000,11; Sinko 2000, 24, 26.)

Kirjastojen ja koulujen yhteinen yhteistyömuoto – lukudiplomi, on saavuttanut Suomessa vakiintuneen aseman. Kirjallisuudiplomeilla pyritään syventämään kirjallisuuden lukemista ja tuntemusta sekä aktivoimaan lapsia ja nuoria luku-harrastuksen pariin. Opettajat, yhteistyössä kirjastojen kanssa, kokoavat listan kirjoista, jotka sopivat juuri tietyn luokka-asteen ikäisille oppilaille. Lapset valitsevat listasta tietyt kirjat, jotka lukevat. Lukemisen jälkeen he osoittavat luke-neensa kirjat suorittamalla ennalta sovitut tehtävät, kuten kirjoitelman tai esityksen. Kirjalistassa on niin klassikkoja, nykysuosikkeja, kotimaisia kuin ulkomaisia kirjoja. Lopuksi oppilas palkitaan työstään lukudiplomilla. (Sinko 2000, 27; Rättyä & Siter 2002, 8–11.)

Koulujen rooli kirjastojen yhteistyökumppaneina on ollut todella vahva ja sen nähdään tulevaisuudessakin olevan erittäin oleellinen. Kouluissa on vähennetty lasten- ja nuorten kirjallisuuden opetusta. Lukutaidon edistäminen sekä lukemisen innoittaminen ovat tulleet tärkeiksi kirjastojen tehtäviksi. Muun muassa kirjastojen kirjavinkkaritoiminnalla on pyritty vastaamaan koulujen kirjallisuuden opetuksen vähenemiseen. Tämänkaltaisen kehityksen on suotavaa jatkaa, sillä näin kirjastot pysyvät mukana lasten arjessa sekä ottavat oman roolinsa lukemisharrastuksen edistämiseksi. (Sallmén 2007, 19–20.)

Lastenkirjastotyön yhteistyötahoina voivat lisäksi toimia kunnan kulttuuripalvelut, seurakunta ja nuorisotoimi. Vapaaehtoisjärjestöillä, kuten Mannerheimin Lastensuojeluliitolla, on usein halukkuutta toimia aktiivisina ja maksuttomina yhteistyökumppaneina kirjastojen kanssa. Kirjastoissa voi olla satutuokiotoimintaa, jossa mummit ja papat lukevat lapsille lapsuutensa satuja. Jämsässä satu-

tunteja on pidetty esimerkiksi kunnallisvaaliehdokkaiden voimin. Seinäjoella kirjastot taas ovat vierailleet seurakuntien kerhoissa lukemassa satuja. (Mäkelä 2002, 54, 56; Heikkilä 2005, 14.) Kirjailijoiden ja lukijoiden kohtaaminen on osoittanut lisäävän kiinnostusta lukemiseen ja kirjoihin. Kirjastot ovat ottaneet huomioon myös lapset kirjailijavierailijoita järjestäessä. Nämä vierailut kuuluvat useissa kirjastoissa teemapäivien ja lukukampanjoiden yhteyteen. (Lukukeskus 2009, hakupäivä 6.6.2010.)

Aina ei tulla ajatelleeksi sitä, kuinka lukeminen liittyy moneen eri asiaan. Näin ollen yllättävistäkin yhteistyötahoista voi tulevaisuudessa muodostua oleellinen yhteistyökumppani kirjastoille. Veli-Matti Nurkkala tutki pro gradu tutkimuksessaan (2007) liikunnan harrastamisen ja lukutaidon yhteyttä. Kokeellisessa tutkimuksessa tarkasteltiin koehenkilöiden lukemista erilaisissa lukemiskokeissa. Tutkimuksen mukaan fyysisellä aktiivisuudella ja lukemistottumuksella todettiin olevan yhteys lukutaidon kehittymiseen ja sen hallitsemiseen. Parhaiten kokeissa menestyivät paljon liikuntaa ja lukemista kaikissa ikävaiheissa harrastaneet. Tutkimuksen mukaan lapsen ja nuoren lukemis- ja liikuntaharrastuksella on yhteys aikuisiän sujuvaan lukemiseen. Tutkimustyö sai Nuori Suomi -järjestön kunniamainnan ennakkoluulottomasta, uudesta ja ajankohtaisesta tutkimuksesta. (Nurkkala 2007, tiivistelmä; Nuori Suomi 2008, hakupäivä 13.10.2010.)

Vuoden 2007 Elevations-konferenssissa Tanskassa pohdittiin tulevaisuuden verkostoitumista ja käyttäjälähtöisyyttä kirjastomaailmassa. Markkinoinnilla ja viestintätaidoilla nähtiin olevan suuri merkitys tulevaisuuden kirjastoille. Konferenssissa puhuttiin uusista yhteistyökumppaneista, kuten yrityksistä, joiden kanssa kirjastojen tulisi verkostoitua. Erityisen hyödyllistä olisi, mikäli yhteistyökumppaneiden osaamisalueet tukisivat toisiaan. Yhteistyö kuitenkin vaatisi keskusteluvampaa toimintakulttuuria. Monikulttuurisessa yhteiskunnassa kirjastojen roolin nähtiin kasvavan. Näkökulmaa perusteltiin sillä, että mitä monikulttuurisempi yhteiskunta on, sitä merkityksellisempää on yhteiskuntaa koossa pitävien tekijöiden merkitys, kuten luottamus, verkostot, yhteiskunnan tarjoamat hyvinvointipalvelut ja kansalaisten vuorovaikutussuhteet. (Tonteri 2007, 38.)

Kirjastojen nähdään olevan houkutteleva yhteistyökumppani, sillä harvalla organisaatiolla on niin laaja asiakaskunta kuin kirjastolla. Tulevaisuudessa kirjasto tullaan näkemään entistä keskeisempänä toimijana yhteisössä. Kirjasto tarvitsee uudenlaista osaamista, joita muiden alojen ammattiryhmät voivat tarjota. Kirjasto tarvitsee myös tietämystä eri palvelusektorien toiminnasta, jotta yhteistyö saadaan sujumaan kitkattomasti. Parhaimmillaan yhteistyö voi luoda joustavuutta jäykistyneisiin asetelmiin. Uudenlaiset näkemykset rikastuttavat kirjastotyötä. Kirjastojen on näin lähdettävä rohkeasti etsimään uusia yhteistyökumppaneita. Näitä uusia tahoja voisivat esimerkiksi olla eri taidemuseot ja media. (Sallmén 2007, 18–19; Sipilä 2007, 120–121; Harju 2009, 14.)

Suomen kirjastolaki on vuodelta 1998. Sen mukaan valtio ei voi kovin tarkasti sanella, kuinka kuntien tulisi, nyt ja tulevaisuudessa, kirjastoasioita hoitaa. Toisaalta kunnatkaan eivät voi yksin päättää kirjastoasioistaan, sillä kunnat ovat osa verkostoa. Kirjastojen kehitys on ollut pääosin valtion toimenpiteiden seurausta. Jos valtio lopettaisi kirjastoalan tukemisen, sillä olisi merkittävät negatiiviset seuraukset. Suomen kunnissa käydään tällä hetkellä suuria muutoksia kuntaliitosten saralla. Kuntien välinen yhteistyön tiivistäminen muun muassa kirjastokimpoilla on ennakoanut kirjastojen tulevaisuuden kehityssuuntaa. Vielä on kuitenkin vaikea sanoa, minkälaiset vaikutukset kuntaliitokset jättävät kirjastojen kehitykselle. (Mäkelä 2009, 446.)

Yhteistä näkemystä ei ole vielä muodostunut siitä, mitä kirjastot haluavat tarjota asiakkailleen tulevaisuudessa. Yhteinen linjaus olisi kuitenkin tarpeen ja kehitystyön tulisi tapahtua yhteistyössä koko kirjastoverkon kanssa. Yhden kirjastoyksikön tasolla tapahtuva kehittäminen ei saa aikaan merkittävää muutosta. (Sallmén 2007, 20–21.) Mikäli jokaisella yksiköllä on erilainen näkemys siitä, mitä nyt ja tulevaisuudessa tullaan tekemään, hämmentää se niin asiakkaita kuin kirjastojen profiilia.

2.7 Lastenkirjastotyön nykytila ja tulevaisuuden haasteet

Suomessa kirjastopalvelut ovat jokaisen kansalaisen perusoikeus. Kansalaisten sivistykselliset oikeudet turvataan parhaiten silloin, jos kyetään ylläpitämään laadukkaita kirjasto- ja tietopalveluja. Suomen kirjastot edustavat jatkuvuutta, luotettavuutta ja pitkäjänteisyyttä. Aineiston ja laitteiston käytön maksuttomuus on Suomen kirjaston peruskulmakiviä. (Kekki ym., 2009, 9, 16.)

Suomalainen kirjastojärjestelmä on kansainvälisesti arvostettu ja tunnettu. Suomi on kirjastolainojen ja käyntimäärien suhteen kärkimaa. Lainauserät ovat 19 lainaa asukasta kohden vuodessa. Suomessa valtio tukee ainoana Pohjoismaana kirjastojen rakentamista. Kirjastojen palveluverkko on Suomessa hyvin järjestetty. Vahvalle pohjalle rakennettu perusta antaa mahdollisuuden keskittyä tulevaisuuden kirjastopalveluiden kehittämiseen. (Sallmén 2007, 18; Wigell-Ryynänen 2009b, hakupäivä 10.6.2010; Wigell-Ryynänen 2009a, 26–27.)

Kirjasto on lapsille ja nuorille tärkeä perus- ja lähipalvelu. Erityisesti lapset ja vanhuksat pitävät tärkeänä lähikirjastojen merkitystä. Kirjastoissa kirjallisuutta noin 40 prosenttia on lasten- ja nuortenkirjallisuutta. Koko maassa lapsia on väestöstä 18 prosenttia (0–15-vuotiaat). Kirjastoautoissa tapahtuvasta lainauksesta lähes 80 prosenttia on lastenkirjoja. Useissa pienissä kunnissa kirjastot ovat kunnan ainoa kulttuurilaitos. Tällöin kirjasto voi järjestää lapsille kulttuuripalveluina lastenteatteria tai näyttää lastenelokuvia. (Mäkinen 2009b, 446–447, 451.)

Opetusministeriön kirjastopolitiikka 2015 -kirjastostrategian mukaan (2009) laatu, erikoistuminen sekä asiantuntijuus ovat tulevaisuuden kirjastojen tunnusmerkkejä. Kirjastot ovat saaneet kilpailijoita verkkopalveluita tuottavista organisaatioista. Jotta kirjasto menestyisi kilpailussa, sen on tuotettava asiakkailleen palveluun lisäarvoa, joita muut kilpailijat eivät pysty tarjoamaan. Kirjaston uudet innovatiiviset ratkaisut voivat olla kilpailussa ratkaisevassa asemassa. Lapset ja nuoret ovat tulevaisuuden asiakaskunta. Kirjastojen tuleekin pystyä muokka-

maan toimintaansa ja palvelujaan lasten ja nuorten tarpeiden sekä käyttäytymistapojen mukaan. Heidät tulee ottaa mukaan suunnittelutyöhön, jotta voitaisiin kehittää uusia kirjastopalveluja. (Kekki ym., 2009, 7, 11,14, 16–17.)

Kirjastostrategien mukaan koulun ja kirjaston järjestämä lasten ja nuorten tietohuolto on uudenlaisen yhteistyön keskeisin tavoite. Tulevaisuudessa yhteistyötä on entisestään tehostettava. Kirjastojen tehtävä on tukea lapsia tiedonhallinta- ja medialukutaitojen kehittämisessä. Kirjasto on ei-muodollinen oppimis- ja kohtaamispaikka. Sieltä lapsi saa tarvittaessa asiantuntevaa henkilökohtaista opastusta. Päiväkodit ja peruskoulut ovat keskeisiä kirjastojen käyttäjiä, joille kirjastot ja kirjastoautot tarjoavat järjestetyt ja valikoidut kokoelmat. (Kekki ym., 2009, 26, 30.)

Opetus- ja kulttuuriministeriö laatii joka neljäs vuosi lapsi- ja nuorisopolitikan kehittämisohjelman, jonka tavoitteena on alle 29-vuotiaiden kasvu- ja elinolosuhteiden parantaminen. Vuoden 2007 kehittämisohjelman keskeisenä sanomana on lasten- ja nuorten kirjastopalvelujen turvaaminen koko maassa. Kirjasto on avoin, monikulttuurinen kohtaamispaikka, jonka tehtävä on edesauttaa uusien suomalaisten sopeutumista yhteiskuntaan. Opetus- ja kulttuuriministeriö lupaa valtionavustuksia alueellisille ja paikallisille kirjastohankkeille, joiden kohderyhmänä ovat lapset ja nuoret. Näitä ovat muun muassa lukemisen ja kirjallisuuden edistämiseksi kehitetyt uudet työtavat. Kehittämisohjelmassa ollaan huolissaan lasten ja nuorten kirjastopalveluiden toteuttamisesta pienissä ja syrjäisissä kunnissa. Alueellinen tasa-arvo ja eri taiteenalojen toiminta kirjastoissa ovat kehittämisohjelman päätavoitteita. (Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007–2011 2007, 27.)

Tällä hetkellä kirjasto ja tekijänoikeudet ovat monin paikoin ristiriidassa toistensa kanssa. Kirjastot tekevät korvauksetta tunnetuksi teoksen tekijöiden tuotoksia, mutta samalla koko ajan kiristynvä tekijänoikeuslainsäädäntö rajoittaa kirjastojen toimintaa. (Poroila 2006, 62–63.) Lainsäädäntö myöntää kirjastoille oikeuden lainata kirjoja ja myydä poistokappaleita. Kuitenkin videoiden kohdalla kirjastot joutuvat erikseen maksamaan lainausoikeudesta ja esimerkiksi digitaalista aineistoa kirjasto saa välittää vain hyvin rajoitetusti eteenpäin. (Virranniemi

12.8.2010, sähköpostiviesti.) Kirjastojen heikkoutena on monin paikoin tekijänoikeuslainsäädännön heikko tuntemus. Säädökset on kuitenkin kirjastossa tunnettava ja lakia on noudatettava. (Poroila 2006, 64.)

Voimassaoleva laki ja nykyiset kirjastojen käytännöt eivät vastaa toisiaan. Useat kirjastot eivät noudattane tekijänoikeuslakia muun muassa satutuntien, kirjavinkkausten tai nukketeatteriesityksen osalta. Toimitaan vanhojen periaatteiden mukaan, miten aina ennenkin on kirjastoissa toimittu, vaikka lakia ei tällöin noudatettaisikaan. On luultavaa, että kirjastoissa tullaan toimimaan perinteisen mallin mukaan, kunnes ensimmäinen tekijänoikeuksia loukkaava oikeustapaus tulee julkisuuteen (Virranniemi 21.4.2010, luento). Tekijänoikeuslainsäädäntö kaa-paa kovasti selvennystä sekä muutosta kirjastojen osalta. Näköpiirissä ei kuitenkaan ole, että lainsäädäntöä oltaisiin lähitulevaisuudessa muuttamassa.

Informaatioympäristö on kokenut viime vuosina suuria muutoksia ja muutos tulee jatkumaan tulevaisuudessa. 2000-luvun loppupuolelta lähtien lasten ja nuorten mediakasvatus on tullut osaksi kirjastojen työnkuvaa. Media-aineisto on lisääntynyt ja kirjastoista on tullut turvallinen paikka kokeilla eri medioiden tuomia mahdollisuuksia. Lastenkirjastotyöntekijöitä on alettu kouluttaa mediakasvatuksen asiantuntijoiksi. (Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007–2011 2007, 26; Sallmén 2009a, 3.)

2000-luvulla kasvoi huoli suomalaisen kirjallisuuden tilasta sekä lasten ja nuorten lukemisen vähentymisestä. Kirjastot käynnistivät lukuprojekteja, joilla pyrittiin vastaamaan tähän haasteeseen. Lisäksi lastenkirjallisuuden hankintaa kirjastoihin alettiin tukea Suomen Kulttuurirahaston Kirjatalokoot-kampanjalla. (Mäkinen 2009b, 452–453.) Lastenkirjastotyö sai 2000-luvulla uusia toimintamuotoja, kuten kirjavinkkaus-metodin. Kirjastojen internetsivustot ovat lisäksi viime vuosikymmenenä selvästi kehittyneet. Nyt lapset ja nuoret pääsevät kirjastojen internetpalveluiden kautta edistämään tiedonhakutaitoja, lukemisharrastusta sekä lisäämään kirjallisuuden tuntemusta. (Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007–2011 2007, 26.)

Kirjastojen virtuaalipalveluja on viime vuosina kehitetty. Kirjasto 2.0 -ajattelun mukainen, interaktiivinen ja osallistuva virtuaalikirjasto on alkanut löytää oman paikkansa kirjastojen palveluissa. Asiakkaiden virtuaalikirjasto käynnit ovat lisääntyneet huomasti viime vuosien aikana. (Verho 2008c, 13; Verho 2009, 28.)

Tulevaisuuden kirjaston avainsanoja ovat ideointi, luovuus, ihmisistä välittäminen sekä sosiaalisuus. Sirpaloituvassa ja polarisoituvassa yhteiskunnassa syrjäytyminen kasvaa, jolloin kirjaston palvelut voivat todella nousta arvoonsa. (Köppä 2009, 35.) Yhteiskuntaamme leimaava kiire vie ihmisiltä voimia. Kirjastoista voikin tulevaisuudessa tulla paikka, jossa ihmiset voivat toipua ja eheytyä. (Sipilä 2007, 119.)

Lasten, seniori-ikäisten sekä vieraskielisten asiakkaiden määrä tulee kirjastoissa kasvamaan. Lapsiasiakkaiden lisääntyessä kirjastot siirtyvät yhä selvemmin tiedonhankintaa edistävään neuvonta- ja opetustyöhön. (Karinen 2009, 29.) Lasten ja nuorten muuttuviin erilaisiin tarpeisiin on vastattu uudella kirjastopalveluilla. Muutamat kirjastot ovat jo hankkineet välineitä ja tarvikkeita, joilla nuoret voivat tehdä elokuvia ja editoida filmejä. Lisäksi joihinkin kirjastoihin on rakennettu pieniä musiikkistudioita sekä musiikki- ja pelihuoneita. (Verho 2008c, 13.) Kirjastopalveluita voisi räätälöidä entistä enemmän eri asiakasryhmien, kuten lasten ja nuorten tarpeisiin (Winqvist & Lovio 2009, 73).

Tulevaisuudessa kirjastohoitajalla on oltava ammatillista osaamista viestiä lasten kanssa niin fyysisessä tilassa kuin verkossakin. Henkilökunnan tulee olla tietoisia lasten kiinnostusten kohteista ja kulttuurista, kuten internet-palveluista ja peleistä, jotka ovat nykyään osa lasten jokapäiväistä elämää. Kirjasto on edelleen kirjan paikka, mutta kirja on vain osa kokoelmaa. Lapsille tulee antaa mahdollisuus valita ja hyödyntää laajasti aineistoa. Kirjasto antaa mahdollisuuden myös pelaamiseen, musiikin laajaan valikoimaan ja virtuaaliseen aineistoon. Tarvitaan radikaaleja muutoksia, jotta lapsiasiakkaat saadaan pysymään kirjaston asiakkaina. (Poulsen & Enemark 2008, 16–17; Vestergaard 2009, hakupäivä 10.6.2010.)

3 LASTENKIRJASTOTYÖN NYKYTILA JA TULEVAISUUDEN NÄKYMÄT ULKOMAILLA

Pohjoismaat ovat perinteisesti kuuluneet lastenkirjastotyön edelläkävijämaihin. Mallia lastenkirjastotyön edelleen kehittämiseksi voitaisiin ottaa esimerkiksi Tanskasta ja Ruotsista. Näissä maissa on jo kauan tehty innovatiivista kehittämistyötä lastenkirjastotyön hyväksi. Tanska on luonut aktiivisella otteella uudenlaista kirjastotulevaisuutta ja Ruotsista on lähtöisin muun muassa kirjavinkkausmetodi.

Alankomaat on myös yksi lastenkirjastotyön kehitystyössä ansioituneista maista. Alankomaissa suunniteltiin ja toteutettiin ”Library of 100 Talents” -hankkeessa uudenlaista kirjastotilaa lapsille. Tilan ratkaisussa käytettiin Emilia Reggion pedagogisia ajatuksia, joiden mukaan lapsi voi kommunikoida äänellä, tunteilla, piirtämällä, rakentamalla sekä monella muulla tavalla pelkän puheen sijaan. Kirjaston nähtiin olevan ensimmäinen paikka, jossa lapset käyttävät tietoa, luovat uusia sisältöjä ja jakavat ne muiden lasten kanssa. Nykyiset kirjastorakennukset eivät pystyneet vastaamaan tähän haasteeseen, vaan tarvittiin uudenlaisia tiloja, jossa oli mahdollista organisoida ja jakaa tieto uusin tavoin. (Mosch & Bertrams 2009, 1.)

Idea Store -kirjastot Isossa-Britanniassa ovat rekisteröity tavaramerkki. Nämä oppimiskeskus-kirjastot edustavat tulevaisuuden kirjastopalveluja. Perinteisten palvelujen lisäksi ne tarjoavat asiakkailleen tapahtumia, kursseja, taidetta, kahviloita ja vapaa-ajan aktiviteettejä. Idea Store -kirjastot ovat auki viikon jokaisena päivänä aamusta iltaan saakka. Näissä kirjastoissa lastenosastot ovat iloisia ja värikkäitä. EI-kylttejä ei ole nähtävillä lainkaan, sillä kiellot ja kehoitukset on ilmaistu myönteisellä tavalla. Brändätty tuotemerkki näkyy yhtenäisinä opasteina, logoina, väreinä sekä henkilökunnan yhtenevinä työasuina. (DCMS 2003, 21; Alameri-Sajama 2007, 34–35.)

Isossa-Britanniassa kirjastot ovat yhteistyössä eri toimijoiden kanssa toteuttaneet Bookstart -toimintaa vauvaperheille, kesälukemishaasteita nuorille koulu-
laisille, tarinafestivaaleja ja lukuisia muita paikallisia lukupiirejä. Nuoret kirjaili-
janalut voivat internetin kautta osallistua kirjoittaja-työpajoihin. Kirjastojen tieto-
verkot lisäksi tarjoavat työvälineitä helpottamaan kiinnostavien kirjojen löytämis-
tä. (DCMS 2003, 26.)

Kirjastot suunnittelivat Isossa-Britanniassa tulevaisuuden kirjastopalveluita yh-
dessä yhteistyötahojen kanssa. *21st Century Libraries. Changing Forms, Chan-
ging Futures* raportin mukaan eri kirjastojen tulisi ottaa erilaisia rooleja, jotka
muotoutuisivat alueellisten tarpeiden mukaan. Jokainen kirjasto saisi oman pro-
fiilinsa ja painotusalueensa. Kohderyhmäkirjastoja voisivat esimerkiksi olla las-
ten- ja nuortenkirjasto, oppimiskeskus tai yhteisöllinen tapahtumakeskus. Täl-
löin sisustus, toiminnot ja palvelut voitaisiin erikseen suunnitella jokaiselle koh-
deryhmälle sopivaksi. Lasten- ja nuorten kirjasto sisältäisi heille sopivan aineis-
ton, lelukirjaston, videoiden katselu-, opiskelu- ja ryhmätilat, sadunkertojat, koti-
tehtäväpiiriin ja kahvila-lounaspalvelun. Tämä kohdekirjasto olisi sijoitettu lähelle
koulua ja kaupungin muita palveluita. (CABE & RIBA 2004,12–14,17, 20.)

3.1 Tanska

Tanskan kirjastostrategiassa painotetaan käyttäjänäkökulmaa, elinikäistä oppi-
mista sekä vapaata pääsyä informaatioon. Pääsy tietoon tulee olla mahdollista
kaikkien viestintävälineiden kautta. Lukemista halutaan vahvasti tukea ja verk-
kopalveluita kehitetään jatkuvasti yhdessä käyttäjien kanssa. Kirjastojen fyysiset
tilat kuitenkin kaipaavat uudistusta, sillä niistä halutaan rakentaa tulevan infor-
maatioyhteiskunnan keskuksia. Tanskassa lainaus on alle 14 lainaa asukasta
kohti vuodessa. Suomessa vastaava luku on 19 lainaa. (Tonteri 2008, hakupäi-
vä 10.6.2010; Wigell-Ryynänen 2009a, 26; Wigell-Ryynänen 2009b, hakupäivä
10.6.2010.)

Tanskassa pienten lasten vanhemmat ovat kiireisiä ja työskentelevät ahkerasti.
Kirjastot ovat vastanneet tähän haasteeseen viemällä kirjastoaineiston sinne,

missä kiireiset aikuiset ja heidän pienet lapsensa ovat. He ovat perustaneet lastentarhoihin kirjastoja. Lastentarhaikäiset lapset janoavat tietoa ja ovat juuri sopivassa oppimisiässä, joten on myös luonnollista, että materiaali oppimiseen löytyisi läheltä. Kirjastot vaihtavat 4–5 kertaa vuodessa lainattavan kokoelman lastentarhoihin. Toiminnasta on haluttu tehdä mahdollisimman helppoa ja yksinkertaista. Niinpä toiminta perustuu itsepalvelu-ajatukseen, jossa vanhemmat kirjoittavat ylös mitä ovat lainanneet ja milloin palauttaneet. Lastentarhakirjastot ovat olleet toiminassa useissa kunnissa jo muutamia vuosia ja niiden on todella todettu toimivan. (Poulsen 2009, 16–17.)

Kööpenhaminassa kirjastoasiakkaat saivat käyttöönsä uudenlaisen kirjastotilan. Kehitystyössä lähdettiin siitä ajatuksesta, että käyttäjä on kaiken toiminnan keskipiste. Tilan muuttamiseen käytettiin monialaista asiantuntijaverkostoa, kuten kirjailijoita, tutkijoita ja arkkitehtejä. He loivat lastenkirjaston, joka heijasti lasten nykyistä mediankäyttöä. Näin ollen pelit, musiikki, elokuvat ja internet ovat luonteva osa kirjastoa. Kirjastot aikovat lisäksi järjestää tapahtumia ja toimintoja, joissa lapsille tarjotaan muun muassa mediakasvatusta kirjaston palveluiden kautta. (Tonteri 2009, hakupäivä 10.6.2010.)

Tanskassa oli vuosien 2004–2006 aikana projekti nimeltään ”The Interactive Children’s Library”, jossa kehiteltiin uusia innovatiivisia palveluja tulevaisuuden lastenkirjastoihin. Projektin kautta haluttiin hyödyntää kirjastotilaa uudella tavalla. Sen haluttiin olevan lumoava ja samalla sopiva kommunikointiin eri palveluiden ja ihmisten kesken. Uusien palveluiden kehittämisessä käytettiin apuna tietoteknistä osaamista, tietokoneita, internetiä sekä kolmiulotteista havainnollistamista (3D). Lasten oppimisprosessissa haluttiin hyödyntää uutta teknologiaa. Niin kehitettiin uudenlainen leikinomainen oppimistapa. (Mulvad 2006, 14–17.)

”The Interactive Children’s Library” -projektin myötä tehtiin prototyyppisiä uusia laitteita ja palveluista. Yksi uutuuksista oli ”Story Surfer”, jossa tiedonhakuun käytettiin jalkoja, käsiä ja päätä. Lattialla oli iso alusta, jossa lapsi liikkuu haluaansa tietoa etsien. ”Bibphone” -laitteen kehittämisessä lähdettiin siitä ajatuksesta, että kirjat ovat kiertäneet monen lapsen kautta. Useilla lapsilla on näin mieli-

piteitä kyseisestä kirjasta. Tuloksena oli puhelimen kaltainen laite, josta lapsi voi käydä kuuntelemassa valitsemastaan kirjasta, mitä muut lapset ovat kirjasta pitäneet. (Mulvad 2006, 14–17; The Municipality of Aarhus 2007, 6–9.)

Projektissa kehitettiin myös ”I-Land” -laite, joka ohjasi lapsia tarinoiden pariin. Lapset katsoivat matalalle pöydälle sijoitettua lasiruutua, jonka päällä seikkailivat pienet nuket ja kuumailmapallo. Hahmot kertoivat tarinaa kaupungin omasta paikallishistoriasta. Äänen lisäksi lasista pystyi näkemään kuvia sekä filminpätkiä. Kuunneltavat teemat vaihtuivat tarvittaessa. Hanke osoitti, kuinka on olemassa lukemattomia tapoja luoda uusia teknologiapainotteisia palveluita lastenkirjastoihin. Edellä mainitut uudet palvelut olivat vain murto-osa tehdystä kehitystyöstä. (Mulvad 2006, 14–17; The Municipality of Aarhus 2007, 10–11, 14–15.)

Vuonna 2007 käynnistyi ”The (more or less) bookless children’s library” -projekti, jossa haluttiin tehdä tilaa muullekin kuin kirja-aineistoille kirjastossa. Projektissa mukana olleet kirjastot uusivat kirjastopalveluita, muuttivat lastenkirjastotilan sisustusta ja karsivat kirjoja lainahyllyiltä. Uudelle lastenkulttuurille haluttiin tehdä tilaa sekä pysyä ajantasalla siitä, mistä lapset ovat juuri nyt kiinnostuneita. Hanke oli radikaali, sillä 90 prosenttia kirjoista siirrettiin avoimeen kirjavarastoon. Kirjojen tilalle sijoitettiin pelipaikka, tutkimushuone sekä tila koulutehtävien tekemiselle. Tilaan oli sijoitettu koululaisten apuvälineitä, kuten tietokoneita, tulostimia ja skannereita. Lisäksi rakennettiin lukuhuone, elokuvahuone, oleskeluhuone rentoutumiseen sekä lastenhoituhuone 0–7-vuotialle lapsille. (Madsen 2008, 14–15.)

Styrelse for bibliotek og medier -valtionvirasto hoitaa kirjastoasioita Tanskassa. Heillä on käynnissä useita lastenkirjastotyön hankkeita, kuten ”Joy of reading” -hanke sekä ”Equal opportunities bookstart” -kokeilu, joka kannustaa lukuharrastuksen aloittamiseen. Lisäksi lastenkirjastot ovat aloittaneet yhteistyön Tanskan radion kanssa, jolta kirjastot saavat ohjelma-aikaa lasten lukemisen edistämiseksi. (Haavisto 2009, hakupäivä 10.6.2010.)

Tanskan kulttuuriministeriö asetti työryhmän pohtimaan lasten hiipuvaa kirjastonkäyttöä. Raportti tulevaisuuden lastenkirjastopalveluista julkaistiin keväällä 2008. Raportissa todetaan, että 80 prosenttia lapsista käyttää kirjastopalveluita. Kuitenkin on tullut muita vahvoja kilpailijoita kilpailemaan lasten vapaa-ajasta. Tämän seurauksena lasten kirjastonkäyttö on hiipumassa. Kirjastojen tulee keksiä uusia tapoja saada lapset takaisin kirjastoon. Media on lastenkulttuurissa ratkaisevassa asemassa, pojat pelaajat pelejä ja tytöt katselevat elokuvia sekä kuuntelevat musiikkia. Lapset lainaavat vähemmän kirjoja ja lehtiä, kun taas DVD-levyjä ja pelejä lainataan enemmän. Kirjastojen tietokoneet ovat edelleen lasten suosiossa. Työryhmä korosti, kuinka tärkeää aikuisten on ymmärtää lastenkulttuuria, sillä se on keskeinen asia lapsen identiteetin muodostumisessa. Kirjastojen tulee tarjota lasten käyttöön laadukkaita pelejä ja muita lastenkulttuurin tuotteita. (Vestergaard 2009, hakupäivä 10.6.2010; Wigell-Ryynänen 2009a, 28.)

Raportin laatinut valiokunta tiivistä tärkeimmät asiat kymmeneksi suositukseksi lastenkirjastotyössä:

1. Uuden mediakulttuurin tuomat vaatimukset ja tavat on otettava kirjastossa huomioon. Kirjastopalveluiden kehittämisen eteen on käytävä jatkuvaa vuoropuhelua lasten kanssa. Henkilökunta tarvitsee uudenlaista osaamista.
2. Kirjaston tilasta on luotava yllättävä, inspiroiva ja houkutteleva paikka, jonne lapset haluavat tulla oppimaan ja pelaamaan.
3. Kirjaston verkkopalveluita on edelleen kehitettävä.
4. Pelikulttuurin tuleminen osaksi lastenkirjastotyötä.
5. Kirjasto tarjoaa lapsille lukukokemuksia ja edistää lasten lukutaitoa.
6. Yhteistyön vahvistaminen koulukirjastojen ja yleisten kirjastojen välillä.
7. Kirjasto luo yhteenkuuluvuuden tunteen kaikkien lasten välille.
8. Kirjasto tukee lasten oppimista ja kulttuurista kehitystä.
9. Lastenkirjastotyön tulee ulottua myös kirjaston ulkopuolelle: lastentarhoihin, päiväkoteihin, kouluihin ja muihin yhteisöihin.

10. Kirjaston johtamisessa keskitytään lapsiin. Alueelliset tarpeet sovitetaan kirjaston palveluihin ja samalla kehitetään uusia innovatiivisia lasten kirjastopalveluita. (Enemark 2008, 8–9.)

Lastenkirjastoaineisto on Tanskassa monipuolista. Lainattavana on perinteisen aineiston lisäksi niin leluja, palapelejä, aineistokasseja, teema- ja kielten opiskelupaketteja. Puheterapeuteille on olemassa myös omia lainattavia aineistopaketteja. Leluja on käytetty huomattavan paljon osana kirjaston sisustusta. Lapsille on järjestetty tilaa nukke- ja keittiöleikkeihin. Joissakin kirjastoissa on kirjastoputiikkeja, joista voi ostaa kirjallisuusaiheisia tavaroita. (Alatalo, Jerkkola, Heino, Lauhikari & Toppari 2004, hakupäivä 11.6.2010.)

Tanskassa Ballerupin kirjastossa on panostettu lastenkirjastotilaan. Osasto on kuin satumaailma, jossa tilan sisustaja on saanut vapaasti käyttää mielikuvitustaan. Suunnittelutyössä on ollut mukana paikallinen kuvataiteilija. Lastenosaston kattoon on taiteiltu H.C. Andersonin satukuvitusta. Tilasta löytyy muun muassa prinsessasohva, kolmiulotteisia satutauluja, merirosvolaiva, nukkekoteja, leikkikaluja ja lähes luonnollisen ihmisen kokoisia nukkeja. Tilaa ja tavaraa on paljon, mutta eri istuinryhmillekin on jätetty tilaa. (Alatalo ym. 2004, hakupäivä 12.5.2010.)

Tanskassa Tårnbyn ja Ballerupin kirjastoissa kuvalliset opasteet auttavat lapsia hahmottamaan, minne esimerkiksi eläinkirjat on sijoitettu. Hyllyssä oleva kissakuva ohjaa lapsia kissakirjojen luokse. Opasteista on tehty kuvaavia, näkyviä ja ne ovat samalla kuin pieniä taideteoksia. Lisäksi aineiston sijoittelussa on otettu huomioon lapsen koko, ikä ja lukutaidon taso. Esimerkiksi kuvakirjat ovat lasten ulottuvilla ja helposti selattavissa. (Alatalo ym. 2004, hakupäivä 12.5.2010.) Aina ei ole selvää, muistetaanko kirjastoissa, etteivät pienet lapset osaa lukea opasteita. Henkilökunnan olisi syytä kiinnittää enemmän huomiota lasten kehitystasoon sekä miettiä kirjastopalveluiden toimivuutta lasten näkökulmasta.

3.2 Ruotsi

Ruotsi on ainoa Pohjoismaa, jolla ei ole yhtenäistä kirjastopolitiikkaa. Päätös uusista eri virastojen välisistä rooleista tehdään vuoden 2010 aikana. Ruotsissa lainausmäärät ovat alle 8 lainaa asukasta kohden vuodessa. Luku jää alle Suomen vastaavan, joka on siis 19 lainaa asukasta kohden vuodessa. Kirjastoja on Ruotsissa noin 1300, joista 43 prosenttia toimii koulujen yhteydessä. Lisäksi viidesosa kirjastotyöntekijöistä keskittyy lasten- ja nuorten kirjastotoimintaan. (Wigell-Ryynänen 2009a, 26; Wigell-Ryynänen 2009b, hakupäivä 14.6.2010.)

Ruotsin kunnilla on vuosien kokemus menestyksekkästä lasten ja nuorten kirjastopalveluiden ylläpidosta ja kehitystyöstä. Kirjavinkkaus-menetelmä on kehitetty Ruotsissa. Maakuntakirjastot järjestävät kirjoittajaleirejä nuorille ja nämä leirit ovat itsestäänselvä toimenkuva Ruotsin kirjastoille. Lisäksi niin valtio kuin kuntakin panostavat taloudellisesti uusiin kirja-alan projekteihin. Ruotsissa on hyvä yhteistyöverkosto päiväkotien ja koulujen kanssa. (Mäkelä 2002, 50–52; Mäkelä 2005, 11; Hansson 2008,3.)

Ruotsissa neuvolan 5-vuotis käynnillä lapsi saa mukaansa lahjakortin, joka oikeuttaa kirjastosta saatavaan ikiomaan kirjaan. Kirjastoissa on myös järjestetty ”Beibitreffit” -toimintaa 6–7-kuukauden ikäisille lapsille ja heidän vanhemmilleen. Siellä vauvat kuulevat loruja ja vanhemmat saavat tietoa lastenkirjallisuudesta. Kirjastoista tehdään myös kotikäyntejä tietyn ikäisten lasten kotona. Vierailuilla kirjastotädillä on mukana satuviitta ja -laukku. Laukussa on nukkeja ja kirjoja. Satuviitan lukuisista taskuista löytyy loruja. Vanhemmat myös kuulevat käynnin yhteydessä satujen merkityksestä. Mats Hansson Ruotsin taidevaltuustosta kertoo riskin kuitenkin piilevän siinä, ettei olla enää tarpeeksi innovatiivisia, koska nykyiset metodit toimivat hyvin. Näin hän pelkää Ruotsin jäävän kehityksestä jälkeen. Hansson korostaa kehityksen kannalta olevan tärkeää, että toimitaan keskustelevalle työotteelle sekä tiivistetään yhteistyötä eri asiantuntijoiden kesken. (Mäkelä 2002, 50–52; Hansson 2008, 3.)

Tukholman kaupunginkirjasto lanseerasi jo vuonna 2007 Kirjasto 2.0 - verkkopalvelun. Uuteen käyttöliittymään tehtiin erityissatsaus kirjavinkkauksen edelleen kehittämiseksi. Kirjastojärjestelmä lähettää kirjavinkkejä asiakkailleen käyttäjien omien profiilien mukaan. Näin jokainen asiakas saa halutessaan räätälöityä yksilöllistä palvelua. (Mäkinen 2007, 19.)

”2020 Mars Express” -projektissa kehitettiin lasten ja nuorten tulevaisuuden kirjastopalveluja. Projekti toteutettiin Ruotsissa vuosina 2005–2008. Projektissa oli mukana 15 lasta ja nuorta, jotka yhdessä aikuisten kanssa kehittivät ja testasivat kirjaston uudenlaista sisustamista, tilan käyttöä ja teknologiaa. Suunnittelun pohjana olivat lasten ja nuorten omat mielipiteet, ideat ja heidän näkökulmansa asioihin. Kirjastot halusivat ymmärtää, kuinka nykyajan lapset ja nuoret kommunikoivat keskenään. Lisäksi kirjaston henkilökunta halusi oppia kommunikoimaan paremmin lasten ja nuorten kanssa. Projektissa selvitettiin kuinka uuden teknologian avulla kirjastosta voidaan tehdä paikkana houkuttelevampi. Tilan ja teknologian tulisi samalla auttaa lukemisen ja oppimisen prosessissa. Projektin kautta kirjastot saivat uusia yhteistyökumppaneita, kuten sosiaalityöntekijöitä ja arkkitehtejä. Yhteistyökumppaneiden uudet näkökulmat kirjastoasioihin antoivat hyviä ideoita kirjaston oman osaamisen kehittämiseksi. (Claesson 2008, 10–11.)

Projekti tuotti todella tulosta, sillä useat kirjastot Ruotsissa alkoivat ajatella uudella tavalla sitä, kuinka lasten ja nuorten kirjastopalvelut voisi tulevaisuudessa järjestää. Projektilla on ollut esimerkiksi vaikutusta vuonna 2010 valmistuvan Molndalin kunnan kirjaston palveluihin. Uuteen kirjastoon valmistuu studio digitaalisen median valmistamiseen sekä interaktiivinen pelihuone. Myös Gislavedin kunnan kirjastossa on tehty totaalinen muodonmuutos. Uudet pintaratkaisut, huonekalut ja materiaalit ovat olleet tervetullut muutos. Lisäksi kirjasto on saanut lasten ja nuorten työpajan, jota voidaan hyödyntää monenlaisiin mahdollisuuksiin. Östra Göingen kunnan kirjaston lasten ja nuorten osasto on ottanut kirjastoon luonnontieteellisen näkökulman ja erityisesti astronomia on osa kirjaston sisustusta ja toimintaa. ”2020 Mars Express” -projekti on ollut erittäin

tuottoisa ja sillä on ollut eri puolilla Ruotsia suuri vaikutus lasten ja nuorten kirjastopalveluiden kehittämisessä. (Claesson 2008, 10–11.)

Tukholmaan perustettiin vuonna 2006 lastenkirjasto, jota oli rahoittamassa tavaratalo Åhlens. Lastenkirjastosta tehtiin elämyksiä tarjoava tila, jossa toiminta on suunniteltu lasten ehdoilla. Kirjat on muun muassa aseteltu ja sijoitettu lasten ehdotusten mukaan. Kirjastotila on kuin suuri leikkipaikka, jossa on tilaa juosta, kiipeillä ja ryömiä erilaisiin koloihin lukemaan ja piileskelemään. Lapsille haluttiin ennen kaikkea antaa mukavia miellelyhtymiä kirjastosta. Åhlensin tavaratalon yhteydessä sijaitsevasta kirjastosta on hyötynyt tavaratalokin, sillä kirjojen ja lelujen myynti on selvästi kasvanut. Kirjaston kävijämäärät ovat kaksinkertaistuneet. (Koponen 2006, B3.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimusongelmat ja -menetelmät

Opinnäytetyössäni selvitin lastenkirjastotyön tulevaisuutta. Sitä on vaikea ennustaa, mutta alan asiantuntijat voivat kartoittaa tulevaisuuden eri mahdollisuuksia ja uhkakuvia. Tavoitteenani oli saada lastenkirjastotyön asiantuntijoilta näkemys siitä, miten lastenkirjastotyö näyttäytyy vuonna 2025.

Tutkimusongelmiksi muodostuivat:

1. Mitä tulevaisuuden lastenkirjastotyö pitää sisällään?
2. Minkälaista uudenlaista osaamista lastenkirjastotyöntekijä tulevaisuudessa tarvitsee?
3. Miten Suomi on lastenkirjastotyön kehitystyössä mukana?
4. Mitkä ovat tulevaisuuden lastenkirjastotyön uhkakuvat, haasteet ja mahdollisuudet?

Tutkimusotteeni on laadullinen eli kvalitatiivinen. Laadulliselle tutkimukselle on olennaista tutkijan keskittyminen varsin pieneen määrään tapauksia. Tutkija pyrkii analysoimaan saatuja vastauksia mahdollisimman perusteellisesti ja kokonaisvaltaisesti. Tieteellisyys kriteerinä toimii laatu, ei vastaajien määrä. Kohderyhmä valitaan tarkkaan ja tarkoituksenmukaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 164; Tuomi & Sarajärvi 2009, 85–86.)

Tulevaisuuden tutkimusmenetelmistä käytin sovellettua Delfoi-tekniikkaa. Menetelmällä kerätään asiantuntijoiden kannanottoja, joiden avulla pyritään arvioimaan tulevaa kehitystä asiantuntijoiden edustamalla alalla (Kuusi 2003a, 205). Asiantuntijamenetelmä ei perustu laskennallisiin elementteihin, vaan tutkimuksessa hyödynnetään asiantuntijoiden havaitsemiskykyä, intuitioita ja tietämystä tulevaisuuden kartoittamisessa (Metsämuuronen 2009, 305).

Asiantuntijat pysyvät työssä anonyymeinä. Tällä pyritään siihen, etteivät omat näkemykset tulevaisuudesta ole tunnistettavissa. Anonyymiteetillä toivotaan olevan vaikutus siihen, että asiantuntijat uskaltavat esittää uusia ideoita, joita he eivät välttämättä omalla nimellään muuten mainitsisi. Lisäksi yhden ihmisen mielipide ei nouse vastauksissa hallitsevaksi. Nämä edellä mainitut seikat kuuluvat Delfoi-tekniikan vahvuuksiin. (Kuusi 2003a, 205–206, 217, 219; Metsämuuronen 2009, 305.)

Käytin tutkimuksessani tyypistettyä Delfoi-tekniikkaa. Alkuperäinen Delfoi-tekniikka olisi sisältänyt vähintään kaksi kierrosta. Toisella vastauskierroksella asiantuntijat olisivat nähneet muiden anonyymivastauksia ja saaneet sen jälkeen muuttaa omia näkemyksiään ja täsmentää mielipiteitään. Mielestäni toiseen vastauskierrokseen ei ollut tarvetta, sillä mielipiteet olisivat saattaneet muuttua toisten asiantuntijoiden mielipiteiden kaltaisiksi.

Vanhimmissa Delfoi-tutkimuksissa pyrittiin vastaajien yksimielisyyteen usealla vastauskierroksella. Nykyään se nähdään pikemminkin heikkoutena. Nykyinen Delfoi-tutkimus on alkanut nostaa esille vastauksissa asiantuntijoiden aidot ristiriidat. Nykyistä Delfoi-tekniikan versiota voidaankin kutsua tulevaisuuden kartoittamiseksi, jossa halutaan saada esille asiantuntijoiden eri kantoja tulevasta kehityksestä. (Kuusi 2003b, 136, 138.)

Delfoi-tekniikan voi toteuttaa haastattelu- tai kyselylomakemethodilla. Valitsin tutkimukseeni kyselylomakkeen, sillä halusin, että haastateltavat saisivat rauhassa pohtia kysymyksiä ilman haastattelun tuomaa painetta. Kasvotusten tai puhelimen välityksellä he eivät ehkä olisi uskaltaneet esittää uusia ideoita lastenkirjastotyön tulevaisuudesta.

Delfoi-tekniikkaa on ennenkin käytetty kirjastojen tulevaisuuden tutkimukseen. Mervi Korpiaho tutki opinnäytetyössään Vaasan yliopistokirjaston tulevaisuutta yhden kierroksen Delfoi-tekniikalla vuonna 1998. Tutkimuksen avulla saatiin selville muun muassa Vaasan yliopiston vahvuuksia, heikkouksia ja menestystekijöitä tulevaisuuden kannalta. Delfoi-tekniikka on ollut myös suosittu tutki-

mustapa selvittäessä teknologian tulevaa kehitystä. (Korpiaho 1998, tiivistelmä; Kuusi 2003b, 135–136.)

Asiantuntijuudelle asetetaan Delfoi-tekniikassa tiettyjä vaatimuksia. Linturin mukaan (2003) Hurwood, Grossman ja Bailey ovat määritelleet asiantuntijaksi sopivan henkilön, joka on oman tiedonalansa kärjessä. Asiantuntijan tulisi pystyä näkemään yhteyksiä kansainvälisen ja kansallisen sekä nykyisen ja tulevan kehityksen välillä. Hänen tulee olla kykenevä tarkastelemaan aihetta myös epätavallisista näkökulmista sekä olla kiinnostunut tekemään jotakin uutta. Linturin mukaan Palsio määrittelee asiantuntijaksi henkilön, jolla on riittävästi kokemusta sekä ammatilliset tiedot ja taidot alasta. Hän kykenee lukemaan kehitystä, käyttämään luovuutta ja mielikuvitusta. Muiden asiantuntijoiden arvostava mielipide henkilöstä vaikuttaa lisäksi siihen, että henkilö saa asiantuntijuusmääritelmän. (Linturi 2003, hakupäivä 23.9.2010.)

Yllä olevien asiantuntijamäärittelyiden lisäksi näen lastenkirjastotyön asiantuntijaksi kuuluvan henkilön, joka on ollut mukana kehittämässä lastenkirjastotyötä eteenpäin. Hän on kirjoittanut julkaisuja sekä mahdollisesti esiintynyt alan konferensseissa. Asiantuntijoiden valinnassa apunani toimi yksi ennalta tietämäni lastenkirjastotyön asiantuntija. Kyselyyn valittiin tarkoin kymmenen henkilöä, jotka vaikuttavat Suomessa lastenkirjastotyössä tai kirjastoalalla.

Kyselyyn vastanneista asiantuntijoista yhdeksällä on yliopisto- tai korkeakoulututkinto. Neljällä asiantuntijalla oli 0–3 julkaisua, neljällä 4–10 julkaisua sekä kahdella yli 10 julkaisua lastenkirjastotyöstä. Asiantuntijoista viisi on esiintynyt alan konferensseissa. Seitsemän asiantuntijaa on kirjoittanut alan artikkeleita kotimaisiin julkaisuihin ja muutamalla asiantuntijalla on artikkeli ulkomaisissa julkaisuissa. Internetjulkaisuja on usealla vastaajista.

4.2 Tutkimusprosessi

Otin yhteyttä asiantuntijoihin puhelimen ja sähköpostin välityksellä kesällä 2010 tiedustellen halukkuutta osallistua lastenkirjastotyön tulevaisuuden kartoitukseen. Yhteydenotolla pyrin motivoimaan vastaajia osallistumaan työhön sekä kertomaan samalla hieman työni taustoista. Aihe sai innostuneen vastaanoton, sillä kaikki kymmenen asiantuntijaa halusivat osallistua työhöni.

Aineistonkeruumenetelmänä toimi kyselylomake (liite 2). Kysely lähetettiin vastaajille sähköpostitse syys-lokakuussa 2010. Vastaajat saivat sähköpostin liitteenä saatekirjeen, joka sisälsi tiedot työn taustoista sekä lomakkeen vastausohjeet (liite 1). Kyselylomakkeen kysymykset muodostin itsenäisesti. Kysymysten kieliasua tarkennettiin yhdessä ohjaavan opettajan sekä testiryhmän kanssa. Lomake sisälsi avoimia kysymyksiä, lukuun ottamatta suljettua väite-osiota. Väitelauseissa vastausvaihtoehtoina oli kyllä tai ei. Asiantuntijoille kerrottiin, että kyselylomakkeen viimeinen kohta eli essee ”Lastenkirjastotyö Suomessa vuonna 2025” oli vapaaehtoinen. Tulosten analyysivaiheessa kyselylomakkeen viimeinen kohta – essee poistettiin, sillä vain muutama asiantuntijoista oli vastannut kyseiseen kysymykseen.

Kyselylomaketta täyttäessä asiantuntijoita pyydettiin pitämään mielessä lastenkirjastotyö vuonna 2025 eli kuinka esitetyt kysymykset näkyvät lastenkirjastotyössä 15 vuoden kuluttua. Lisäksi vastaajille kerrottiin, että tutkimuksella kartoitetaan 0–12-vuotiaiden lasten parissa tehtävää lastenkirjastotyötä.

Aineiston analysoinnissa käytin aineistolähtöistä sisällönanalyysimenetelmää. Mallille on ominaista aineiston ryhmittely ja luokittelu eri kategorioihin sekä yhdistäviin tekijöihin. Näin saadaan jäsennettyä merkityskokonaisuuksia. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 101.) Poistin asiantuntijoiden nimet vastauksista ja numeroin heidät numeroin 1–10. Tämän jälkeen luin asiantuntijoiden vastaukset läpi useaan otteeseen. Sen jälkeen aloitin aineiston analysoinnin ja käytin apunani värikoodeja etsiessäni yhteneväisyyksiä ja samoja ilmiöitä eri asiantuntijoiden vas-

tauksista. Teemoittelin vastaukset aihepiirien mukaan. Peilasin tutkimustuloksia kokoamaani teoriaan ja näin aineistosta muodostui yhtenäinen kokonaisuus.

5 TUTKIMUSTULOKSET

Asiantuntijoilta saadun materiaalin avulla aineisto on luokiteltu keskeisimpiin luokkiin. Tutkimusten analysoinnissa olen hyödyntänyt sisällönanalyysimetodia. Aineisto on käsitelty relevantisti ja seuraava teksti on poimittu asiantuntijoiden vastauksista. Tutkimustuloksista muodostui asiantuntijoiden näkemys lastenkirjastotyöstä vuonna 2025.

5.1 Lastenkirjastoyöntekijä

Lasten lukemisen edistäminen on edelleen tärkeää kirjastotyön tulevaisuudessa. Asiantuntijat kertoivat, että perinteinen lukemisen edistäminen saa rinnalleen monimuotoisten lukutottumusten opettamisen. Medialukutaito ja tiedonhallintataitojen opetus sekä uudet mediat ja verkkopalvelut tulevat olemaan tärkeä osa tulevaisuuden lastenkirjastotyötä. Yhteiskunta ja teknologia kehittyvät, jolloin henkilökunnalta vaaditaan rohkeaa asennetta pysyäkseen muutoksessa mukana. Asiantuntijoiden mukaan lasten hyvä palvelu kirjastossa on panostusta kirjastolaitoksen tulevaisuuteen.

Lastenkirjastoyöntekijä tarvitsee tulevaisuudessa pedagogista osaamista. Erietyisesti esille nousi vuorovaikutus-, ryhmänhallinta- ja sosiaalisten taitojen merkitys lastenkirjastotyössä. Esiintymistaitoja tullaan tarvitsemaan siinä, että henkilökunta avaa ja jakaa aineistojen sisällöt lapsille yhä elämyksellisemmin keinoin. Sisältöosaaminen on näin oleellisen tärkeää lastenkirjastotyössä.

Henkilökunnan tulee hallita tietotekniikka, eri tekniset välineet sekä uuden median tuomat haasteet. Kirjastoarkea hallitaan yhä enemmän tietotekniikan kautta ja tiedonjakelussa hyödynnetään tietoverkko- ja virtuaalipalveluja.

On osattava - - toimia uudella tavalla ja niiden medioiden parissa, jotka ihmisten arjessa ovat merkityksellisiä. Tarina ja tieto eivät katoa, ne vain on löydettävä aina uudelleen ja uudelleen kaikista niistä muodoista, joilla niitä välitetään. (vastaaja 1.)

Lastenkirjastotyöntekijän tulee olla utelias ja avoin uusille teknisille keksinnöille, sillä eri välineiden ja palveluiden, kuten digi- ja videokameroiden, ohjelmistojen, pelikonsolien ja verkkopelien tuntemus tulee työssä tärkeäksi. Muutamat asiantuntijoista kuitenkin muistuttivat, että kriittisyys uusia palveluita ja välineitä kohtaan tulee säilyttää, jotta niistä voidaan kertoa riittävän monipuolisesti lapsille, vanhemmille, opettajille sekä muille yhteistyökumppaneille.

Asiantuntijat kertoivat, että kirjaston lapsiasiakkaista on tulevaisuudessa kova kilpailu. Tämänkin vuoksi markkinointi- ja yhteistyötaitojen merkitys tulee työssä korostumaan. Kirjastomarkkinointiin ja tiedottamiseen tullaan käyttämään kirjastoissa enemmän raha- ja henkilöresursseja. Markkinoinnista tulee luonnollinen osa työtä ja tällöin lasten suosimat tiedotuskanavat tulee hyödyntää entistä tehokkaammin.

Lastenkirjastotyössä tehdään yhä enemmän yhteistyötä moniammatillisissa projekteissa. Tällöin tarvitaan sponsoroijien ja projekti- sekä hankesopimusten hankkimistaitoja. Enemistä asiantuntijoista kertoi, että luotuja verkostoja tulisi hyödyntää entistä tehokkaammin.

Erikoistuminen ja verkostojen käyttö asiantuntijuuden jakamisessa: videokuvaaminen, musiikin editointi, korealaisen sarjakuvan tuntemus tms. ihmisten erikoistaidot ovat hlökunnan tiedossa toimipisteiden ja kirjastorajojen yli ja asiantuntemusta voidaan jakaa virtuaaliopastuksen, videotyöpajan tms etäyhteyksien avulla. Kaikkien ei tarvitse osata kaikkea, mutta jos ja kun osaa jotain hyvin, on oltava valmis jakamaan osaamisensa. (vastaaja 6.)

Perinteiset yhteistyökumppanit ovat tulevaisuudessa edelleenkin tärkeitä. Näitä tahoja edustavat päiväkotit, koulu, iltapäiväkerho, nuoriso-, sosiaali-, terveys-, kulttuuri-, ja liikuntatoimi. Erityisesti esille nousi koulun ja sosiaalitoimen yhä vahvempi rooli tulevaisuuden lastenkirjastotyössä.

Viidentoista vuoden kuluttua yleinen kirjasto on jo itsestään selvästi osa koululaisten oppimisympäristöä. Kirjastojen ja koulujen yhteistyön kehittämiseen ja - - samaan tahtiin kehittymiselle on tarjottava resursseja. (vastaaja 1.)

Sosiaalitoimen kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä, koska teini-ikä aikaistuu ja lapsiin halutaan luoda tiivis ja välittävä suhde (vastaaja 4).

Paikalliset yrittäjät, keskiasteen oppilaitokset ja kolmas sektori ovat potentiaalisia yhteistyötahoja. Näistä tahoista mainittiin muun muassa Suomen Punainen Risti, Pelastakaa Lapset ry, Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja Mediakasvatustuseura. Kirjaston olisi syytä huomioida entistä vahvemmin luovaa toimintaa järjestävät palvelut, joissa ylläpidetään teatteria, musiikkia, sanataidetta ja muita kädentaitoja. Asiantuntijoiden mukaan median merkitys lastenkirjastotyössä lisääntyy, jolloin Yleisradio, Viestintävirasto ja lehtitalot kannattaa erityisesti huomioida kirjaston toiminnassa. Tietoverkon kautta saatavat kumppanit, kuten Habbo Hotelli ja Irc-galleria ovat potentiaalisia kumppaniehdokkaita. Pelisuunnittelijoiden kanssa kannattaa myös tehdä yhteistyötä, sillä he voivat keksiä hyvinkin innovatiivisia uusia palvelumuotoja lapsille ja nuorille.

- - yhdistysten kumppaneita, jotka voivat tulla kertomaan jostakin asiasta, mediasta, urheilusta, poliisiasioista, luonnonsuojelusta, kansainvälisyydestä etc. Lastenkirjastoihmiset rakentavat teemapaketteja yhdessä näiden kanssa ja tuovat tarina- ja tietomaailman siihen mukaan. (vastaaja 4.)

Lapsille ja lasten vanhemmilla on tärkeä rooli siinä, että kirjasto toimii heidän kanssaan tiiviissä yhteistyössä. Lapset tuottavat palveluihin sisältöä, osallistuvat asiakasraateihin ja arvioivat kirjaston toimintaa eri palautekanavien kautta. Usein lastenpalveluita suunniteltaessa unohdetaan lapsen ääni. Asiantuntijat muistuttivat lapsen olevan tärkein kumppani kirjastoille.

Tärkein yhteistyökumppani ovat lapset itse ja heidän harrasteryhmänsä partiosta, ponitalleihin ja animeryhmiin asti (vastaaja 10).

Kirjasto lähestyy tervetulopakettilla vaikka synnytysosastolle tai viimeistään 3kk-neuvolakäynnille (vastaaja 6).

Lastenkirjastotyöntekijöiden olisi hyvä verkostoitua keskenään niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin. Verkottumalla voidaan tehokkaammin jakaa hyvät ideat

ja käytännöt. Kirjastoalan koulutukset ja konferenssit voidaan samoin järjestää uusinta tekniikkaa hyödyntäen.

- - etäyhteyksien avulla voidaan olla satutunnilla afrikkalaisen ryhmän kanssa tai tehdä koulutehtäviä kirjastossa yhdessä intialaisen luokan kanssa (vastaaja 6).

Maailma globalisoituu ja ihmisten liikkuminen maasta toiseen lisääntyy. Mahdollisimman laaja kielitaito on asiantuntijoiden mukaan tärkeää, koska ihmiset työskentelevät ja opiskelevat ympäri maailmaa. Kansainväliseen kirjastoyhteistyöhön ja verkottumiseen henkilökunta tarvitsee kansainvälistä kieltä. Englannin kieltä tarvitaan jo siihen, että voidaan seurata lastenkirjastotyön kansainvälistä kehittymistä.

Kirjastohenkilökunnan tulisi suomen kielen lisäksi hallita myös englannin- ja ruotsin kielen taito. Venäjä- ja arabia ovat tulevaisuuden kirjastoissa kasvava kieliryhmä. Asuinalueella on myös vaikutusta siihen, millaisia vaatimuksia henkilökunnan osaamiselta vaaditaan. Ruotsinkielisellä alueella tulee luonnollisesti osata ruotsia, Lapissa saamen kielestä on apua ja Itä-Suomessa puhutaan enemmän venäjää.

Enemmistä asiantuntijoista kertoi kirjaston asiakas- ja henkilökunnan monikulttuuristuvan. Kirjastoihin tulisikin kouluttaa enemmän maahanmuuttajataustaista henkilökuntaa. Henkilökunnalle tulisi järjestää täydennyskoulutusta koskien eri maiden kulttuureja. Maahanmuuttajataustainen henkilökunta voisi jakaa osaamistaan muille kirjastoille muun muassa virtuaalipalveluiden kautta.

- - monikulttuuristuvan Suomen kansalaisten kohtaamiseksi heidän omalla kielellään on olemassa vain yksi toimiva tie: henkilökunnan on oltava riittävän monikulttuurista (vastaaja 1).

Lapsen tunne-elämän kehityksen kannalta lapsen on tärkeää kuulla lukutuokioita omalla äidinkielellään. Toisaalta maahanmuuttaja-asiakkaiden kanssa on kommunikoitava myös suomen kielellä. Eräs asiantuntijoista kertoi esimerkin siitä, kuinka maahanmuuttajaryhmän vetäjä oli toivonut kirjastolta kirjasto-esittelyä suomeksi, jotta suomen kieli tulisi tutuksi.

Muutaman asiantuntijan mukaan viittomakielen taito on vahvuus lastenkirjasto-työssä. Suomessa on noin viisituhatta asukasta, joille viittomakieli on äidinkieli. Kuitenkin on harvinaista, että kirjastossa osataan palvella asiakasta viittomakielellä. Näin ollen olisi tärkeää, että vähintään yksi kirjaston henkilökunnasta osaisi edes alkeet kielestä.

5.2 Aineistokokoelma

Enemmistö asiantuntijoista (7) uskoi lasten aineistolainauksen vähentyvän tulevaisuudessa. Lasten lainausaktiivisuuteen vaikuttaa osaltaan myös henkilökunnan aktiivisuus. Mikäli henkilökunta jähmettyy vanhoihin toimintamuotoihin, aineistoa tullaan väistämättä lainaamaan vähemmän.

Lainamäärät eivät kasva, koska kirjasto ei voi eikä sen kannata kilpailla kaupallisten toimijoiden kanssa. Kirjasto keskittyy laadukkaaseen, ilmaisen materiaalin hankintaan, valinnat tehdään asiakkaiden ja kiinteiden yhteistyökumppaneiden kanssa. Kirjastossa on saatavilla elävää musiikkia, konsertteja tai musiikin opastusta - - Lainalukujen sijaan lasketaan kävijälukuja, kävijäviipymää ja tapahtumien määrää. (vastaaja 6).

Mielipide-eroja tuli eri aineistolajien kohdalla. Osa asiantuntijoista uskoi kaunokirjallisuuden edelleen kiinnostavan lapsia tulevaisuudessa. Lainaus tulee yleisesti vähentymään, mutta ei kuitenkaan yhtä merkittävästi pienten lasten satuja ja kuvakirjojen kohdalla. Kuvakirjan asema tulee säilymään, mutta sen sisältö voi muuttua moniulotteisemmaksi. Sen sijaan tietokirjallisuuden lainaus tulee vähentymään. Aineisto siirtyy tietoverkon kautta luettavaksi. Av-aineisto, kuten elokuvat, musiikki ja pelit siirtyvät verkon kautta ladattaviksi. Av-aineistot monipuolistuvat esimerkiksi 3D-kirjoilla. Teksti, ääni, liike, kuva ja pelillisyydet tulevat yhdistymään aineistossa entistä tehokkaammin.

Aineistoa löytyy netistä, mobiililaitteiden kautta, ja tulevaisuudessa oppikirjatkin ovat todennäköisesti jollain sähköisellä alustalla (iPad). (vastaaja 7.)

Asiantuntijoista kahdeksan (8) ei uskonut lukulaitteiden ja virtuaalikirjojen syrjäyttävän fyysisiä lastenkirjoja. Lukulaitteen hyvänä puolena mainittiin monipuoliset valikoimat kirjallisuudesta, elokuvaan ja peleihin. Kirja fyysisenä esineenä on tulevaisuudessa edelleen lapselle tärkeä. Lapsi voi kosketella kirjan pintoja, muotoja ja jopa maistaa sitä. Eräs vastaajista totesikin osuvasti, ettei pienten lasten hampaille kannata antaa lukulaitteita pureskeltavaksi ennen kuin lukulaitteiden hinnat tästä laskevat.

- - pienimmät lapset varmaan pysyvät kirjan parissa. Riippuu tosi paljon laitetoimittajien innosta ja mahdollisuuksista kehittää lasten mielestä houkuttelevia lukulaitteita ja virtuaalikirjoja. Vielä ei sellaisia ole olemassa.(vastaaja 2.)

Pelit ja pelihuoneet ovat tulleet jäädäkseen kirjastoihin. Näin kertoi yhdeksän (9) asiantuntijaa, joiden mukaan pelit ovat pysyvä aineistomuoto kirjastoissa muiden aineistojen rinnalla. Kirjasto on tulevaisuudessa toimintaympäristö, jossa peleillä ja pelihuoneilla on tärkeä tehtävänsä. Muutama vastaajista lisäksi korosti, että pelit kuuluvat jo nyt luontevana osana kirjastoihin. Tulevissa kirjastorakennuksissa pelihuoneiden paikka otetaan jo suunnitteluvaiheessa huomioon. Pelillisuus tulee kirjastoissa lisääntymään ja pelivalikoima monipuolistumaan. Näin 3D-pelit ja virtuaalimaailma tulevat osaksi pelikulttuuria.

Tietokonepelit ovat uusi ja kiehtova fiktion muoto, jolla on pysyvä jalansijansa (vastaaja 10).

- - pelihuoneen vieressä olevat kirjat houkuttavat ehkä pelaajia kirjan puoleen (vastaaja 8).

5.3 Toimintamuodot ja verkkopalvelut

Lastenkirjastotyöntekijän tulee tulevaisuudessa perehtyä entistä enemmän aineistojen sisältöihin. Henkilökunta avaa aineistot lapsille elämyksellisin keinoin ja kirjallisuutta esitellään kaikissa muodoissa. Näitä työmuotoja ovat muun muassa kirjavinkkaukset, interaktiiviset satutunnit, sanaseikkailut ja sanataideopeutukset.

Lastenkirjallisuuden tuntemus ja sen välittäminen asiakkaille tulee edelleen olemaan tärkein työmuotomme; sitä työtä ei yhteiskunnassamme mikään muu taho pysty hoitamaan tällä laajuudella. (vastaaja 5.)

Tiedonhallintataitojen opettaminen yhteistyössä koulujen kanssa on erityisen tärkeää tulevaisuudessa. Kirjastohenkilökunta järjestää ja arvioi saatavana olevaa tietoa sekä opettaa lapsille tiedon hankintaa ja hallintaa. Informaation määrä ei tule tulevaisuudessa vähenemään, joten yhä enemmän tarvitaan tiedon jakajaa, välittäjää ja paloittelijaa.

Tiedonhankinnan ja -hallinnan opetus tehdään saumattomassa yhteistyössä koulun kanssa. Tavoitteet ja menetelmät on kirjattu opetussuunnitelmaan ym. strategioihin, ja työnjako on sovittu paikallisesti. Opetustoimi ja kirjasto tuottavat yhteisiä oppimateriaaleja oppilaiden käyttöön, ja neuvonta + opastus tehdään aikaan ja paikkaan sitomatta (chat-, videoneuvottelu- ym. tekniikoilla). (vastaaja 6.)

Tiedon järjestäminen ja sen arviointi tulee edelleenkin opettaa. Vaikka lapsi osaisikin aikuista näppärämmin käyttää teknisiä välineitä, ei se tarkoita, että hän kykenisi arvioimaan ja prosessoimaan sitä tietoa. (vastaaja 3.)

Kirjastojen olisi syytä jo nyt pyrkiä koulujen käyttämiin sähköisiin oppimisympäristöihin (=Moodle, Fronter yms.). Näissä ympäristöissä kirjasto olisi aina saatavilla. (vastaaja 7.)

Mediakasvatus on keskeinen työmuoto tulevaisuuden lastenkirjastotyössä. Mediakasvatus on jo nyt tärkeää, mutta tulevaisuudessa se on samanlaisessa roolissa kuin kirjastonkäytön- ja tiedonhallintataitojen opetus on tällä hetkellä. Nykyajan lapset ovat kasvaneet osaksi teknistynyttä, tietokoneistunutta yhteiskuntaa, ja lasten vanhemmatkin jo käyttävät sähköistä mediaa. Mediakasvatus tulisi aloittaa jo päiväkotikäytössä. Käsitteenä mediakasvatus voi kuulua siirtymävaiheeseen, jolloin yritettiin saada tietotekniikan tuoma informaatorijärjestelmä hallintaan.

Medioita on tullut ja tulee lisää ja meidän on vain opetettava käyttämään niitä ja tarvittaessa osattava opastaa myös lapsia ja muita asiakkaita niiden käyttöön. Lapset osaavat usein käyttää niitä aiemmin, mutta kirjastolla on annettavanaan vastuullisen aikuisen näkökulma. (vastaaja 5.)

Mediakasvatus etenkin sisältöjen puolesta on tärkeää. Esimerkiksi liikkuvan kuvan vaikutus eri ikäkausina lapsen mieleen ja psyykeen tulee olemaan sama viidentoista vuoden päästä kuin nytkin. Tekniikka kehittyy nopeammin, mutta ihmisen sisäinen psyyke ei muutu samassa tahdissa. Väkivallan vaikutus 70 vuotta sitten, tänään tai vuonna 2025 on sama. (vastaaja 3.)

Asiantuntijat olivat pohtineet vastauksissaan kirjaston ja koulun roolia mediakasvatuksen järjestämisessä. Kirjaston tärkeä rooli ja yhteistyön merkitys myönnettiin, mutta tarkempi vastuun jakaminen herätti asiantuntijoissa eriäviä mielipiteitä.

Koulut ovat tiedostaneet mediakasvatuksen merkityksen ja kirjastoilla on siinä tärkeä rooli. Tulevaisuudessa kirjastot ja koulut ovat suorastaan pakotettuja tekemään yhä tiiviimpää yhteistyötä. Kirjastoista löytyy jo nyt sellaista osaamista, jota opettajat eivät osaa hyödyntää. (vastaaja 7.)

Perinteinen kirjastonkäytön opetus on väistymässä, koska kirjasto on tulevaisuudessa muutakin kuin pelkkä fyysinen tila. Reaaliaikainen ja interaktiivinen verkkopalvelu on yksi tärkeimmistä lastenkirjaston työmuodoista tulevaisuudessa. Verkkopalvelut tulevat olemaan vuorovaikutteisia, jolloin sisällön luomiseen ja palvelun kehittämiseen voivat asiakkaatkin osallistua. Tämänkaltaisista palveluista mainittiin esimerkkinä lasten verkkopalvelu Okariino. Tulevaisuudessa palvelut, kuten satutunnit ja pelaaminen tulevat olemaan reaaliaikaisesti asiakkaiden käytössä. Kirjastojen tietokantojen, lastensivustojen ja pelien rajapinnat tulevat hämärtymään. Ne muodostavat yhtenäisen, laadukkaan ja toimivan kokonaisuuden, eikä yksittäisiä kirjaston kotisivuja ylläpidetä tulevaisuudessa.

Kirjastojen verkkoresurssit ovat luonteeltaan valtakunnallisia. - - Lastenkirjastojen osaaminen saadaan käyttöön myös kirjastojen ulkopuolella, avaamalla kirjastojen tietokannat esimerkiksi RDF ja mikroformaattitietokantojen avulla. Näin tiedonhaun vastaukset, suositukset, tägitykset, satutunnit, vinkkaus, satujen ja laulujen auktoriteettitietokannat ym. saadaan laajaan käyttöön. (vastaaja 10.)

Asiantuntijoiden mukaan virtuaalipalvelut sopivat erinomaisesti lastenkirjastotyöhön. Virtuaalipalvelu formaattina on tulevaisuutta. Mahdollisuuksien nähdään olevan rajattomat, kun palvelukonseptia aletaan tästä kehittää kirjastoissa. Pe-

rinteiset kirjavinkkaukset, satutunnit ja kirjakerhot voidaan toteuttaa virtuaalisesti, samoin kirjastonkäytön- ja tiedonhallintataitojen opetus. Virtuaalikirjastossa lapsi voi seikkailla, tutustua tiedonhallintapolkuihin ja virtuaalisiin kirjoihin. Virtuaalimaailmassa voi tavata kirjastonhoitajaa ja liikkua pelinomaisesti paikasta toiseen.

Avatar on kuin luotu satutädin tai vinkkarin hahmoksi. Virtuaalitodellisuuden avulla kirjaston mielikuvitusta ruokkivat sisällöt voidaan saada entistäkin houkuttelevammin esiin. (vastaaja 10.)

Virtuaalikirjavinkkari voi vinkata kirjoja viktoriaanisessa Englannissa, fantasia-maailmassa tai vaikkapa kuunpinnalla. Kirjastoista voi tehdä virtuaalisia tutustumisretkiä vieraisiin kulttuureihin. Tarinan tai sadun tapahtumien liittyessä Pariisiin lapsi voisi samalla käydä virtuaalimatalla paikan päällä. Luokkavierailut kirjastoihin voidaan myös järjestää näin helpommin, sillä virtuaalikäynti ei vaatisi suuria järjestelyjä eikä aiheuttaisi kuljetusongelmia. Pitkien välimatkojen Suomessa virtuaalimatkat kirjastoon voisivat olla käytännöllinen ratkaisu.

Muutamit vastaajista muistuttivat, että Suomessa on jo kehitetty virtuaalisia kirjastopalveluita. Näistä esimerkkinä mainittiin Kysy kirjastonhoitajalta- ja Kirjasto chat -palvelut. Virtuaalipalvelut ovat tulevaisuudessa valtakunnallisesti operoituja, sillä yksittäisillä kirjastoilla ei ole resursseja niiden ylläpitämiseen.

Yhdeksän (9) asiantuntijaa ei kuitenkaan uskonut siihen, että virtuaalikirjastot syrjäyttäisivät fyysiset kirjastokäynnit lastenkirjastotyön osalta. Virtuaalikirjastot ja verkkopalvelut tulevat vahvasti tulevaisuudessa esille, mutta fyysiset kirjastopalvelut ovat edelleen merkittävä osa lastenkirjastotyötä. Fyysisen kirjastotilan merkitys tulee päinvastoin kasvamaan. Kirjastotila on yhteisöllinen kohtaamispaikka, jossa tavataan kavereita, pidetään kerhoja ja järjestetään elämyksellisiä tapahtumia ja toimintoja.

5.4 Kirjasto osana yhteiskuntaa ja lastenkirjastotyön edelläkävijämaat

Lastenkirjastotyön tärkeä yhteiskunnallinen merkitys tulee tulevaisuudessa säilymään. Kirjasto tukee erilaisten lukutaitojen kehittymistä, luotsaa eri aineistojen sisällöissä sekä ohjaa tietotulvassa. Kirjastolla on kuitenkin entistä voimakkaampi rooli lasten tasa-arvon tukemisessa ja syrjäytymisen ehkäisemisessä.

Lasten lisääntyvä syrjäytyminen sekä sosiaalinen eriarvoisuus tulevat yhteiskunnassa lisääntymään. Lapsuuden lyheneminen tuo mukanaan uudenlaisia haasteita. Tämän vuoksi kirjastohenkilökunta tarvitsee enemmän tietämystä lasten ja nuorten kasvusta ja kehityksestä. Kirjaston tehtävä on auttaa päivähoitoa, koulua ja lasten vanhempia kasvatustehtävässä. Usea lapsi on vailla turvallista ja merkityksellistä aikuista ja näin kirjastoilla tulee olemaan rooli sosiaalisena kohtauspaikkana, jossa henkilökunta on enemmän läsnä lasten parissa. Kirjaston on oltava fyysisenä paikkana lapselle turvallinen.

Uskon että lapset ovat yhä enemmän valitettavasti vailla aikuista: kirjastossa täytyy osata olla lämmin ja huomaavainen jokaista lasta kohtaan (vastaaja 8).

Eräs asiantuntija totesikin osuvasti, että lastenkirjastotyötä tarvitaan sekä tiedolliseen että sydämen sivistykseen:

Kirjallisuusharrastus opettaa ihmiselle jotain maailmasta, muista ihmisistä, mutta myös hänestä itsestään. Lukemisen lahja on hieno asia ja kannattelee ihmistä läpi elämän. Tämä on (lasten)kirjastotyön ydintä, jota ei pidä hukata edes vuonna 2025. (vastaaja 9.)

Suomalainen lastenkirjastotyö on yksi maailman parhaista. Näin totesi kahdeksan (8) kyselyyn vastanneesta asiantuntijasta. Suomessa lasten lukutaito on maailman korkeimpia ja siitä on vastaajien mukaan myös kiittäminen Suomen kirjastoja. Suomalaiset osaavat innostaa lapsia lukemaan ja juuri tähän täytyy tulevaisuudessakin panostaa muun muassa aktiivisella kirjavinkkauksella. Suomalaisien kehittämät lasten verkkopalvelut ja -resurssit ovat ensiluokkaisia.

Verkkosivustoilla on otettu huomioon tiedollinen osuus vuorovaikutuksen ja elämyksellisyyden rinnalla.

Vaikka suomalaista lastenkirjastotyötä kehitettiin, on siinä myös kehitettävää. Useat koulukirjastot ovat puutteellisia ja lastenkirjastotilojen sekä toiminnan elämyksellisyyden eteen on vielä töitä tehtävänä. Toiminnan yhteisöllisyydessä seuraamme viiveellä perässä muita edelläkävijämaita.

Ruotsissa lastenkirjastotyön eteen tehtävää työtä ihaili seitsemän (7) kyselyyn vastanneesta asiantuntijasta. Ruotsista lähtöisin oleva kirjavinkkaus, kirjoittajaleirit ja Vartti päivässä -lukukampanja ovat merkki lastenkirjastotyön innovatiivisuudesta. Ruotsissa kirjasto edustaa kansalaisyhteiskuntaa, joka elää muutoksessa mukana. Lastenkirjastotoiminta on monikulttuurista, yhteisöllistä, elävää ja kokeilevaa.

Tanskalainen lastenkirjastotyö on myös maailman parhaita. Näin totesi seitsemän (7) kyselyn asiantuntijasta. Tanskassa on tehty paljon työtä eri tietoteknisien kokeilujen eteen. Tanskan lastenkirjastotilojen visuaalisuus nousi vahvasti esille asiantuntijoiden kehuissa. Kirjastojen periaattena on, ettei asiakas osaa vielä lukea, mutta hän hallitsee merkkikielen, värit, satuhahmot, joiden avulla kirjastossa kommunikoidaan. Elämyksellisyys ja yhteisöllisyys on myös osa tanskalaista kirjastoajattelua.

Kahden asiantuntijan mukaan Hollanti kuuluu lastenkirjastotyön edelläkävijämaihin. Kirjastojen koulu yhteistyö toimii ja yhteistyössä ovat muutenkin mukana eri ammattikuntien edustajat ja lapsiasiakkaat. Uudet kirjastorakennukset ovat kauniita, massiivisia ja lapset huomioonottavia.

Kolmen asiantuntijan mukaan Englanti on yksi lastenkirjastotyön edelläkävijämaista. Lukemiskasvatustyö on maassa erityisen innovatiivista. Eräs asiantuntijoista mainitsi Singaporen, Kiinan ja Korean tulevan kovaa vauhtia muiden lastenkirjastotyön edelläkävijämaiden rinnalle – ja pian ehkä myös ohitse.

5.5 Uhkakuvat ja kehitysehdotukset

Puolet asiantuntijoista kertoi resurssipulan olevan vakavin uhka lastenkirjastotyön kehitykselle. Asiantuntijat muun muassa totesivat, että lastenkirjastotyön perusta lähtee riittävästä ja osaavasta henkilökunnasta. Aineiston läpikäyntiin ja lasten kohtaamiseen tarvitaan aikaa ja henkilökuntaa. Jos ei ole riittävästi henkilökuntaa, ei ole aikaa kehittää ammattitaitoa. Henkilökunnasta ja aineistosta on viime vuosina vähennetty. Mikäli tämän suuntainen kehitys tulee jatkumaan, on lastenkirjastotyö todella vaikeuksissa. Mikäli alan palkkausta ei saada noustamaan, alalle hakeutuvien määrä voi merkittävästi vähentyä.

Suomessa itse ammattikunta on innovatiivinen, mutta päättäjien vakuuttamisessa ei olla saavutettu vielä vakautta. Suomessa resurssien kaventaminen on menossa siihen suuntaan, että kaikki kehitys tehdään erillisrahoituksella. Projektit ovat yksittäisiä eikä niitä aina saada pysyviksi käytännöiksi. (vastaaja 3.)

Toinen puoli asiantuntijoista näki lastenkirjastotyöllä olevan vakavampiakin uhkakuvia. Vielä suurempia uhkia ovat resurssien järjetön käyttö, niiden huono kohdentaminen ja vähättelevä asenne kirjastotyötä kohtaan. Mielikuvitusta käytämällä saatetaan selviytyä monestakin resurssipulasta. Lastenkirjastotyöhön on saatava riittävästi osaavaa henkilökuntaa, niin miehiä kuin naisiakin. Tämä voidaan taata ainoastaan sillä, että haasteeseen vastataan alan koulutuksella, rekrytoinnilla ja asennemuutoksella.

Henkilökunnan rohkeuden puute nousi vahvasti esille monissa eri yhteyksissä. Asiantuntijat toivat ilmi huolestuneisuutensa siitä, ettei henkilökunta pysy mukana kehityksessä eikä uskalla ottaa riskejä työssä. Mikäli työntekijät toimivat vanhojen toimintamallien ja perinteisen ammatti-identiteetin mukaan, muodostaa se vakavan uhan lastenkirjastotyön kehittymiselle.

Näköalattomuus ja rohkeuden puute on pahempi uhka kuin resurssipula. Rahaa löytyy jos kirjasto onnistuu olemaan tarpeellinen ja tehokas, jollain yhteisölleen tärkeällä saralla (kehittyminen, kotoutuminen, monikulttuurisuus, luovuus, syrjäytymisen ehkäisy, uudelleen latautuminen jne.) (vastaaja 10.)

Lyhytnäköinen rekrytointi: palkataan samanlaisia ominaisuuksia ja tyyppisiä kuin tähänkin asti, ei riskejä rekryssä (ei maahanmuuttajia, vain juuri olemassa olevan pätevyysvaatimuksen mukaista osaamista.). (vastaaja 6.)

Osa asiantuntijoista pohti uhkakuvia siitä, mikäli alan koulutusta ja työn vaatimuksia ei saada vastaamaan toisiaan tulevaisuudessa:

Lastenkirjastotyön heikko arvostus, niin ulkoapäin kuin kirjastoalan sisällä "sinne voi mennä tuuraamaan kuka tahansa, helppoahan lasten kanssa on olla". - Koulutus painottuu informaatioon ja teknologiaan, ihme ja elämys jää pois tai pedagogisia / tapahtumatuottamistaitoja ei korosteta. (vastaaja 6.)

Lastenkirjastotyössä on suuri määrä sisältöosaajia, mutta on suuria puutteita tietoteknisissä taidoissa, verkko-osaamisessa ja yleensäkin verkostoitumisessa. Jokainen värkkää samoja asioita omissa kirjastoissaan kun pitäisi yhdistää voimat ja rakentaa yhteistä. (vastaaja 7.)

Yhteiskunnalla ja yhteistyötahoilla on myös tärkeä rooli siinä, että lastenkirjastotyö on toimivaa ja laadukasta. Lisenssiongelmat ja uusien aineistomuotojen korkea hinta voivat myös heikentää kirjastojen kilpailukykyä. Jos kirjastot eivät pysy kilpailussa mukana, joudutaan tarjoamaan vanhaa sisältöä, vanhoissa formaateissa.

Ehkä huomionarvoisinta ja kunnioitettavinta on suomalaisen kirjastolaitoksen maksuttomuus. Jos tämä muuttuu tulevaisuudessa, romutetaan jotakin hyvin kallisarvoista. (vastaaja 2.)

Kustannusmaailman holtittomuus on uhka: vähennetään kotimaisen kirjallisuuden julkaisemista ja tuodaan yhä enemmän halpaa ja huonoa käännöskamaa ulkomailta. (vastaaja 8.)

Suurin osa asiantuntijoista haluaisi kehittää ennen kaikkea lastenkirjaston tiloja. Tilojen suunnitteluun otettaisiin mukaan lapset ja yhteistyökumppanit. Tila tuotaisi asiakkaille elämyksiä, inspiroisi ja stimuloisi luonnolliseen vuorovaikutukseen sekä keskenään että henkilökunnan ja käyttäjien välillä.

- - enemmän tilaa olla ja toimia omaehtoisesti. Satuluolia, -taloja, -

viidakkoja eli erilaisia mielikuvitusta ruokkivia tiloja leikkiä ja käper-
tyä lukemaan, pelaamaan, juttelemaan,...Enemmän elämykselli-
syyttä. Tilojen muunneltavuus on avainsana: saman tilan pitää tai-
pua moneen erilaiseen toimintoon. (vastaaja 5.)

Vastaajien mukaan lasten kirjastotilassa voisi oleskella, lukea, keskustella, tut-
kia, tehdä läksyjä, pelata ja katsoa elokuviakin. Erään vastaajan mielestä eloku-
vateatterin voisi sijoittaa kirjastojen yhteyteen. Kirjastoihin kaivattiin myös lisää
laitteita, kuten tietokoneita, televisioita ja kameroita, mutta myös erilaisia pelejä
ja ohjelmia.

- - kokoelmat olisivat pienemmät, olisivat ne houkuttelevammat ja
järjestetty teemoittain eri aineistolajeja yhdistellen. Aineisto löytyisi
hyllystä paikantimien avulla. (vastaaja 1.)

Eräs asiantuntijoista innovoi uudenlaisia oppimisympäristöjä, jotka muistuttaisi-
vat koulukirjastoja. Kirjastoammattilaiset osallistuisivat osaltaan opetukseen,
mutta he eivät kuitenkaan olisi opettajia, vaan ennemminkin oman alansa asian-
tuntijoita ja pedagogeja. Kirjastoalan ammattilaiset olisivat opettajien tukena ja
yhteistyökumppaneina. Oppimisympäristö tarjoaisi monipuolisesti luettavaa,
musiikkia, pelejä, läksyä ja opastusta sekä olisi ajan hermoilla uusista inno-
vaatioista. Siellä lapset perehdytettäisiin uusien medioiden käyttöön ja lapset
saisivat myös itse tuottaa materiaalia verkkopalveluihin.

Kirjastot voisivat järjestää paljon säännöllisemmin tapahtumia ja kerhoja ilman
resurssipulan tuomaa painetta. Uudenlaisista palveluista mainittiin muun muas-
sa tarinateatterit, kirjallisuusterapeuttiset kokoontumiset, erilaiset työpajat maa-
lauspajoista digitarinointiin. Lisäksi sanataidepajat ja kirjallisuusteemaiset piha-
piknikit voitaisiin toteuttaa kirjastoissa, mikäli resursseja olisi enemmän käytet-
ävissä.

Riittävän ja osaavan henkilökunnan merkitys lastenkirjastotyössä nousi vahvasti
esille vastauksissa. Henkilöstörekrytoinnissa otettaisiin monipuolisia, luovia ja
ennakkoluulottomia osaajia. Osaava henkilökunta koostuisi niin naisista kuin
miehistä. Verkostoitumisella saataisiin uudet innovaatiot paremmin käyttöön.

Lastenkirjastotyöntekijät voisivat myös osaltaan verkottua valtakunnallisesti. Työryhmät perustettaisiin tällöin työntekijöiden osaamisen ja kiinnostuksen mukaan. Työn näkyvyyttä voisi myös lisätä mediassa ja valtakunnallisilla foorumeilla. Vinkkarit voisivat esimerkiksi olla osa Pikku Kakkosen -lastenohjelmaa.

Perustaisin ensin maakuntakirjastoihin 3-5 lastenkirjastoihmisen hommaa, jotka kiertäisivät alueen pikkukirjastoissa pitämässä satutuokioita, tekemässä kirjavinkkausta, järjestämässä kirjakerhoja, kirjaseikkailuja, avaamassa kirjoja lapsille. (vastaaja 8.)

Henkilökuntaa olisi niin paljon, että ehtisimme jalkautua neuvoloihin, lastensairaalaan, ensi- ja turvakotiin ja erilaisiin lastentapahtumiin omalla panoksellamme. Henkilökuntaa riittäisi myös verkossa olevien palvelujen kehittämiseen: sisällöntuotantoon ja jopa Second lifeen. (vastaaja 9.)

Lasten erityisryhmille voisi kehittää enemmän kirjastopalveluita, mikäli resursseja olisi enemmän käytettävissä. Erityisryhmiä palvelisivat paremmin elämykselliset tapahtumat – kirjallisuuteen ja satuhahmoihin kun voi tutustua muutenkin kuin vain lukemalla. Kustantajilta toivottiin monipuolisempaa aineistoa erityisryhmien tarpeita palvelemaan.

Verkkopalveluita kehittämällä ja riittävällä laitteistolla voitaisiin etäyhteyksien avulla tavoittaa harvaan asutuilla alueilla olevat lapset. Tällöin kirjavinkkauksesta saisivat nauttia myös ne lapset, jotka eivät muuten säännöllisesti pääsisi hankalien kulkuyhteyksien takia kirjastoihin. Lasten verkkopalveluiden monipuolinen kehittäminen kuuluu osaksi tulevaisuuden lastenkirjastotyötä. Näihin palveluihin asiantuntijat olivat valmiita sijoittamaan tärkeitä lisäresursseja.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Lastenkirjastotyöntekijä tarvitsee tulevaisuudessa uudenlaista osaamista. Pedagoginen osaaminen, tietotekniikan ja uusien medioiden käyttötaidot yhdessä vuorovaikutus- ja markkinointitaitojen kanssa tulevat tärkeiksi perinteisten osaamisalueiden rinnalle. Tulevaisuuden lastenkirjastotyöntekijä on vahvoilla, mikäli hänellä on moniammatillista ammattitaitoa ja hän osaa monipuolisesti kieliä.

Henkilökunta tarvitsee edelleen vankkaa sisältöosaamista, kun aineistokokoelmat avataan lapsille yhä elämyksellisemmin. Tähän haasteeseen on mielestäni jo alettu vastaamaan muun muassa kehittämällä draamallinen kirjavinkkausmetodi, joka antaa uuden elämyksellisen tason perinteiselle vinkkaukselle (ks. Kolu 2010, 95–98).

Lasten aineistolainaus tulee tulevaisuudessa laskemaan. Fyysisen lainauksen sijaan kokoelmien käyttö muuttuu osin verkon kautta käytettäväksi ja ladattavaksi. Asiantuntijoiden näkemys noudattaa Verhon kuvaamaa (ks. Verho 2009, 28) tilannetta, jonka mukaan kirjastokäynnit laskevat, mutta palveluiden virtuaalikäyttö kasvaa. Asiantuntijoiden mukaan pienet lapset siirtyvät hitaammin käyttämään verkkopalveluita verrattaessa vanhempiin lapsiin. Samoin käy teknisten lukulaitteiden kanssa, jotka eivät vielä vastaa pienten käyttäjien tarpeita käytännöllisyydestä.

Lasten ja nuorten pelit ja pelihuoneet ovat luonteva osa tulevaisuuden kirjastotyötä. Tämä oli mielenkiintoista kuulla, sillä vielä vuonna 2002 käytiin tiukkaa keskustelua siitä, kuuluvatko pelit lainkaan osaksi kirjastoja (vrt. Laaksonen 2002, 17; Nikkinen 2002, 16.) Kuitenkin alan asiantuntijoilla on taito ja osaaminen nähdä, mihin kehitys on johtamassa. Yksittäisten pienten kirjastojen tasolla näkemys ei välttämättä ole vielä yhtä vahva.

Tiedonhallintataitojen ja mediakasvatuksen opettaminen yhteistyössä koulujen kanssa on tulevaisuuden lastenkirjastotyössä erittäin tärkeää. Mediakasvatusta onkin viime vuosina nostettu vahvasti esille eri projekteissa ja hankkeissa (ks. Kupiainen 2007b, 28). Tiedonhallintataitojen merkitys tulee kasvamaan, sillä yhteiskunnan tarjoama informaatiotulva lisääntyy entisestään. Toisaalta asiantuntijat eivät ole yksimielisiä siitä, kuinka työnjako mediakasvatuksen osalta tulisi järjestää. Koska mediakasvatus on jo nyt ajankohtainen asia, olisi aika keskustella ja päättää, millainen vastuu opettamisessa kullakin taholla on.

Perinteinen kirjastonkäytön opetus tulee väistymään, sillä kirjasto on tulevaisuudessa paljon muutakin kuin pelkkä fyysinen paikka. Rinnalle tulevat lasten verkko- ja virtuaalipalvelut. Vuonna 2002 vain 23 prosentilla Suomen kirjastoista oli lasten internet-palveluita (ks. Berg & Soikkeli 2003, 97). Kyseisen tutkimuksen jälkeen verkkopalveluiden kehittämisen eteen on tehty töitä ja prosentuaalinen osuus on noussut ennen kaikkea suurten kaupunginkirjastojen internetpalvelujen osalta (ks. Jäppinen 2005, 22–25). Asiantuntijoiden mukaan verkkopalveluiden kehittäminen tulee edelleen jatkumaan tulevaisuudessa. Verkkopalvelut tulevat olemaan reaaliaikaisia, virtuaalisia ja vuorovaikutteisia. Asiantuntijat ovat selvästi huomioineet lasten uuden verkkopalvelun Okariinon, sillä se mainittiin useissa eri otteissa tulevaisuuden palveluksi sekä toimivaksi tavaksi tuottaa palvelut valtakunnallisesti. (ks. Kirjastot.fi 2010, hakupäivä 18.10.2010).

Virtuaalipalveluita hyödynnetään entistä tehokkaammin tulevaisuuden lastenkirjastotyössä. Asiantuntijoiden mukaan virtuaalipalvelut eivät tosin tule syrjäyttämään fyysisiä kirjastokäyntejä, vaan ne tulevat vahvasti muiden palveluiden rinnalle. Suomessa virtuaalipalvelua on jo hyödyntänyt Espoon Entressen kirjasto, jossa kirjastopalvelua annetaan myös Second Life -virtuaalikirjaston kautta (ks. Sannemann 2010a). Suomen kirjastojen Second Life -versiot eivät vielä toteuta asiantuntijoiden esittämiä haaveita virtuaalikirjastojen kokonaisvaltaisesti hyödyntämisestä. Nykyiset suomalaiset Second Life -kirjastot tarjoavat raamit, joihin voidaan alkaa kehittää lapsille sopivia palveluita.

Vaikka kirjaston verkko- ja virtuaalipalvelut tulevat kovalla vauhdilla perinteisten palveluiden rinnalle, on fyysisellä kirjastotilalla silti suuri merkitys tulevaisuuden lapsiasiakkaille. Kirjastotilat sekä niiden kehittäminen nousevat poikkeuksellisen vahvasti esille asiantuntijoiden vastauksissa. Vuoden 2003 tutkimuksen mukaan lastenkirjastotyötä rajoitti kirjastojen puutteelliset tilat (ks. Berg & Soikkeli 2003, 93). Tiloja ei ole vielä kehitetty tarpeeksi tulevaisuuden vaatimusten mukaisiksi, sillä asiantuntijat kaipaavat nykyisiin kirjastotiloihin enemmän elämyksiä, aistillisuutta sekä vuorovaikutusta stimuloivaa toimintaa ja välineitä. Tulevaisuuden kirjastotilat ovat keskeisessä asemassa tarjottaessa asiakkaille elämyksiä ja tapahtumia. Asiantuntijoiden näkemys vahvistaa Druinin virtuaalikirjastotutkimuksen tuloksia, jossa lapset kertoivat edelleen arvostavansa fyysistä lastenkirjastotilaa, jonka lapsille sopivaan sisustukseen on nähty vaivaa. (ks. Druin ym. 2007.)

Maahanmuuttajien tarpeet tulee huomioida kirjastoissa entistä vahvemmin, sillä sekä kirjaston asiakkaat että henkilökunta monikulttuuristuvat. Asiantuntijat pohjivat monikulttuuristuvan henkilökunnan osaamisen jakamista virtuaalipalveluja hyödyntämällä. Kirjastopalveluja ja aineistoa tulee olla saatavilla etnistyvälle asiakaskunnalle. Tämän vuoksi henkilökunnan on tunnettava eri kulttuureja ja oltava rohkeampia uusien työntekijöiden rekrytointivaiheessa. Muun muassa Vantaalla ja Espoossa maahanmuuttajalasten tarpeisiin on jo vastattu lisäämällä satutunteja harvinaisemmilla kielillä (ks. Jussila 2009, 12; Korhonen 2010, 70–71).

Yhteistyön merkitys ja verkottuminen korostuvat tulevaisuuden lastenkirjastotyössä. Kirjasto ei pysty enää toteuttamaan itse kaikkia työmuotojaan. Tämä oli todellisuutta jo 2000-luvun alkupuolella, jolloin kirjastojen täytyi turvautua ulkopuoliseen apuun yhä useammin (ks. Berg & Soikkeli 2003, 100–101). Perinteisten yhteistyötahojen rinnalle asiantuntijat innovoivat uusia kumppaniehdokkaita. Jotta yhteistyö saataisiin toimimaan, vaaditaan henkilökunnalta yhteistyö-, vuorovaikutus- ja markkinointitaitoja. Kattava ja toimiva yhteistyöverkosto ja vastuun jakaminen ovat avainasemassa siinä, että palvelut ja eri työmuodot saa-

daan toteutettua tyydyttävällä tasolla kirjastoissa. Tulevaisuudessa eri tahot järjestävät yhteisiä tapahtumia niin kirjaston tiloissa kuin ulkopuolellakin.

Asiantuntijoiden mukaan Suomi on yhdessä Ruotsin ja Tanskan kanssa lastenkirjastotyön edelläkävijämaita. Tätä väitettä osaltaan tukevat kansainväliset kirjastotilastot, joista voidaan nähdä Suomen olevan niin kirjastokäyntien kuin lainausmäärien suhteen maailman kärjessä. (ks. Wigell-Ryynänen 2009b.) Suomen kirjastolla nähdään olevan merkittävä rooli siinä, että lukutaito saadaan myös tulevaisuudessa pysymään korkealla. Verkkoresurssit ja -palvelut kuuluvat Suomen kirjastojen vahvuuksiin. Asiantuntijat pitivät hyvinä Tanskan kirjastojen elämyksellisyyttä, yhteisöllisyyttä ja kirjastotiloja. Innovatiivinen, monikulttuurinen ja rohkea työote olivat Ruotsin lastenkirjastotyön vahvuuksia.

On huolestuttavaa kuulla asiantuntijoiden ennuste, jonka mukaan kirjastolla on tulevaisuudessa yhä suurempi rooli lapsen kasvun- ja tasa-arvon tukemisessa sekä syrjäytymisen ehkäisemisessä. Tämä ei ole mielestäni vielä tullut esille yhtä korostuneesti alan kirjoituksissa. Kuten Köppä kirjastolaitoksen tulevaisuus pohdinnassa (ks. Köppä 2009, 35) toteaa, yhteiskunnan polarisoituessa ja sirpaloituessa ihmisistä välittäminen kirjastoissa voi todella nostaa kirjastojen arvoa. Asiantuntijoiden mukaan kirjaston tehtävä on toimia tulevaisuudessa yhä enemmän tukiverkkona ja sosiaalisena tilana, jossa lapsen on turvallista olla.

Vakava uhka lastenkirjastotyön kehittymiselle on, mikäli henkilökunta ei pysy yhteiskunnan muutoksessa mukana. Asiantuntijat painottivat eri yhteyksissä sitä, että henkilökunnalta tullaan vaatimaan rohkeaa asennetta. Työntekijöiden täytyy olla avoimia kirjaston uusille palvelumuodoille ja lasten muuttuville tarpeille. Kirjastoon tulee rekrytoida monipuolisesti monialan osaajia. Riittävällä, osavalla, avoimella, koulutetulla ja rohkealla henkilökunnalla on kädessään kaikki lastenkirjastotyön menestyksen avaimet.

7 POHDINTA

”Meidän kirjastoalalla työskentelevienkin on uskallettava katsoa kauas tulevaisuuteen, on uskallettava ajatella suuresti ja rohkeasti, silloin ehkä uskoen voidaan päästä pieni askel eteenpäin suurta ihanne päämäärää kohti.”

Helle Kannila lausui tulevaisuuden näkemyksiä Suomen kirjastoseuran kokouksessa vuonna 1919 (Kannila, tässä Sallmén 2007, 15). Kannilan näkemys tulevaisuudesta ei ole menettänyt merkitystä nyky-yhteiskunnassamme. Kirjastohenkilökunnan on katsottava tulevaisuuteen ja kehitettävä palveluita asiakkaiden tarpeiden mukaisiksi. Lastenkirjastotyön tulevaisuuden visiointi on tärkeää, jotta kirjastot voivat varautua tuleviin muutoksiin muun muassa alan koulutusta kehittämällä. Tutkimuksestani saatuja tuloksia voidaan hyödyntää myös yksittäisten kirjastojen tasolla. Tulokset voivat olla tällöin apuna niukkojen määrärahojen kohdentamisessa sekä kuntien lastenkirjastotyön kehittämisessä.

Lastenkirjastotyön asiantuntijoiden ”hiljainen tieto” on vahvuus epävarmassa taloustilanteessa. Osaammeko hyödyntää riittävästi tätä mahdollisuutta sekä heidän tietämystään tulevaisuudesta? Heidän uudet innovaationsa näyttävät tietä tulevaisuuden lastenkirjastoille. Heillä on tuoreita näkemyksiä siitä, mihin kannattaa tulevaisuuden panostaa.

Tulevaisuuden visiota on helppo luoda, jos ei tarvitse ajatella rahaa ja resursseja. Ruusunpunaiset haaveet kariutuvat viimeistään siinä vaiheessa, kun päättäjät eivät jaa nykyisessä talouden taantumassa muutoksen edellyttämää rahoitusta. Olemmekin saaneet lukea viime aikoina lehdistä, kuinka lähikirjastojen jatkuva lakkauttaminen on nykypäivää yhteiskunnassamme. Pienet sivukirjastot, jotka ovat tärkeitä ennen kaikkea lapsille ja vanhuksille, lakkautetaan samaan tahtiin kyläkoulujen kanssa.

Kaikki haaveet ja unelmat eivät kuitenkaan vaadi suurta rahallista panostusta. Moni muutos on kiinni kirjastotyöntekijän omasta luovuudesta ja viitseliäisyydes-

tä. Pikemminkin voidaan puhua työntekijän omasta halusta muuttaa asioita ja kehittää työtä. Luultavaa on että, lastenkirjastotyöhön suuntautuu persoonia, joille työ lasten parissa on sydämen asia. Näin henkilökunta on jo itsessään innovatiivista ja tuntee tarpeen ammattitaidon jatkuvalla kehittämiselle, jotta palvelut vastaisivat paremmin lasten tarpeita.

Uusi teknologia ja virtuaalipalvelut ovat osa lastenkirjastojen tulevaisuuden palveluja. Lastenosastoille voisi pystyttää ison interaktiivisen näytön, josta lapsi voi katsella satutunteja ja kirjavinkkausta. Lasten olisi mahdollista valita palvelun valikosta haluamansa satu, jonka heille lukee jokin satuhahmo. Lapsi voisi myös itse valita, minkä hahmon kuulemana hän haluaisi sadun kuulla. Interaktiivinen näyttö voisi toimia kirjastossa myös tasatunnein, jolloin palvelu käynnistyy ilman yksittäistä valintaa. Tällainen palvelu tarjoaa myös mahdollisuuden tiedottamiseen, mainontaan ja viihteeseen.

Virtuaalimaailmassa lapset voisivat luomansa hahmon avulla katsoa suosikkikirjailijan tai satuhahmon virtuaalisia kirjastovierailuja. Virtuaalimaailmassa lastenosastolla voisi kävellä vastaan Pekka Töpöhäntä tai Muumipeikko, jonka kanssa lapsi voisi keskustella. Myös bändit ja lastenmusiikin esittäjät voisivat esiintyä virtuaalikirjaston esiintymislavalla. Toki asia ei ole vielä näin yksinkertainen tekijänoikeuksienkaan puolesta. Pohdittavaksi jää, kuinka seuraava tekijänoikeuslainsäädäntö tarttuu virtuaalikirjastopalveluiden monipuoliseen mahdollistamiseen kirjastotyössä.

Kirjastolla on monta kilpailijaa asiakkaistaan. Kuinka kirjaston verkkopalvelut saavuttavat lapset, jos muilla kilpailijoilla on tarjottavanaan paljon erilaisia joustavia tietojärjestelmiä? Lapset eivät vielä välttämättä osaa muotoilla tiedonhaku-tarvettaan kovinkaan tarkasti. Nykyiset kankeat kirjastojärjestelmät eivät kuitenkaan anna mahdollisuutta virheellisille tai epäselville hakulauseille. Sen sijaan lapsen on paljon helpompi kirjoittaa hakulause Googleen, joka ymmärtää jopa kysymysmuotoon kirjoitettuja lauseita. Toki tälläkin hetkellä kirjastot kuumeisesti kehittävät parempia hakujärjestelmiä, mutta on todella hämmästyttävää, kuinka paljon olemme jäljessä muita kilpailijoitamme. Kirjaston tulevaisuuden palvelut

pohjautuvat tietoverkon kautta saavutettaviin palveluihin. Näin ollen ei ole lainkaan liioittelua, että lisäresurssit on ensisijaisesti suunnattava verkkopalveluiden kehittämiseen, jotta olemme edes jossain suhteessa kilpailukykyisiä palveluiden tuottamisessa.

Asiantuntijat eivät olleet huolissaan poikien vähenemisestä kirjaston asiakas-kuntana. Asiaa ei tosin kysytty asiantuntijoilta suoraan, mutta se ei myöskään noussut esiin kysyttäessä tulevaisuuden uhkakuvista. Yläasteikäisten poikien suhde kirjastoon voitaisiin säilyttää tarjoamalla uusia palveluita, joissa on hyödynnetty uusinta teknologiaa. Kuitenkin osa kirjastopalveluista pitäisi suunnata pojille jo paljon aikaisemmin. Esimerkiksi pienten lasten satutunneilla sadunker-toja voisi pukeutua esimerkiksi Spidermaniksi, joka lukee jännittäviä seikkailusa-tuja. Satujen kertomisen välillä Spiderman-satusetä loikkii satutilassa ja esitte-lee suurta viittaansa, joka sisältää salaperäisiä voimia. Satusetä voisi omin sa-noin kertoa tarinoita omista Spiderman seikkailuistaan. Vain mielikuvitus on ra-jana, kun rakennetaan tapahtumia eri satuhahmojen, kuten Puuha Peten tai Postimies Paten ympärille.

Kirjastojen isä-poika kerhot antavat pojille mallia siitä, että isätkin käyttävät kir-jastoa, ja lukeminen on ”huippu juttu”. Näissä kerhoissa pojat pääsevät tapaa-maan muita ikätovereitaan, ja näin ystävätkin löytyvät kirjaston kautta. Kerhojen vaihtuvia teemoja voisivat olla poikia kiinnostavat aihealueet kuten jännitys, seikkailu, autot ja koneet. Kerhon vaikutukset eivät pääty pelkästään lapsiin, vaan isätkin voivat tavata kerhoissa toisiaan ja keskustella muun muassa tee-mana olevista aihealueista. Kirjaston kannattaa kerhopäivinä laittaa esille ai-neistoa, joka voisi kiinnostaa isiä – niin kasvatusoppaita kuin vapaa-ajan kirjalli-suuttakin. Isille olisi myös kerhoissa tarjolla aineistovinkkausta.

Maahanmuuttajalasten kirjastopalvelut eroavat merkittävästi erikokoisten kau-punkien ja kuntien kohdalla. Erikokoisilla kunnilla ei ole samanlaisia resursseja tarjota maahanmuuttajalapsille palveluita. Useille maahanmuuttajaperheille kir-jastot voivat olla ensimmäisiä paikkoja, jonne mennään uudessa maassa asioi-maan. Kirjastossa eri kulttuureista tulevat ihmiset voivat kokea yhteisöllisyyden

tunteen ja viettää aikaansa. On muistettava, että kirjastojen tehtävä on edistää tasa-arvoa ja tarjota näin kaikille lapsiasiakkailleen palveluita ja aineistoja. Koska resurssit ovat erilaiset, täytyy kirjastokimppojen yhteistyön voimaan entisestään panostaa. Tosiasia on että, pienten kirjastojen täytyy tehdä enemmän työtä sen eteen, että palvelut saadaan järjestettyä myös maahanmuuttajalapsille.

Lasten monipuolisen aineistokokoelman ylläpitäminen asettaa paineita lastenkirjastotyön laadukkuudelle. On selvää, ettei kirjasto pysty tulevaisuudessa tarjoamaan kaikkia nykyisiä aineistoja uusien aineistomuotojen rinnalla. 3D-laitteet, virtuaalitalat ja pelimatot ovat tulevaisuutta. Kirjastojen tuleekin tehdä tilaa uusille aineistoille ja karsia hyllyistä pois vanhat formaatit, kuten c-kasetit. Kirjaston resurssit tulee suunnata vastaamaan tulevaisuuden lapsiasiakkaiden tarpeita.

Kirjastot ovat alkaneet Suomessa lainaamaan asiakkailleen muun muassa kävelysauvoja, lumikenkiä ja sähkönkulutusmittareita. Lapsille ei kuitenkaan ole yhtä monipuolista laina-aineistoa kuten aikuisille jo on. Vaikka tekniikka kehittyy, eivät pienet lapset silti lakkaa leikkimästä perinteisillä leluilla ja välineillä. Kirjastossa lapsille voisi tarjota lainattavaksi musiikkisoittimia ja pienille piirtäjille muun muassa piirustusmuotteja. Lainattavat taikurin välineet, lautapelit ja palapelit olisivat varmasti hyvin suosittuja laina-aineistoja kirjastoissa. Samalla periaatteella voisi lainata myös leluja, jotka kestävät hyvin kovaakin käyttöä. Kaupoissa lautapelit ja lelut ovat usein kalliita, jolloin kaikilla lapsiperheillä ei ole mahdollisuutta ostaa niitä kotiin omaksi. Tämän vuoksi lainattavan aineiston laajentaminen koskemaan esimerkiksi pelejä olisi monelle perheelle suuri rahallinen säästö.

Suomessa ei varsinaisesti ole omaa koulutusohjelmaa lastenkirjastotyöntekijöille. Lastenkirjastotyön alkeet on mahdollista suorittaa eri koulutusasteilla, mutta syvällisempi perehtyminen tapahtuu työpaikalla ja täydennyskoulutuksen kautta. Lastenkirjastotyössä tarvittavat verkkopalveluiden hallintataidot ja kirjallisuuden tuntemus opetellaan alan koulutuksessa muiden kurssien ohessa. Tilanne ei kuitenkaan ole yhtä hyvä esimerkiksi pedagogiikan, kasvatustieteen tai esiinty-

mistaitojen opintojen kanssa. Kirjastoalan opinnoissa tulisi mielestäni olla mahdollisuus valita lastenkirjastotyön suuntautumisvaihtoehto. Työ kyllä aikanaan opettaa, mutta opettaako se tarpeeksi?

Uusien kirjastopalveluiden myötä lastenkirjastotyöntekijästä voi tuntua, että häneltä vaaditaan kaikkien osa-alueiden hallitsemista. Käytännössä tämä on kuitenkin mahdotonta. Pikemminkin kattava ja toimiva yhteistyöverkosto ja vastuun jakaminen ovat avainasemassa siinä, että palvelut ja eri työmuodot saadaan toteutettua tyydyttävästi kirjastoissa. Erikokoiset kunnat ja kaupungit ovat eriarvoisessa asemassa lastenkirjastotyön ylläpitämisessä. Kaikilla pienillä kirjastoilla ei esimerkiksi ole työntekijää, joka voisi keskittyä pelkästään lastenkirjastotyöhön. Kirjastojen on näin tiivistettävä yhteistyötä vanhempien, päiväkotien ja koulujen kanssa muun muassa tiedonhallintataitojen ja mediakasvatuksen opettamisessa lapsille. Yhteistyöstä olisi aiheellista tehdä kirjalliset yhteistyösopimukset eri osapuolten välille, sillä muutoin monet kauniit ajatukset ja toiveet saattavat jäädä vain suulliselle tasolle. Sopimukseen kirjattaisiin sekä lyhyen että pitkän aikavälin tavoitteet ja aikataulut.

Kognitiivisten taitojen, kuten lukemisen on perinteisesti ajateltu kehittyvän pelkästään sitä harjoittamalla. Nurkkalan (2007) tutkimuksen mukaan myös motoristen taitojen harjoittaminen on yhteydessä kognitiivisten taitojen kehittymiseen. Tällainen lähestyminen taitojen oppimiseen antaa paljon ajateltavaa. Jos parhaaseen oppimistulokseen päästään kognitiivisia ja motorisia taitoja harjoittamalla, kuinka lasten lukemaan opettamista voisi tulevaisuudessa kehittää? Voisiko äidinkielen ja liikunnan tunnit toisinaan yhdistää äidinkielijumpaksi tai tuoda liikuntatunnille mukaan kielellisiä tehtäviä? Jos kognitiivisten ja motoristen taitojen kehittyminen kulkevat käsi kädessä, kuinka tätä voisi enemmän hyödyntää lastenkirjastotyössä?

Nurkkalan (2007) tutkimustuloksiin pohjautuen on aiheellista miettiä, kuinka saada jo varhain lapsen elämässä yhdistettyä liikunta sekä lukeminen. Lapsia on kannustettu kirjojen pariin urheilijoiden pitämien kirjavinkkausten avulla. Nämä lukutempaukset ovat olleet lähinnä kokeiluja eivätkä käytäntöjä. Lukemisella on jo todistettu olevan vaikutusta henkiseen hyvinvointiin, joten tällais-

ten terveellisten elämäntapojen korostaminen lukemisen yhteydessä onkin aiheellista. Kirjastot voisivat miettiä yhteistyökumppaneikseen muun muassa urheilujärjestöjä ja liikuntaseuroja. Miksipä kirjastot eivät voisi viedä lasten urheilukisoihin suuria julisteita tai pystyttää koluja, joissa markkinoidaan kirjastoja ja kirjoja? Kisojen maskottina voisivat toimia lastenkirjoista tutut hahmot, esimerkiksi Tatu ja Patu. Nämä kilpailupaikoilla olevat satuhahmot herättäisivät varmasti pienissä lukijoissa ihastusta ja mielenkiintoa. Tämänkaltaisesta toiminnasta hyötyisi niin kustantamot, liikuntaseurat kuin kirjastotkin.

Kirjastokimppojen mahdollisuuksia ei ole vielä täysin käytetty hyväksi. Koska kaikilla kirjastoilla ei ole samoja mahdollisuuksia toteuttaa kaikkia työmuotoja, voisi lastenkirjastotyöntekijöiden eri vahvuuksia hyödyntää enemmän kirjastokimpoissa. Yksi lastenkirjastotyöntekijä voisi kiittää vinkkaajana, toinen voisi olla taitava nukketheaterissa ja kolmas pitäisi lasten saduttamisesta. Tällöin työn päällekkäisyydestä ja resurssien kiristämisestä päästäisiin toimivampaan tapaan tuottaa palvelut yhteistyössä.

Yhteistyössä järjestetyt tapahtumat voisi järjestää myös ulkona. Yhteisissä ulkoilutapahtumissa kirjasto voisi esimerkiksi järjestää kirjavinkkausmaratoneja ja pystyttää satukoluja. Piha-aluetta kannattaa myös hyödyntää kirjaston lastenkerhojen yhteydessä. Jos isä-poika -kerhon päivän teemana ovat työkoneet, niin satuilun päätteeksi pojat pääsisivät kirjaston pihalle tutustumaan oikeisiin menopeleihin, kuten paloautoon tai traktoriin. Tämänkaltaista yhteistyötä eri toimijoiden kanssa kannattaa ehdottomasti ylläpitää ja kehittää.

Jos kirjastot pelkäävät menettävänsä lapsiasiakkaat, tulee tällöin pian arvioida uudelleen lastenkirjastotilojen sisustus. Lastenosastot pitäisi sisustaa sellaisiksi, että lapsen mielikuvitus nousee uusiin ulottuvuuksiin. Maalataan seinät, katot ja lattia satuhahmoilla ja tehdään pehmustettuja koloja ja onkaloita, jonne lapset voivat ryömiä lukemaan tai leikkimään. Tällöin kirjasto on paikka, jonne lasten täytyy päästä koulupäivän päättyessä, koska siellä on niin jännittävää, mukavaa, uskomatonta ja samalla haastavaa. Tällöin sisustusta ihaillessa ja leikkiesä saattaa käteen tarttua kirja jos toinenkin.

Lastenkirjastoja koskevat arvioinnit tulisi viedä samalle tasolle kuin aikuisillekin pidettävät kyselyt. Aikuisista saattaa usein tuntua, että lapsilta voi olla vaikea saada kyselyssä esiin oleellisia asioita. Kuitenkin juuri lapsilta saadaan välitöntä ja rehellistä palautetta. Lapset sanovat suoraan, mistä he pitävät ja mistä eivät. Lasten tyytyväisyyskyselyt täytyy vain toteuttaa eri tavalla kuin aikuisille suunnatut kyselyt.

Lasten asiakaskyselyt voidaan mielestäni toteuttaa piirustusten ja leikkien muotossa. Esimerkiksi ”Millainen on maailman paras kirjasto”-piirustus, voisi tuoda hyviä ideoita siitä, mistä lapset pitävät ja unelmoivat. Lisäksi voidaan rakentaa jännittävä leikkirata, jota lapsi kiertää yhdessä lastenkirjastotyöntekijän kanssa. Rataa edetään tunnelissa ja välillä pysähdystään paikkoihin, jonne on pystytetty isohkoja valokuvia. Valokuvissa on näkymiä omasta lastenkirjastosta, kuten satunurkkauksesta. Välillä pysähdytään katselemaan kuvia tuntemattomista lastenkirjastoista, kuten esimerkiksi tanskalaisesta lastenkirjaston sisustuksesta. Lapsi saa äänestää kuvien kohdalla painamalla punaista tai vihreää nappia. Aikuinen selittää nappien tarkoituksen lapselle. Samalla keskustellaan siitä, mistä lapsi kuvassa pitää ja mistä ei pidä. Radalle tulee kuitenkin olla sijoitettuna muutakin kuin pelkkää kuvien äänestämistä. Jotta leikinomaisuus saadaan säilymään, lapset saavat aukaista salaluukkuja, joista löytyy jännittäviä yllätyksiä. Radan varrelle voidaan myös rakentaa lorukoppi, jonka puhelimesta lapsi voi kuunnella loruja. Oleellista on pukea kysely toiminnalliseksi ja hauskaksi leikiksi. Äänestysmuotona nappien sijasta voivat myös toimia hymysuu-, viivasuu- ja mutrusuukuvat.

Vuoden lapsilainaja -kunniamaininnat voisivat olla vakituinen huomionosoitus lapsiasiakkaita kohtaan kaikissa Suomen kirjastoissa. Toiminta voi aktiivisesti mainostettuna lisätä lasten lukumotivaatiota, kirjojen lainausta sekä näkyvyyttä mediassa. Kunnianosoituksella kirjastot viestittävät arvostavansa lapsiasiakkaitaan. Myös kilpailut lastenkirjastotyöntekijöille kannustaisivat työntekijöitä kehittämään omaa työtään ja samalla se nostaisi heidän arvostustaan mediassa.

Suomen lastenkirjastotyöntekijät voisivat äänestää keskuudestaan ”Vuoden lastenkirjastotyön kehittäjän” tai ”Vuoden innovaattorin”.

Muutammat asiantuntijoista ovat huolissaan siitä, että uudet ideat ja kokeilut jäävät yhden kirjaston tasolle. Mielestäni olisikin syytä miettiä kansallisen materiaalipankin ylläpitämistä. Verkossa toimivaan tietokantaan pääsisi silloin jokainen kirjasto kirjoittamaan omista toiminnoistaan. Materiaalipankkiin kirjattaisiin yksittäisten kirjastojen kokeilutoiminta, uudet ideat ja käytännöt. Näin tieto olisi kaikkien hyödynnettävissä, eivätkä hyvät käytännöt näin unohtuisi. Tämän toiminnan voisi myös laajentaa kaikkien maiden yhteiseksi kansainväliseksi tietokannaksi. Kirjastojen tulisi muutenkin tuoda rohkeammin esille sitä, mitä olemme saaneet aikaan ja keksineet. Otetaan yhteyttä mediaan ja kerrotaan mitä kirjastolle kuuluu ja mitä uutta olemme kehittämässä. Uusista innovatiivisista ideoista ollaan maailmalla aina kiinnostuneita.

Kirjastojen voimavarat täytyy suunnata niihin asioihin, jotka ovat lastenkirjastotyön tulevaisuuden kannalta tärkeitä. Kirjastojen täytyy uudistua nyt, mikäli halutaan pitää kiinni lapsiasiakkaista, jotka ovat tulevaisuuden kirjastojen asiakas-kunta. Lasten verkkopalveluiden kehittäminen, elämyksellisyys ja yhteistyön vahvistaminen ovat osa-alueet, joihin kirjastojen kannattaa nyt aktiivisesti suunnata katseensa.

7.1 Tutkimuksen arviointi

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys sekä empiirinen osuus muodostavat laajan kokonaisuuden. Erilaisten lähteiden käyttö on ollut runsasta. Lastenkirjastotyö tulevaisuudessa on aiheena laaja, sillä se kattaa niin tämän hetken lastenkirjastotyön tilanteen kuin tulevaisuuden uudet palvelut ja toimintamuodot. Työssä määrittelin kirjaston lapsiasiakkaiksi 0–12-vuotiaat lapset. Mikäli työn laajutta olisi pienennetty, kohderyhmäksi olisi voinut valita alle kouluikäiset lapset. Tämä olisi kuitenkin vaikuttanut siihen, ettei tulevaisuuden kirjastopalveluista olisi saatu yhtä kattavaa kuvaa, sillä moni oleellinen osa-alue ja palvelu olisi jäänyt tällöin työstä pois.

Tutkimuksen kriittinen kohta oli asiantuntijoiden valinta. Metsämuuronen (2000, 4) viittaa Ziglioon, jonka mukaan riittävä asiantuntijamäärä voi olla jo 10–15 henkilöä. Työssäni mukana olevat kymmenen asiantuntijaa ovat mielestäni riittävä määrä tämänkokoiseen tutkimustyöhön. Metsämuuronen (2009, 308) viittaa Kuuseen, jonka mukaan kukaan ei pysty sanomaan, kuka on tiedoltaan riittävä asiantuntijaksi. Kyselyyn valittujen asiantuntijoiden luotettavuutta lisäsi yhteistyö tietämäni lastenkirjastotyön asiantuntijan kanssa. Hän suositteli minulle suomalaisia asiantuntijoita, joiden saavutuksia ja julkaisuja kävin itsenäisesti läpi. Lisäksi valitsin ohjaavan opettajani avustuksella kolme muuta henkilöä, jotka ovat kirjastoalalla tunnettuja vaikuttajia. Vastausprosentin ollessa sata tutkimuksen luotettavuus lisääntyi. Mielestäni sain tulevaisuuden tutkimukseen mukaan asiantuntijat, joiden ansiot riittävät asiantuntijuus-määritelmän saamiseksi.

Kriittinen vaihe työssäni oli kyselylomakkeen kysymysten laadinta. Ennen kyselyn suorittamista kysymykset muotoiltiin lopulliseen muotoon yhdessä kymmenen kirjastoalan opiskelijan sekä ohjaavan opettajan kanssa. Esseekysymys ei ollut onnistunut valinta, sillä vain muutama asiantuntija vastasi siihen muutamalla lauseella. Usea asiantuntija kertoi, ettei essee ollut tarpeellinen, sillä esseen kysymykseen vastattiin jo kyselylomakkeen muissa kohdissa. Kyselylomakkeen täyttäminen nähtiin työlääksi ja paljon vastaajien aikaa vieväksi. Osa vastaajista kertoi, ettei essee-osioon jaksanut muiden kysymysten jälkeen enää paneutua.

Delfoi-tekniikkaa käytettäessä asiantuntijoiden tulevaisuuskuvan toistettavuus on epävarmaa. (Metsämuuronen 2000, 6.) Tämän tutkimuksen tulokset ovat joidenkin kysymysten kohdalla yhteneviä ja toisten kysymysten kohdalla eriäviä. Toisaalta nykyiset Delfoi-tutkimukset ovat alkaneet nostaa esille asiantuntijoiden aidot ristiriidat vastauksissa (Kuusi 2003b, 136). Voidaan myös pohtia, olisivatko eri asiantuntijat antaneet toisenlaisia vastauksia? Tosin asiantuntijamääritelmää ei täytä kovinkaan moni henkilö Suomessa. Tulevaisuutta olisi voinut myös tutkia satunnaisen otannan avulla, jolloin haastateltavat olisivat koostuneet lastenkirjastotyöntekijöistä Suomessa. Silloin ei kuitenkaan olisi ollut kyse

enää Delfoi-tutkimuksesta, sillä vastaajat eivät välttämättä olisi kuuluneet alan huippuihin.

Tulevaisuudentutkimuksen tutkimusongelmiin on mielestäni löydetty kattava vastaus ja asetetut tavoitteet saavutettiin. Tutkimustuloksissa on vastattu siihen, kuinka lastenkirjastotyöntekijöiden osaamistarpeet tulevat muuttumaan, mitkä ovat lastenkirjastotyön edelläkävijämaat sekä millaisia tulevaisuuden haasteita, mahdollisuuksia ja uhkakuvia lastenkirjastotyö pitää sisältää. Tuloksista saatu kokonaiskuva kuvaa sitä, kuinka lastenkirjastotyö tulee muuttumaan vuoteen 2025 mennessä.

Aikaisemmissa sosionomin opinnoissani tein opinnäytetyön yhdessä luokkakaverin kanssa. Opinnäytetyö käsitteli silloin satujen merkitystä lapsen emotionaaliselle kehitykselle. Mielestäni hyödynsin tässä työssä varhaiskasvatuksen osaamistani sekä tietämystä lastenkirjojen merkityksestä lapselle. Opinnäytetyön parissa työskentely oli näin minulle jo ennestään tuttua. Tässä kyseisessä kirjastoalan opinnäytetyössä työskentelin kuitenkin yksin. Se osaltaan opetti minulle yhä suurempaa vastuunottoa ja lisäsi kokonaisuuden hallintaa. Prosesinomainen tutkimus lisäsi työskentelyn pitkäjänteisyyttä. Tutkimusprosessi on ollut antoisa, mutta samalla myös raskas.

Työn haastellinen osuus on ollut puhtaasti asiatekstin kirjoittaminen. Opinnäytetyön eri vaiheita on ollut apuna arvioimassa opponoiija sekä ohjaava opettaja. Olen tuonut pohdinnassa vahvasti esille mielipiteitäni oman persoonani ja ymmärrykseni kautta. Lastenkirjastotyön tulevaisuudentutkimus on osaltaan lisännyt ammatillista kasvuani kirjastoalaa ja lastenkirjastotyötä kohtaan.

7.2 Jatkotutkimushaasteet

Mielestäni työ antaa hyvät lähtökohdat mahdollisille jatkotutkimuksille. Olisi mielenkiintoista tutkia tarkemmin poikia lastenkirjastotyön asiakasryhmänä. Kuinka hyvin nykyiset lastenkirjastopalvelut kohdentuvat ja saavuttavat poika-

asiakkaat? Kuinka lastenkirjastopalveluita on kehitettävä, jotta pojat saadaan tulevaisuudessa pysymään kirjaston asiakkaina?

Tutkimukseni jätti avoimeksi, kuinka vuonna 2010 testikäytössä ollut lasten verkkopalvelu Okariino tavoitti kirjastojen lapsiasiakkaat. Olisi myös mielenkiintoista selvittää, kokivatko lapset hyötyvänsä uuden verkkopalvelun tuomista mahdollisuuksista. Lasten verkkopalvelu Okariino on tulevaisuuden kirjastopalvelu.

Jatkotutkimuksen kannalta kolmas mielenkiintoinen aihe on teknologian kehittymisen myötä tulleet uudet tekniset lukulaitteet. Kokeellisessa tutkimuksessa voisi kehittää prototyypin lukulaitteesta tai iPadistä, jonka käyttökohderyhmänä ovat lapset. Nykyiset lukulaitteet eivät sovellu vielä pienille lapsille. Tämän vuoksi olisikin mielenkiintoista nähdä, kuinka voidaan kehittää lukulaite, joka käytettävyydeltään sopisi lastenkirjaston lapsiasiakkaille.

LÄHTEET

Alameri-Sajama, R. 2007. Tervetuloa sitten aikuisina!: Nuoret kirjaston asiakaina. Teoksessa R. Alameri-Sajama (toim.), Nuortenkirjastotyön käsikirja. Helsinki: BTJ Kustannus, 12–13.

Alatalo, A-L., Jerkkola, M., Heino, M, Lauhikari, A. & Toppari, A. 2004. The Danish/Finnish seminar: Children libraries today...and tomorrow, 18.–19.11. 2004. Matkaraportti. Hakupäivä 12.5.2010, [http://www.laaninhallitus.fi/lh/oulu/siv/home.nsf/pages/073B6353B5BC9103C225714C00441250/\\$file/The%20Danish%20-%20Finnish%20seminar.pdf](http://www.laaninhallitus.fi/lh/oulu/siv/home.nsf/pages/073B6353B5BC9103C225714C00441250/$file/The%20Danish%20-%20Finnish%20seminar.pdf).

Baer, T. 2007. Satumaraton Kempeleen kirjastossa. Hakupäivä 7.6.2010, Http://kirjastoseura.kaapeli.fi/etusivu/apua/asiahaku?modeyksi=yksi&submit=Ha e&teksti_id=9171&takaisin=http://kirjastoseura.kaapeli.fi/etusivu/lehti/index_html

Barić, M. 2001. Lumous, oivallus ja hiljainen haltioituminen nukketeatterissa. Teoksessa S. Karppinen, A. Puurula & I. Ruokonen, Taiteen ja leikin lumous. Helsinki: Finn Lectura, 157–169.

Barić, M. 2009. Nukketeatteri taidekasvatuksen ja leikin välineenä. Teoksessa I. Ruokonen, S. Rusanen & A-L. Välimäki (toim.), Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa: Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, 36–39.

Berg, K. & Soikkeli, E. 2003. Tutkimus lastenkirjastotyöstä Suomessa. Oulu: Oulun seudun ammattikorkeakoulu. Liiketalouden yksikkö. Opinnäytetyö.

Berndtson, M. 2009. Millainen on kirjastomaisema vuonna 2035. Teoksessa K. Kekki. Näkemyksiä tulevaisuuden kirjastomaisemista. Helsinki: Opetusministeriö, 6–7.

Blinnikka, V. 2003. Uudistuva lastenkirjastotyö. Teoksessa L. Huhtala, K. Grönn, I. Loivamaa & M. Laukka (toim.), Pieni suuri maailma: Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia. Helsinki: Tammi, 148–152.

CABE (Commission for Architecture and the Built Environment), RIBA (Royal Institute for British Architects) & MLA (Museums, Libraries and Archives Council). 2004. 21st Century Libraries: Changing Forms, Changing Futures. Haku-päivä 15.10.2010, <http://www.cabe.org.uk/files/21st-century-libraries.pdf>

Cerny, R., Markey, P. & Williams, A. 2006. Outstanding Library Service to Children: Putting the Core Competencies to Work. Chicago: American Library Association.

Claesson, L. 2008. The key to future libraries for children and young people. *Scandinavian Public Library Quarterly* 41 (3), 10–11.

Dahl, R. 2007. Peleillä pojat kirjastoon. *Kirjastolehti* 100 (1), 20.

DCMS (Department for Culture, Media and Sport). 2003. Framework for the Future: Libraries, Learning and Information in the Next Decade. Saatavana myös verkossa: hakupäivä 15.10.2010, http://www.culture.gov.uk/reference_library/publications/4505.aspx/

Dromberg, K. 2000. Koulu ja kirjasto yhteistyössä oppilaiden parhaaksi. Teoksessa L. Niinikangas (toim.), *Koulu kirjastossa- kirjasto oppimisympäristönä*. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 10–12.

Druin, A., Weeks, A., Massey, S. & Bederson, B. 2007. Children's interests and concerns when using the International Children's Digital Library: A four country case study. *Human-Computer Interaction Lab 2007*: 2.

Enemark, A. 2008. Ten commandments for the future children library. *Scandinavian Public Library Quarterly* 43 (3), 8–9.

Forsten, M. 2007a. Pelit ja pelaaminen kirjastossa. Teoksessa R. Alameri-Sajama (toim.), Nuortenkirjastotyön käsikirja. Helsinki: BTJ Kustannus, 53–71.

Forsten, M. 2007b. Game Point: Konsolipelihuone kirjastossa. Teoksessa R. Alameri-Sajama (toim.), Nuortenkirjastotyön käsikirja. Helsinki: BTJ Kustannus, 72–79.

Gill, P., Clubb, B., Glashoff, I., Hassner, K., Hayrapetian, N. & Pestell, R. 2001. The Public Library Service: IFLA/UNESCO Guidelines for Development. IFLA Publications Series 97. Saatavana myös verkossa: hakupäivä 12.11.2010. [Http://archive.ifla.org/VII/s8/proj/publ97.pdf](http://archive.ifla.org/VII/s8/proj/publ97.pdf).

Granlund, N. 2010. Kirjastot.fi:n chat-kokeilun satoa. Hakupäivä 19.8.2010, <http://www.kirjastot.fi/fi->

[FI/kirjastopro/ajankohtaista/arkisto/tiedote/?groupId=86dc30a0-adab-45fe-af9b-5afb7cca836d&announcementId=71957a5d-cfaa-4537-b7dd-34b89da2de99](http://www.kirjastot.fi/fi-FI/kirjastopro/ajankohtaista/arkisto/tiedote/?groupId=86dc30a0-adab-45fe-af9b-5afb7cca836d&announcementId=71957a5d-cfaa-4537-b7dd-34b89da2de99)

Haasio, A. 2007. Pienetkin pelaavat ja surffaavat. Teoksessa Media lapsen elämässä. Helsinki: Suomen kirjastoseura, 30.

Haavisto, T. 2009. Tanskalaiset ovat tehneet sen jo. Hakupäivä 10.6.2010, [Http://kirjastoseura.kaapeli.fi/etusivu/lehti/vertaistieto?modeyksi=yksi&takaisin=etusivu/lehti/ilmoitustaulu&teksti_id=13871](http://kirjastoseura.kaapeli.fi/etusivu/lehti/vertaistieto?modeyksi=yksi&takaisin=etusivu/lehti/ilmoitustaulu&teksti_id=13871).

Hansson, M. 2008. Children's right to excellence in library service. Scandinavian Public Library Quarterly 41 (3), 3.

Harju, E. 2009. Palvelut/tuotannot. Kirjasto- ja informaatioalan työntekijät. Teoksessa K. Kekki. Näkemyksiä tulevaisuuden kirjastomaisemista. Helsinki: Opetusministeriö, 14–15.

Heikkilä, M. 2004. Mitä kuuluu, lastenosasto?. Kirjastolehti 97 (3), 26–27.

Heikkilä, M. 2005. Käsikirjaston kadonneiden käsien arvoitus. Kirjastolehti 98 (1), 14–15.

Heikkilä, M. 2008. Rohkelikot lavalla. Kirjastolehti 101 (1), 24–25.

Heikkinen, P. 2009. Kohti Euroopan kirjastopolitiikkaa. Kirjastolehti 102 (3), 24–25.

Heikkinen, R. 2001. Lapset kysyvät – pystyykö kirjasto vastaamaan. Kirjastolehti 94 (1), 5.

Helsingin kaupunginkirjasto 2010, Tietokilpailu. Hakupäivä 7.6.2010, [Http://www.lib.hel.fi/fi-FI/lastensivut/tietokilpailu/](http://www.lib.hel.fi/fi-FI/lastensivut/tietokilpailu/).

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. Uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Hokka-Ahti, R. 2005. Laadutyöllä menestykseen. Kirjastolehti 98 (7), 8–9.

Holmberg, K., Huvila, I., Kronqvist-Berg, M., Nivakoski, O. & Widén-Wulff, G. 2009. Kirjasto 2.0 : Muuttuva osallistumisen kulttuuri. Helsinki: BTJ Kustannus.

Holopainen, A. 2008. Laadukas lastenkirjasto on onni – muttei itsestäänselvyys. Lapsen maailma 63 (9), 36–37.

Hämeenlinnan kaupunginkirjasto 2010, Verkkokirjasto. Hakupäivä 11.10.2010, [Http://hameenlinna.verkkokirjasto.fi/web/arena](http://hameenlinna.verkkokirjasto.fi/web/arena)

Jussila, V. 2009. Entressin kirjasto: Ihmisten tila eikä kirjojen varasto. Kirjastolehti 102 (3), 12–14.

Jäppinen, E. 2005. Kirjavinkkejä lapsille verkosta. Kirjastolehti 98 (1), 22–24.

Jäppinen, E. 2006. Kirjasto lasten taidekasvatuksen tukena. *Työrytys Työrytys* 29 (1–2), 58–64.

Karhula, P. 2009. Muuttuva yhteiskunta. Teoksessa K. Kekki. *Näkemyksiä tulevaisuuden kirjastomaisemista*. Helsinki: Opetusministeriö, 20–28.

Karinen, V. 2009. Teoksessa K. Kekki. *Näkemyksiä tulevaisuuden kirjastomaisemista*. Helsinki: Opetusministeriö, 29–30.

Karvonen, M. 2009. Teoksessa K. Kekki. *Näkemyksiä tulevaisuuden kirjastomaisemista*. Helsinki: Opetusministeriö, 31–32.

Keihäs, T. 2005. Nallepäivä 27.10. Kangasalan kirjastossa. Hakupäivä 11.10.2010, [Http://www.tampere.fi/kirjasto/kirjattixtra/nallepaivaselonteko.doc](http://www.tampere.fi/kirjasto/kirjattixtra/nallepaivaselonteko.doc)

Kekki, K., Sulin, H. & Wigell-Ryynänen, B. 2009. Opetusministeriön kirjastopoliittikka 2015. Opetusministeriön julkaisuja 2009:32.

Kirjastot.fi 2010, BetaOkariino. Hakupäivä 18.10.2010, [Http://hameenlinna.verkkokirjasto.fi/web/arena](http://hameenlinna.verkkokirjasto.fi/web/arena)

Kirjavinkkariyhdistys 2010, Kirjavinkkariblogi. Hakupäivä 7.6.2010, [Http://vinkkarit.vuodatus.net/blog/category/Kirjavinkkausmaraton+2009](http://vinkkarit.vuodatus.net/blog/category/Kirjavinkkausmaraton+2009).

Kohvakka, R. 2007, Kirjan menestystarinoita. Tilastokeskus. Hakupäivä 29.11.2010, [Http://www.stat.fi/artikkelit/2007/art_2007-06-15_001.html?s=0](http://www.stat.fi/artikkelit/2007/art_2007-06-15_001.html?s=0)

Kolu, S. 2010. Tässä sadussa olenkin yllättäen: Sadun draamallinen kirjavinkkaus. Teoksessa K. Kolu (toim.), *Suomalainen satu 2: Perinteitä ja moni-ilmeisyyttä*. Helsinki: BTJ Kustannus. 85–102.

Koponen, K. 2006. Yksityisrahalla pystytetty lastenkirjasto on ollut jättimenestys Tukholmassa. Helsingin Sanomat 31.5.2006, Ulkomaat B3.

Korhonen, M. 2010. Kirjaston satutunnit – elävä perinne. Teoksessa K. Kolu (toim.), Suomalainen satu 2: Perinteitä ja moni-ilmeisyyttä. Helsinki: BTJ Kustannus, 66–72.

Korpiaho, M. 1998. Yliopistonkirjaston tulevaisuus: Henkilökunnan näkemyksiä Vaasan yliopiston kirjaston tulevaisuudesta. Vaasa: Vaasan yliopiston kirjasto. Väitöskirja. Vaasan yliopiston kirjaston julkaisuja B, 1235-8886; 3

Kotkan kaupunginkirjasto 2010, Kirjaston esittelyvideo. Hakupäivä 11.10.2010, [Http://www.kotka.fi/mediaplayer/?media=kirjasto_kotka_02.flv](http://www.kotka.fi/mediaplayer/?media=kirjasto_kotka_02.flv).

Krutsin, P. 2005. Sanataidekasvatusta Suomessa – kirjoittajakoulutuksesta kaikkien harrastukseksi. Teoksessa M-L. Mäkelä (toim), Sanaista taidetta. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 25–36.

Kupiainen, R. 2007a. Kasvattaja on myös mediakasvattaja. Teoksessa Media lapsen elämässä. Helsinki: Suomen kirjastoseura, 7–8.

Kupiainen, R. 2007b. Mediakasvatus kahden kulttuurin välissä. Kirjastolehti 100 (2), 28–30.

Kuusi, O. 2003a. Tulevaisuuden tekeminen: Delfoi-menetelmä. Teoksessa M. Kamppinen, O. Kuusi & S. Söderlund (toim.), Tulevaisuudentutkimus: Perusteet ja sovellukset. 2. korjattu painos. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 204–225.

Kuusi, O. 2003b. Delfoi-menetelmä. Teoksessa M. Vapaavuori & S. von Bruun (toim.), Miten tutkimme tulevaisuutta?. Helsinki: Tulevaisuuden tutkimuksen seura, 134–143.

Köppä, S. 2009. Teoksessa K. Kekki. Näkemyksiä tulevaisuuden kirjastomaisemista. Helsinki: Opetusministeriö, 35–36.

Laaksonen, K. 2002. Peliholisteista lukutoukkia? Kirjastolehti 95 (1), 17.

Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007–2011. 2007. Opetusministeriön julkaisuja 2007:41. Saatavana myös verkossa: hakupäivä 11.11.2010, [http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2007/Lapsi-
_ja_nuorisopolitiikan_kehittamisohjelma_2007-2011](http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2007/Lapsi-ja_nuorisopolitiikan_kehittamisohjelma_2007-2011)

Lauhikari, S. & Alin, T. 2002. Kirjasto tutuksi: Kirjastokäynnin toteutus. Teoksessa E. Ainali, T. Alin, M. Kummala-Mustonen, S. Lauhikari, M. Peltoketo, A. Ruuttula-Vasari & K. Santaholma (toim.), Kirja kantaa, tarina tukee. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 61–75.

Leppinen, S. 2007. Nuorten elokuvat kirjastossa: Laadukkuutta ja vaihtoehtoja. Teoksessa R. Alameri-Sajama (toim.), Nuortenkirjastotyön käsikirja. Helsinki: BTJ Kustannus, 113–119.

Linturi, H. 2003. Delfoi-oraakkelin matkassa. Hakupäivä 23.9.2010, http://nexusdelfix.internetix.fi/fi/sisalto/materiaalit/2_metodit/1_delfix?C:D=61546&C:selres=61546

Lukukeskus. 2008. Lukuleikkikuussa luetaan kuvakirjoja!. Hakupäivä 6.6.2010, Http://www.lukukeskus.fi/ajankohtaista/lukuleikkikuussa_luetaan_kuvakirjoja.html?sid=c4f023f9fc69cf806fad0b9982ad690b.

Lukukeskus. 2009. Lukuleikkikuun haaste: Runo- ja lorukylpyjä vauvoille! - Läslek 2009 inbjuder till babypoesi och ramsor. Hakupäivä 6.6.2010, Http://www.lukukeskus.fi/ajankohtaista/lukuleikkikuun_haaste_runo.html?sid=d.

Lybeck, T. 2010. Valtion elokuvatarkastamosta Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskus. Hakupäivä 18.10.2010,

<http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2010/10/kuvaohjelmalaki.html?lang=fi>

Madsen, M. 2008. The (more or less) bookless children's library. Scandinavian Public Library Quarterly 41 (3), 14–15.

Mediakasvatuskeskus Metka 2010, Suunnitelmia Mediatunneille ja Mediavinkkaukseen. Hakupäivä 11.10.2010,

<Http://www.mediametka.fi/direct.aspx?area=page&prm1=406>

Metsämuuronen, J. 2000. Tulevaisuuteen kohdistuvan Delfi-tutkimuksen reliabiliteetti. Hakupäivä 19.10.2010, <http://www.methelp.com/pdf/reliabiliteetti1.pdf>

Metsämuuronen, J. 2009. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Jyväskylä: Gummerus.

Mosch, M. & Bertrams, K. 2009. Library of 100 Talents-Heerhugowaard Netherlands. Hakupäivä 16.8.2010, <Http://www.ifla.org/files/hq/papers/ifla75/103-bertrams-en.pdf>.

Mulvad, J. 2006. The Interactive children's library: strategies and the prototypes for the future. Scandinavian Public Library Quarterly 39 (3), 14–17.

Mäenpää, M. 2001. Satu ja vuorovaikutteinen media. Teoksessa M. Suomela & M. Karjalainen (toim.), Avaa lastenkirja! Johdatus lastenkirjallisuuden lajeihin ja käyttöön. Helsinki: Lasten Keskus, 164–181.

Mäkelä, M-L. & Kakkuri, E. 1999. Sanajalkaseikkailu. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu.

Mäkelä, M-L. 2002. Satuseikkailu kirjastossa. Helsinki: BTJ Kustannus.

Mäkelä, M-L. 2005. Sanataidetta kirjastoissa. Teoksessa M-L. Mäkelä (toim.), Sanaista taidetta. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 11–24.

Mäkelä, M-L. 2010. Vinkataan kirja kaverille. Espoo: Cultura.

Mäki, T. 2010. Kirjatti Pirkanmaan Kirjastokissa. Hakupäivä 7.6.2010, [Http://www.tampere.fi/kirjasto/lapset/](http://www.tampere.fi/kirjasto/lapset/).

Mäkinen, H. 1999. Kirjastoilla vain vähän verkkopalveluita lapsille. Kirjastolehti 92 (3), 12–13.

Mäkinen, I. 2009a. 1950-luvun perintö. Teoksessa I. Mäkinen (toim.), Suomen yleisten kirjastojen historia. Helsinki: BTJ Kustannus, 335–366.

Mäkinen, I. 2009b. Yleinen kirjasto hyvinvointiyhteiskunnassa 1960-luvun alusta vuosituhaten vaihteeseen. Teoksessa I. Mäkinen (toim.), Suomen yleisten kirjastojen historia. Helsinki: BTJ Kustannus, 384–453.

Mäkinen, O. 2006. Muutos kalvaa kirjastoja. Kirjastolehti 99 (1), 12–13.

Mäkinen, O. 2007. Tukholman kaupunginkirjasto on web 2.0:ssa. Kirjastolehti 100 (2), 19.

Mäkinen-Laitila S. 1999. Sanajalkaseikkailu innostaa lukemaan. Kirjastolehti 92 (4), 8–9.

Nifi - Pohjoismaiden Suomen instituutti. 2010. BiBBI - pohjoismainen virtuaalikirjasto. Hakupäivä 7.6.2010, [Http://www.nifin.helsinki.fi/bibbi/index1.php?lang=fi](http://www.nifin.helsinki.fi/bibbi/index1.php?lang=fi).

Nikkinen, M. 2002. Saako kirjastossa pelata? Kirjastolehti 95 (1), 16.

Niskanen, V. 1997. Lukemista lapsille. Teoksessa J. Jokipaltio, Sadun voimat II: Polunpäitä sadun maailmaan. Helsinki: Maaseudun sivistysliitto, 95–107.

Nuori Suomi 2008, Helsingin, Jyväskylään ja Ouluun Nuori Suomi pro gradu – stipendit. Hakupäivä 13.10.2010, <http://www.nuorisuomi.fi/artikkeli-paivahoito?id=16766111-helsinkiin-jyvaskylyaan-ja-ouluun>

Nurkkala, V-M. 2007. Luistaako lukeminen liikkuvalla? Motoristen ja kognitiivisten taitojen välinen yhteys. Biomekaniikan pro gradu -tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Ojakangas, T. 2010. Lapset, media ja kirjastot. Hakupäivä 9.6.2010, <Http://www.slideshare.net/TanjaO/lapset-media-ja-kirjastot-1399236>.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010, Valtionavustukset yleisten kirjastojen kokeilutoimintaan 2009. Hakupäivä 9.8.2010, Http://www.minedu.fi/OPM/Kirjastot/avustukset/Valtionavustukset_yleisten_kirjastojen_kokeilutoimintaan?lang=fi.

Palokari, S. & Saraja, A. 2004. Sanataiteen opetus lisääntyy. Lapsen maailma 63 (4), 22.

Pan European Game Information (PEGI). 2007. Tietoja PEGI-luokitusjärjestelmästä. Hakupäivä 18.10.2010, <http://www.pegi.info/fi/index/id/201/>

Peck, P. 2006. Crash Course in children's services. Westport, CT: Libraries Unlimited.

Poroila, H. 2006. Tekijänoikeus ja kirjastot tietoverkkojen maailmassa. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu.

Poulsen, A. & Enemark, A. 2008. To do or not to do: Core competences, new roles and profiles for staff in the children's library. Scandinavian Public Library Quarterly 41 (1), 16–17.

Poulsen, A. 2009. Kindergarden libraries nationwide. *Scandinavian Public Library Quarterly* 42 (2), 16–17.

Rantakari, E. & Teinilä, L. 1978. Lastenkirjastojen työmuodot. *Lastenkirjasto-opas*. Helsinki: Suomen kirjastoseura, 48–69.

Rovaniemen kaupunki 2010, Lapin maakuntakirjasto. Hakupäivä 7.6.2010, [Http://www.rovaniemi.fi/suomeksi/Palveluhakemisto/Kulttuuripalvelut/Kouluille_ja_paivahoidolle/Lapin_maakuntakirjasto.iw3](http://www.rovaniemi.fi/suomeksi/Palveluhakemisto/Kulttuuripalvelut/Kouluille_ja_paivahoidolle/Lapin_maakuntakirjasto.iw3).

Rättyä, K. & Siter, M. 2002. Lukudiplomi innostaa kirjojen pariin. *Onnimanni* 18 (4), 8–11.

Sallmén, P. 2007. Kirjastotyö muuttuu, muuttuuko kirjastotyöntekijä. Teoksessa J. Korpisaari & J. Saarti (toim), *Kirjastonhoitaja tulevaisuudessa – Millaista osaamista kirjastot tarvitsevat?* Helsinki: Kirjastonhoitajien säätiö, 15–21.

Sallmén, P. 2008a. Superkirtsin jatkosuunnitelmat. *Kirjastolehti* 101 (2), 37.

Sallmén, P. 2008b. Superkirtsi-hankkeen toimintakertomus toimintavuodelta 2007. Hakupäivä 11.10.2010, [Http://kirjastoseura.kaapeli.fi/etusivu/seura/mediakasvatus/kertomus2007.pdf](http://kirjastoseura.kaapeli.fi/etusivu/seura/mediakasvatus/kertomus2007.pdf).

Sallmén, P. 2009a. Lapset, media ja kirjastot. Hakupäivä 9.6.2010, [Http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:PSqlZag-RbIJ:kirjastoseura.kaapeli.fi/etusivu/seura/mediakasvatus/kokonaissuunnitelma2009.doc+lapset,+media+ja+kirjasto&cd=3&hl=fi&ct=clnk&gl=fi](http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:PSqlZag-RbIJ:kirjastoseura.kaapeli.fi/etusivu/seura/mediakasvatus/kokonaissuunnitelma2009.doc+lapset,+media+ja+kirjasto&cd=3&hl=fi&ct=clnk&gl=fi).

Sallmén, P. 2009b. Mediakasvatusta vai mediasivistystä kirjastoista? Teoksessa S. Verho (toim.), *Mediakasvatus kirjastossa*. Helsinki: BTJ Kustannus, 9–26.

Salonen, K. 1978. Katsaus lastenkirjastotoiminnan kehitykseen. Teoksessa A-M. Hintikka (toim.), Lastenkirjasto-opas. Helsinki: Suomen Kirjastoseura, 7–36.

Sannemann, J. 2010a. Second Life Keski-Espoossa. Hakupäivä 19.8.2010, [Http://www.slideshare.net/jaakkokeskari/second-life-keskiespoossa-473095](http://www.slideshare.net/jaakkokeskari/second-life-keskiespoossa-473095)

Sannemann, J. 2010b. Second Life kirjastolaisille. Hakupäivä 20.8.2010, [Http://www.slideshare.net/jaakkokeskari/second-life-kirjastolaisille-presentation?src=related_normal&rel=765954](http://www.slideshare.net/jaakkokeskari/second-life-kirjastolaisille-presentation?src=related_normal&rel=765954)

Seinäjoen kaupunginkirjasto 2010, Kirjavinkkaus. Hakupäivä 9.4.2010, [Http://www.seinajoki.fi/kirjasto/kirjavinkkaus.html](http://www.seinajoki.fi/kirjasto/kirjavinkkaus.html).

Sinko, P. 2000. Mitä koulu odottaa kirjastolta?. Teoksessa L. Niinikangas (toim.), Koulu kirjastossa- kirjasto oppimisympäristönä. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 15–29.

Sipilä, S. 2007. Tulevaisuuden kirjastotyö vaatii moniosaajilta sosiaalisuutta ja uusia taitoja. Teoksessa J. Korpisaari & J. Saarti (toim), Kirjastonhoitaja tulevaisuudessa – Millaista osaamista kirjastot tarvitsevat? Helsinki: Kirjastonhoitajien säätiö, 119–122.

Steele, A. 2001. Bare bones children's services: tips for public library generalists. Chicago: American Library Association.

Suojala, M. 2009. Lastenkirjallisuus kielen ja kuvittelukyvyn laajentajana. Teoksessa I. Ruokonen, S. Rusanen & A-L. Välimäki (toim.), Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa: Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskuksen ja hyvinvointilaitoksen yhteinen julkaisu, 40–44.

Suomen kirjastoseura 2010, Kirjavinkkaus. Hakupäivä 9.4.2010, [Http://kirjastoseura.kaapeli.fi/etusivu/seura/mediakasvatus/sivu_4](http://kirjastoseura.kaapeli.fi/etusivu/seura/mediakasvatus/sivu_4).

Suomen yleisten kirjastojen tilastot 2010a, Perustilastot koko maa 2009, Hakupäivä 3.4.2010, [Http://tilastot.kirjastot.fi/fi-fi/perustilastot.aspx?AreaKey=Y2009T1N1](http://tilastot.kirjastot.fi/fi-fi/perustilastot.aspx?AreaKey=Y2009T1N1).

Suomen yleisten kirjastojen tilastot 2010b, Vertailu lasten kirjat hankinnat 2001–2009, Hakupäivä 3.4.2010, [Http://tilastot.kirjastot.fi/fi-FI/tilasto.aspx?QueryId=6171f70f-dcde-c83485a5e35309d5072a&RefererUrl=%2ffifi%2ftilastohaku.aspx%3fQueryId%3d6171f70f-dcde-c834-85a5-e35309d5072a](http://tilastot.kirjastot.fi/fi-FI/tilasto.aspx?QueryId=6171f70f-dcde-c83485a5e35309d5072a&RefererUrl=%2ffifi%2ftilastohaku.aspx%3fQueryId%3d6171f70f-dcde-c834-85a5-e35309d5072a)

Suomen yleisten kirjastojen tilastot 2010c, Vertailu lasten kauno- ja tietokirjojen lainaus 2001–2009, Hakupäivä 3.4.2010, [Http://tilastot.kirjastot.fi/fi-FI/tilasto.aspx?QueryId=77729963-8865-0e58-bbbb95ce6289e7f6&RefererUrl=%2ffifi%2ftilastohaku.aspx%3fQueryId%3d77729963-8865-0e58-bbbb-95ce6289e7f6](http://tilastot.kirjastot.fi/fi-FI/tilasto.aspx?QueryId=77729963-8865-0e58-bbbb95ce6289e7f6&RefererUrl=%2ffifi%2ftilastohaku.aspx%3fQueryId%3d77729963-8865-0e58-bbbb-95ce6289e7f6)

Tampereen kaupunginkirjasto 2010, Satumetso. Hakupäivä 4.6.2010, [Http://kirjasto.tampere.fi/Piki?formid=s_form2](http://kirjasto.tampere.fi/Piki?formid=s_form2).

Teinilä, L. 1990. Lastenkirjastotyön tavoitteet. Teoksessa L. Teinilä, L. Laulajainen, R. Rinta-Tassi & G. Spring (toim.), Lapsi, kieli ja mieli: Lastenkulttuurista ja kirjastosta. Helsinki: Kirjastopalvelu, 167–172.

Tekijänoikeuslaki 8.7.1961/404.

The Municipality of Aarhus. 2007. Inspiration: Strategies and Prototypes for the Future: Abstract from Children's Interactive Library Project 2004–2006, Hakupäivä 11.6.2010, [Http://www.bibliotekogmedier.dk/fileadmin/user_upload/dokumenter/bibliotek/indsatsomraader/boern/Bibliotekstilbud_til_boern/Litteratur_og_links/Strategies_and_prototypes_for_the_future.pdf](http://www.bibliotekogmedier.dk/fileadmin/user_upload/dokumenter/bibliotek/indsatsomraader/boern/Bibliotekstilbud_til_boern/Litteratur_og_links/Strategies_and_prototypes_for_the_future.pdf)

Tiitinen, E-P. 2005. Satupussi, lukupassi, runomaatti. Hakupäivä 6.6.2010, [Http://www.lukukeskus.fi/www/uploads/pdocument/lukuleikki_teksti.pdf](http://www.lukukeskus.fi/www/uploads/pdocument/lukuleikki_teksti.pdf).

Tonteri, P. 2007. Roolit uusiksi. Kirjastolehti 100 (5), 38.

Tonteri, P. 2008. The future is here:tanskalaiskirjastoista. Hakupäivä 10.6.2010, [Http://sorvipenkki.wordpress.com/2008/12/21/the-future-is-here-tanskalaiskirjastoista/](http://sorvipenkki.wordpress.com/2008/12/21/the-future-is-here-tanskalaiskirjastoista/).

Tonteri, P. 2009. Kirjastopäivät 2009: Thorhauge, The new library: from access to enabling. Hakupäivä 10.6.2010, [Http://sorvipenkki.wordpress.com/2009/06/25/kirjastopaivat-2009-thorhauge-the-new-library-from-access-to-enabling/](http://sorvipenkki.wordpress.com/2009/06/25/kirjastopaivat-2009-thorhauge-the-new-library-from-access-to-enabling/).

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Vaijärvi, K. 1991. Mistä tietoa? Tyyris Tyllerö 14 (2), 37–38.

Verho, S. 2001. Kirjasto osaa tukea lapsen kehittymistä. Kirjastolehti 94 (1), 8–9.

Verho, S. 2005. Miten tilat ja työ muuttuvat. Kirjastolehti 98 (7), 20–21.

Verho, S. 2007. Läksy-Help. Kirjastolehti 100 (1), 10–11.

Verho, S. 2008a. Asiakkaat muuttuvat, kirjasto uusiutuu. Kirjastolehti 101 (1), 16–17.

Verho, S. 2008b. New library professions. Scandinavian Public Library Quarterly 41 (1), 8–10.

Verho, S. 2008c. Portrait of the Google Generation. Scandinavian Public Library Quarterly 41 (3), 12–13.

Verho, S. 2009. Kirjastonkäytön kuumat pisteet 2008: Virtuaalipalvelut, elokuvat ja lastenkirjat. Kirjastolehti 102 (3), 28.

Vestergaard, L. 2009. Report on future library services to children. Hakupäivä 10.6.2010, [Http://www.bibliotekogmedier.dk/biblioteksomraadet/fokusomraader/boern/biblioteksbetjening-af-boern/report-on-future-library-services-to-children-english-abstract/](http://www.bibliotekogmedier.dk/biblioteksomraadet/fokusomraader/boern/biblioteksbetjening-af-boern/report-on-future-library-services-to-children-english-abstract/).

Wigell-Ryynänen, B. 2009a. Suomen kirjastolinjaukset kansainvälisessä vertailussa. Kirjastolehti 102 (1), 26–27.

Wigell-Ryynänen, B. 2009b. Suomen yleiset kirjastot kansainvälisessä kentässä, Hakupäivä 10.6.2010, [Http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Kirjastot/Luennot/Liitteet/Wigell-Ryynanen251109.pdf](http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Kirjastot/Luennot/Liitteet/Wigell-Ryynanen251109.pdf).

Viiri, M. 2007. Kirjastohenkilöstön määrän ja laadun kehitys. Teoksessa J. Korpisaari & J. Saarti (toim), Kirjastonhoitaja tulevaisuudessa – Millaista osaamista kirjastot tarvitsevat? Helsinki: Kirjastonhoitajien säätiö, 46–54.

Virranniemi, U., lehtori, Oulun seudun ammattikorkeakoulu.Re: tekijänoikeudet elokuvan esittämiseksi kirjastoissa. Sähköpostiviesti k7nuel00@students.oamk.fi 3.8.2010.

Virranniemi, U., lehtori, Oulun seudun ammattikorkeakoulu.Re: tekijänoikeudet elokuvan esittämiseksi kirjastoissa. Sähköpostiviesti k7nuel00@students.oamk.fi 12.8.2010.

Virranniemi, U., lehtori, Oulun seudun ammattikorkeakoulu. 2010. Luento 21.4.2010. Tekijän hallussa.

Winqvist, D. & Lovio, M. 2009. Teoksessa K. Kekki. Näkemyksiä tulevaisuuden kirjastomaisemista. Helsinki: Opetusministeriö, 73–74

Ylönen, H. 2000. Loihditut linnut: Satujen merkitys lapselle. Helsinki: Tammi.

LIITTEET

LIITE 1. Kyselylomakkeen saatekirje

SIVU 1/1

Saatekirje

KYSELY 22.9.2010

Hei!

Opiskelen Oulun seudun ammattikorkeakoulun liiketalouden yksikössä kirjasto- ja tietopalvelualan koulutusohjelmassa. Olen tekemässä opinnäytetyötä nimeltä "Lastenkirjastotyön tulevaisuus: Alan ammattilaisten näkemyksiä lastenkirjastotyön tulevaisuudesta". Tämä kyselylomake on osa opinnäytetyötäni

Suomessa lastenkirjastotyön tulevaisuudesta on kirjoitettu todella vähän. On toki luotu yleisluontoisia katsauksia kirjastoalan tulevaisuuteen, mutta lastenkirjastotyön osa-aluetta ei ole sen tarkemmin tutkittu. Tällä työllä pyrin ensi kertaa tuomaan esille lastenkirjastotyön ammattilaisten näkemykset lastenkirjastotyön tulevaisuudesta. Tämä on teidän puheenvuoronne.

Kysely lähetetään kymmenelle lastenkirjastotyön ammattilaiselle. Nimien keräämisessä minua on auttanut tuntemani lastenkirjastotyön ammattilainen. Koska vastaajajoukoksi on valittu tietyt asiantuntijat, on vastauksesi erittäin tärkeä minulle.

Lomake edellyttää paneutumista ja toivon, että uhraat siihen hiukan aikaasi. Viimeinen kysymys on esseemuodossa. Essee on kuitenkin vapaaehtoinen. Toivottavaa olisi, että mahdollisimman moni vastaisi siihen, sillä se voi muodostua työni kannalta erittäin tärkeäksi analysointimateriaaliksi. Esseeseen ei tarvitse olla pitkä, mutta siinä voi kertoa mitä muuta aiheeseen liittyvää tulee mieleesi.

Vastausaikaa on 8.10.2010 asti. Vastaukset toimitetaan sähköpostin liitetiedostona alla olevaan sähköpostiosoitteeseen. Kaikki vastaukset ovat luottamuksellisia. Vastaajat pysyvät työnsäni anonyymeinä. Näin ollen voit vapaasti esittää rohkeitakin arvioita lastenkirjastotyön tulevaisuudesta sekä antaa ideoinnissa mielikuvitukselle vakan.

Vastaan mielelläni kaikkiin kyselyn herättämiin kysymyksiin. Minut tavoittaa sähköpostitse k7nuel00@students.oamk.fi tai puhelinnumerosta [REDACTED] /Elina

Mikäli olet kiinnostunut työn tutkimustuloksista, mainitse siitä vastauksesi yhteydessä. Lähetän työn sinulle sähköpostitse opinnäytetyön valmistuttua.

Ystävällisin terveisin
Elina Nurkkala
Oulun seudun ammattikorkeakoulu
Kirjasto- ja tietopalveluala
k7nuel00@students.oamk.fi
puh: [REDACTED]

KYSELYLOMAKE

Lastenkirjastotyön tulevaisuus:

Alan ammattilaisten näkemyksiä lastenkirjastotyön tulevaisuudesta

Taustatiedot:

Millainen ammatillinen koulutus sinulla on?

1. Ei ammatillista koulutusta
2. Ammattikurssi, muu lyhyt ammattikoulutus
3. Ammattikoulu, kauppakoulu tai vastaava
4. Opistotasoinen ammattikoulutus
5. Yliopisto- tai korkeakoulututkinto

Kuinka paljon sinulla on julkaisuja koskien lastenkirjastotyötä?

1. 0-3
2. 4-10
3. yli 10

Minkätyyppisiä julkaisuja?

1. Internetjulkaisu
2. Artikkelit kotimaisessa julkaisussa
3. Artikkelit ulkomaisessa julkaisussa
4. Monografia
5. Esitys konferenssissa
6. Ei julkaisuja

Voit kirjoittaa vastauksesi tälle kyseiselle word-tiedostolle. Vastaa tällöin kunkin kysymyksen alle. Voit myös vastata erilliselle word-tiedostolle. Numeroi tällöin jokainen vastaus, mihin kysymykseen vastauksessasi viittaa.

Lastenkirjastotyön lapsiasiakkaiksi olen rajannut kuuluvaksi 0–12-vuoden ikäiset lapset. Pidäthän ikärajan mielessäsi pohtiessasi lomakkeen kysymyksiä.

Kysymyksillä kartoitetaan lastenkirjastotyön tilannetta vuonna 2025. Vastatessasi kysymyksiin, mieti kuinka asiat näkyisivät lastenkirjastotyössä vuonna 2025. Mikäli haluat pohtia asiaa ajallisesti pidemmälle kerro siitä vastauksessasi.

Lastenkirjastonhoitaja:

1. Millaisiin haasteisiin lastenkirjastotyöntekijän tulee tulevaisuudessa varautua?
2. Millaista uudenlaista osaamista lastenkirjastotyöntekijä tulevaisuudessa tarvitsee?
3. Millainen merkitys lastenkirjastotyöntekijöiden kielitaidolla tulee olemaan tulevaisuudessa? Mitkä kielet ja miksi tulevat olemaan ensisijaisen tärkeitä lastenkirjastotyössä?
4. Millaisia yhteistyökumppaneita lastenkirjastotyöntekijät tarvitsevat?

Työmuodot:

5. Mitkä lastenkirjastotyön työmuodot näet ensisijaisen tärkeäksi tulevaisuudessa? Jääkö jokin nykyisistä työmuodoista pois? Perustele vastauksesi.
6. Millaiseksi näet mediakasvatuksen roolin tulevaisuuden lastenkirjastotyössä?

7. Mitä uskot lasten lainausmäärille tulevaisuudessa tapahtuvan? Pohdi vastaustasi eri aineistojen pohjalta (kauno- ja tietokirjat, av-aineisto, pelit jne.)
8. Miten kirjasto 2.0 tai 3.0 - ajattelu mielestäsi näkyy lastenkirjastotyössä vuonna 2025?
9. Mihin tulevaisuuden yhteiskunta tarvitsee lastenkirjastotyötä?

10. Millaisena näet Suomen aseman maailmassa lastenkirjastotyön kehittäjänä? Mainitse myös maita, jotka ovat kehitystyön kärjessä. Perustele valintasi.
11. Suomessa muutamat kirjastot ovat jo mukana kirjastojen virtuaalitodellisuuden luomisessa. Näissä "Second-Life" -tyyppisissä palveluissa, kirjastoasiakas voi luoda hahmon, jonka avulla hän seikkailee virtuaalikirjastossa sekä käyttää virtuaalikirjaston palveluita. Miten "Second-Life" -tyyppistä virtuaalikirjastoa voisi hyödyntää lastenkirjastotyössä? Sopiiko palvelu lastenkirjastoihin?
12. Resurssipula on yleisin uhkakuva lastenkirjastotyön tulevaisuudelle. Mitä muita uhkakuvia liittyy lastenkirjastotyöhön?

Omat innovatiiviset ratkaisusi:

13. Miten kehittäisit lastenkirjastotyötä, mikäli sinun ei tarvitsisi miettiä rahallisia tai teknisiä resursseja ja rajoitteita?

Väitteet:

14. Resurssipula on tärkein uhkakuva lastenkirjastotyössä.

Kyllä Ei Perustele vastauksesi

15. Lasten aineistoa lainataan tulevaisuudessa vähemmän.

Kyllä Ei Perustele vastauksesi

16. Tulevaisuudessa virtuaalikirjastot syrjäyttävät fyysiset kirjastokäynnit lastenkirjastotyön osalta.

Kyllä Ei Perustele vastauksesi

17. Lukulaitteet ja virtuaalikirjat syrjäyttävät fyysiset lastenkirjat.

Kyllä Ei Perustele vastauksesi

18. Lasten – ja nuorten pelit ja kirjastojen pelihuoneet ovat tulevaisuudessa luonteva osa lasten- ja nuorten kirjastotyötä.

Kyllä

Ei

Perustele vastauksesi

ESSEE

19. Lastenkirjastotyö Suomessa vuonna 2025.

Näkökulmana sivussaseuraajan näkökulma. Tarkkaile kehitystä pitämällä omat toiveet erossa arviosta. Arvioi mihin kehitys todennäköisesti johtaa.

Suuri kiitos vastauksestasi. Hyvää syksyn jatkoa!